

มาตรการข้อกำหนดแห่งนิติกรรมอย่างอื่นนอกจากแบบแห่งนิติกรรม

ในการทำนิติกรรมสัญญา นอกจากกฎหมายจะกำหนดแบบแห่งนิติกรรม ให้ผู้ทำนิติกรรมสัญญาต้องปฏิบัติตามจึงได้พิจารณามาแล้วนั้น กฎหมายก็ยังกำหนดมาตรการข้อกำหนดอย่างอื่นใช้บังคับแก่การทำนิติกรรมสัญญาขึ้นอีกหลายชนิด สุดแล้วแต่สภาพความจำเป็นทางกฎหมายที่จะต้องกำหนดมาตรการข้อกำหนดดังกล่าวขึ้นมา

มาตรการข้อกำหนดแห่งนิติกรรมอย่างอื่น นอกจากแบบแห่งนิติกรรมนี้ เนื่องจากกฎหมายบัญญัติขึ้นเพื่อใช้บังคับแก่การทำนิติกรรมสัญญา เช่นเดียวกับแบบแห่งนิติกรรม ดังนั้นจึงทำให้มีผู้เข้าใจว่า มาตรการข้อกำหนดแห่งนิติกรรมนี้ เป็นแบบแห่งนิติกรรมไป แต่ถ้าได้พิจารณาถึงลักษณะสภาพและวัตถุประสงค์ หรือเหตุที่กฎหมายข้อกำหนดมาตรการข้อกำหนดดังกล่าวขึ้นมา ตลอดจนสภาพบังคับหรือผลของการฝ่าฝืนไม่ปฏิบัติตามมาตรการข้อกำหนดแห่งนิติกรรมนั้น ๆ แล้ว จะเห็นว่ามาตรการข้อกำหนดแห่งนิติกรรมนี้มิใช่แบบแห่งนิติกรรมดังจะได้อภิปรายต่อไป มาตรการข้อกำหนดแห่งนิติกรรมอย่างอื่นนอกจากแบบแห่งนิติกรรมนี้มีปรากฏอยู่ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ และตามกฎหมายอื่น ซึ่งอาจแยกพิจารณาได้ดังนี้

1. ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ได้แก่

1.1 ข้อกำหนดแห่งนิติกรรมที่คล้ายแบบแห่งนิติกรรม หรือ
หลักฐานการฟ้องร้องบังคับคดี

1.2 การส่งมอบทรัพย์สิน

1.3 การให้ของหมั้น

2. ตามกฎหมายอื่น

2.1 การจดทะเบียนรถยนต์ต่อพนักงานเจ้าหน้าที่

2.2 การจดทะเบียนอาวุธปืนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่

ข้อกำหนดแห่งนิติกรรมที่คล้ายแบบแห่งนิติกรรม หรือหลักฐานการฟ้องร้องบังคับคดี
 ความประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ นอกจากจะมีบทบัญญัติให้นิติกรรมสัญญา
 ต้องทำตามแบบแห่งนิติกรรม มิฉะนั้น นิติกรรมสัญญาจะตกเป็นโมฆะตามมาตรา 115
 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ดังได้กล่าวมาแล้ว ซึ่งถือว่าเป็นบทบัญญัติที่จำกัด
 หลักเจตนาเป็นสิ่งอันศักดิ์สิทธิ์แล้ว ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ยังมีวิธีการอีก -
 อย่างหนึ่ง ที่กฎหมายบัญญัติไว้ในการทำนิติกรรม ซึ่งมีลักษณะคล้ายคลึงกับเรื่องแบบและ
 มักจะเข้าใจผิด คิดว่าเป็นแบบกันบ่อย ๆ ⁽¹⁾ อันเป็นบทบัญญัติที่จำกัดหลักเจตนา เป็น
 สิ่งอันศักดิ์สิทธิ์นี้เอง ซึ่งอาจเรียกว่า ข้อกำหนดแห่งนิติกรรมที่คล้ายแบบแห่งนิติกรรม แต่
 ผลของการไม่ปฏิบัติตามข้อกำหนดเช่นว่านี้ ไม่ถึงกับทำให้นิติกรรมสัญญาตกเป็นโมฆะอย่าง
 กรณีไม่ปฏิบัติตามแบบแห่งนิติกรรม ตามมาตรา 115 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์
 กล่าวคือ นิติกรรมสัญญาได้ทำขึ้นกันอย่างไร ได้มีการปฏิบัติตามนิติกรรมสัญญากันไปอย่างไร
 นิติกรรมสัญญานั้น ก็ยังเป็นผลอยู่ และการปฏิบัติตามนิติกรรมสัญญานั้น ก็เป็นผลใช้ได้ คู่กรณี
 ผู้ทำนิติกรรมสัญญาฝ่ายใดได้ปฏิบัติการตามนิติกรรมสัญญานั้นไปอย่างไร ก็เป็นอันสมบูรณ์ ไม่
 สามารถที่จะเรียกคืนได้ อย่างผลของโมฆกรรม

วัตถุประสงค์ของกฎหมายที่บัญญัติข้อกำหนดแห่งนิติกรรมที่คล้ายแบบแห่งนิติกรรมขึ้นมา

เนื่องจากนิติกรรมสัญญาบางประเภท มีความสำคัญต่อผลประโยชน์ของบุคคลผู้ทำ
 นิติกรรมสัญญา ถึงขนาดที่กฎหมายไม่อาจปล่อยให้ บุคคลทำนิติกรรมสัญญาประเภทนี้ได้โดย
 อิสระ ตามหลักเจตนาเป็นสิ่งอันศักดิ์สิทธิ์ได้ แต่เนื่องจากนิติกรรมสัญญาประเภทดังกล่าว

(1) ประถม หุตะสิงห์, ดร., คำสอนชั้นปริญญาตรี พุทธศักราช 2507 กฎหมาย
แพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วยนิติกรรมและสัญญา (พระนคร: สำนักพิมพ์นิติบรรณาการ, 2514),
 หน้า 72.

ยังไม่มีมีความสำคัญถึงขนาดที่กฎหมายต้องบัญญัติให้ต้องทำตามแบบแผนแห่งนิติกรรมทั้งใดกลาวมาแล้ว ในเรื่องวัตถุประสงค์ของกฎหมายที่กำหนดแบบแผนแห่งนิติกรรม แต่วัตถุประสงค์ที่สำคัญของกฎหมายที่บัญญัติข้อกำหนดแห่งนิติกรรมดังกล่าว ให้ผู้ทำนิติกรรมสัญญาต้องปฏิบัติตามก็คือ เรื่องเกี่ยวกับพยานหลักฐานเพื่อพิสูจน์ความมื่ออยู่ของนิติกรรมสัญญาเป็นสำคัญ โดยให้นิติกรรมสัญญาต้องทำตามข้อกำหนดแห่งนิติกรรม อันเป็นหลักฐานแห่งนิติกรรมสัญญานั้น ดังจะเห็นได้จากบทบัญญัติต่าง ๆ ที่ได้บัญญัติเกี่ยวกับข้อกำหนดแห่งนิติกรรมนี้ เช่น ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 538 ความว่า "เขาอสังหาริมทรัพย์นั้น ถ้ามิได้มีหลักฐานเป็นหนังสืออย่างหนึ่งอย่างใด ลงลายมือชื่อฝ่ายที่ควรรับผิดชอบเป็นสำคัญ ท่านว่าจะฟ้องร้องให้บังคับคดีหาได้ไม่....." หรือตามมาตรา 653 วรรคแรก ความว่า "การกู้ยืมเงินกว่าห้าสิบบาทขึ้นไปนั้น ถ้ามิได้มีหลักฐานแห่งการกู้ยืมเป็นหนังสืออย่างใด - อย่างหนึ่ง ลงลายมือชื่อผู้ยืมเป็นสำคัญ ท่านว่าจะฟ้องร้องให้บังคับคดีหาได้ไม่" จะเห็นได้ว่าตามบทบัญญัติดังกล่าว ได้แสดงถึงวัตถุประสงค์ของการกำหนดข้อกำหนดแห่งนิติกรรมนี้ขึ้นมา ก็เพื่อเป็นหลักฐานแห่งนิติกรรมสัญญาโดยเฉพาะ

นอกจากวัตถุประสงค์ในประการที่กฎหมายต้องการให้นิติกรรมสัญญามีพยานหลักฐานเพื่อพิสูจน์การมื่ออยู่ของนิติกรรมสัญญาแล้ว ก็ยังมีนิติกรรมสัญญาบางประเภทที่กฎหมายกำหนดให้ต้องทำตามข้อกำหนดแห่งนิติกรรม เพื่อเป็นพยานหลักฐานของนิติกรรมสัญญาแล้ว ยังให้รัฐได้เข้าร่วมรู้เห็นในการทำนิติกรรมสัญญานั้น และยังมีรายได้จากการเรียกเก็บค่าธรรมเนียมในการทำนิติกรรมสัญญานี้อีกด้วย ดังจะเห็นได้จากข้อกำหนดแห่งนิติกรรมที่คล้ายแบบแผนแห่งนิติกรรมชนิดกำหนดให้ต้องมีการทำเป็นหนังสือและจดทะเบียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ เช่น ตามมาตรา 538 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ความว่า "เขาอสังหาริมทรัพย์นั้น ถ้ามิได้มีหลักฐานเป็นหนังสืออย่างหนึ่งอย่างใด ลงลายมือชื่อฝ่ายที่ควรรับผิดชอบเป็นสำคัญ ท่านว่าจะฟ้องร้องให้บังคับคดีหาได้ไม่ ถ้าเขามีกำหนดกว่าสามปีขึ้นไป หรือกำหนดตลอดอายุของผู้เขา หรือผู้ให้เช่าไซ้ หากมิได้ทำเป็นหนังสือและจดทะเบียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ ท่านว่าการเขานั้นจะฟ้องร้องให้บังคับคดีได้แต่เพียงสามปี" ตามบทบัญญัติดังกล่าว รัฐก็เข้าร่วมรู้เห็นโดยผู้ทำนิติกรรมสัญญานั้น นอกจากจะต้องทำเป็นหนังสือแล้ว

ยังจะต้องจดทะเบียนต่อนักงานเจ้าหน้าที่

ความไม่สมบูรณ์ของนิติกรรมที่ไม่ทำตามข้อกำหนดที่คล้ายแบบแห่งนิติกรรม

โดยปกติเมื่อบุคคลทำนิติกรรมสัญญาขึ้น มีความสมบูรณ์และชอบด้วยบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ก็ทำให้ผู้ทำนิติกรรมสัญญา ไม่ว่าจะ เป็นกรณีนิติกรรมฝ่ายเดียวหรือนิติกรรมหลายฝ่ายก็ตาม ก็ทำให้เกิดสิทธิที่จะได้รับการชำระหนี้และหน้าที่ที่จะต้องชำระหนี้แก่ผู้ทำนิติกรรมสัญญา หากว่าผู้ที่มีหน้าที่ที่จะต้องชำระหนี้ไม่ปฏิบัติตามชำระหนี้ ก็ถือว่าผู้ที่มีสิทธิที่จะได้รับชำระหนี้ได้ถูกโต้แย้งสิทธิ ก็มีอำนาจที่จะฟ้องร้องผู้ที่มีหน้าที่ที่จะต้องชำระหนี้ต่อศาล เพื่อศาลจะได้บังคับให้ผู้ที่มีหน้าที่ตามนิติกรรมสัญญา ไปปฏิบัติหน้าที่ตามนิติกรรมสัญญานั้น ตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายวิธีสบัญญัติต่อไป

สำหรับกรณีนิติกรรมสัญญานั้น มิได้ทำตามข้อกำหนดแห่งนิติกรรมที่คล้ายแบบแห่งนิติกรรมนั้น ตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มิได้บัญญัติให้นิติกรรมสัญญานั้นตกเป็นโมฆะเสียเปล่า อย่างเช่นกรณีการไม่ทำตามแบบแห่งนิติกรรมไม่ กล่าวคือ นิติกรรมสัญญาล่าพังแต่มิได้ทำตามข้อกำหนดแห่งนิติกรรมดังกล่าว นิติกรรมสัญญานั้นยังคงเกิดขึ้นและมีอยู่ ซึ่งก่อให้เกิดสิทธิและหน้าที่ตามนิติกรรมสัญญานั้นทุกประการ ถ้าได้มีการปฏิบัติตามสิทธิและหน้าที่ ตามนิติกรรมสัญญานั้น ก็ถือว่าเป็นการปฏิบัติที่ชอบด้วยบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ผู้ปฏิบัติตามสิทธิและหน้าที่นั้นไม่อาจบอกเลิก บอกล้าง ขอกลับคืนสู่ฐานะเดิมแก่ประการใดไม่ หรือจะนำเอาบทบัญญัติว่าควยลามิควรรได้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 406 วรรคแรก ความว่า "บุคคลใดได้มาซึ่งทรัพย์สินใด เพราะการที่บุคคลอีกคนหนึ่งกระทำเพื่อชำระหนี้ก็ดี หรือได้มาควยประการอื่นก็ดี โดยปราศจากมูลอันจะอ้างกฎหมายได้ และเป็นทางให้บุคคลอีกคนหนึ่งนั้นเสียเปรียบไซ้ ท่านว่าบุคคลนั้นจำต้องคืนทรัพย์สินให้แก่เขา อนึ่ง การรับสภาพหนี้สินว่ามีอยู่หรือหาไม่นั้น ท่านก็ให้ถือว่าเป็นการกระทำเพื่อชำระหนี้ด้วย" มาบังคับใช้ก็มีได้เพราะสิทธิและหน้าที่ตามนิติกรรมสัญญาที่มิได้ทำตามข้อกำหนดดังกล่าว กฎหมายมิได้บัญญัติให้เสียไป

แต่อย่างไร จึงยอมเป็นสิทธิและหน้าที่ซึ่งอ้างกฎหมายได้

อย่างไรก็ตาม นิติกรรมสัญญาที่มีได้ทำตามข้อกำหนดที่คล้ายแบบแห่งนิติกรรมนี้ ก็มิใช่จะมีความสมบูรณ์ชอบด้วยประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ทุกประการ เนื่องจากนิติกรรมสัญญาที่มีได้ทำตามข้อกำหนดดังกล่าว ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ได้บัญญัติมิให้ฟ้องร้องบังคับตามนิติกรรมสัญญานั้นได้ กล่าวคือ ถ้าผู้ทำนิติกรรมสัญญาไม่ยอมปฏิบัติตามสิทธิหรือหน้าที่ตามนิติกรรมสัญญานั้น ผู้ที่ไม่ได้รับความพอใจ หรือผู้ที่ถูกโต้แย้งสิทธิ ก็ไม่สามารถร้องขอศาล เพื่อให้ศาลบังคับให้ตามสิทธิหรือหน้าที่แห่งนิติกรรมสัญญานั้นได้ ดังจะเห็นได้จากบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ที่บัญญัติเกี่ยวกับข้อกำหนด แห่งนิติกรรมที่คล้ายแบบแห่งนิติกรรมนี้ เช่น ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 456 วรรคสอง ความว่า "อนึ่งสัญญาจะขายหรือจะซื้อทรัพย์สินอย่างใด ๆ ดังว่ามานี้ก็ดี ความันในการซื้อขายทรัพย์สินเช่นว่านั้นก็ ถ้ามิได้มีหลักฐานเป็นหนังสืออย่างหนึ่งอย่างใด ลงลายมือชื่อฝ่ายต้องรับผิดชอบเป็นสำคัญ หรือได้วางประจำหรือได้ชำระหนี้บางส่วนแล้ว ทานว่าจะฟ้องร้องให้บังคับคดีหาได้ไม่" มาตรา 653 วรรคแรก ความว่า "การกู้ยืมเงินกว่าห้าสิบบาทขึ้นไปนั้น ถ้ามิได้มีหลักฐานแห่งการกู้ยืมเป็นหนังสืออย่างใดอย่างหนึ่ง ลงลายมือชื่อผู้ยืมเป็นสำคัญ ทานว่าจะฟ้องร้องให้บังคับคดีหาได้ไม่"

ชนิดของข้อกำหนดแห่งนิติกรรมที่คล้ายแบบแห่งนิติกรรม

ข้อกำหนดแห่งนิติกรรมที่คล้ายแบบแห่งนิติกรรมนี้ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ได้บัญญัติไว้ในบทบัญญัติมาตราต่าง ๆ กระจุกกระจายไป มิได้มีการจำแนกแจกแจงไว้โดยเฉพาะ ซึ่งสามารถรวบรวมจำแนกชนิดของข้อกำหนดดังกล่าวได้ดังต่อไปนี้คือ

1. การวางประจำ (earnest)
2. การชำระหนี้บางส่วน (part performance)
3. หลักฐานเป็นหนังสืออย่างหนึ่งอย่างใด ลงลายมือชื่อฝ่ายผู้ต้องรับผิดชอบเป็นสำคัญ (some written evidence signed by the party liable)

4. ทำเป็นหนังสือและจดทะเบียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่

(made in writing and registered by the competent official)

การวางประจำ (earnest)

ข้อกำหนดแห่งนิติกรรมที่คล้ายแบบแห่งนิติกรรม ชนิดการวางประจำนี้ได้มีบัญญัติไว้ในมาตรา 456 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ความว่า "การซื้อขายอสังหาริมทรัพย์ ถ้ามิได้ทำเป็นหนังสือและจดทะเบียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ไซ้ ท่านว่าเป็นโมฆะ วิธีนี้ให้ใช้ถึงซื้อขายเรือกำปั่น หรือเรือมีระวางตั้งแคทกั้นขึ้นไป เรือกลไฟหรือเรือยนต์ มีระวางตั้งแคทกั้นขึ้นไป ทั้งซื้อขายแพ และสัตว์พาหนะด้วย

อนึ่ง สัญญาจะขายหรือจะซื้อทรัพย์สินอย่างใด ๆ ด้งว่ามานี้ก็ดี คำมั่นในการซื้อขายทรัพย์สิน เช่นว่านั้นก็ ถ้ามิได้มีหลักฐานเป็นหนังสืออย่างหนึ่งอย่างใดลงลายมือชื่อฝ่ายผู้ต้องรับผิดชอบเป็นสำคัญ หรือได้วางประจำไว้ หรือได้ชำระหนี้บางส่วนแล้ว ท่านว่าจะฟ้องร้องให้บังคับคดีหาได้ไม่

บทบัญญัติที่กล่าวมาในวรรคก่อนนี้ ท่านให้ใช้บังคับถึงสัญญาซื้อขายสังหาริมทรัพย์ ซึ่งตกลงกันเป็นราคาห่วยบาท หรือกว่านั้นขึ้นไปด้วย"

คำว่าวางประจำไม่มีบทนิยามศัพท์ หรือคำอธิบายประกอบปรากฏอยู่ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ แต่เป็นที่เข้าใจกันโดยทั่วไปว่า หมายถึงการวางมัดจำคั้งที่ปรากฏอยู่ในบรรพ 2 นั้นเอง เพราะตัวบทภาษาอังกฤษใช้คำว่า earnest คำเดียวกัน⁽²⁾ ซึ่งมัดจำนี้มีบัญญัติอยู่ในมาตรา 377 และมาตรา 378 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

(2) วิชาญ เครื่องงาม, ผู้ช่วยศาสตราจารย์, คำอธิบายกฎหมายว่าด้วยเอกเทศสัญญา ลักษณะซื้อขาย แลกเปลี่ยน ให้ (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แสงสุทธิการพิมพ์, 2521), หน้า 145.

มาตรา 377 "เมื่อเข้าทำสัญญาถ้าได้ให้สิ่งใดไว้เป็นมัดจำ ท่านให้ถือว่า การ
ที่ให้มัดจำนั้นยอมเป็นพยานหลักฐาน ว่าสัญญานั้นได้ทำขึ้นแล้ว อนึ่ง มัดจำนั้นยอมเป็นประกัน
การที่จะปฏิบัติตามสัญญานั้นด้วย"

มาตรา 378 "มัดจำนั้นถ้ามิได้ตกลงกันไว้เป็นอย่างอื่น ท่านให้เป็นไปดังจะกล่าว
ต่อไปนี้คือ

- (1) ให้ส่งคืนหรือจัดเอาเป็นเงินบางส่วนในเมื่อชำระหนี้
- (2) ให้ริบ ถ้าฝ่ายที่วางมัดจำละเลยไม่ชำระหนี้หรือการชำระหนี้
ตกเป็นพ้นวิสัย เพราะพฤติการณ์อันใดอันหนึ่ง ซึ่งฝ่ายนั้นต้องรับผิดชอบ หรือถ้ามีการเลิก
สัญญา เพราะความผิดของฝ่ายนั้น
- (3) ให้ส่งคืน ถ้าฝ่ายที่รับมัดจำละเลยไม่ชำระหนี้หรือการชำระ
หนี้ตกเป็นพ้นวิสัย เพราะพฤติการณ์อันใดอันหนึ่ง ซึ่งฝ่ายนี้ต้องรับผิดชอบ"

การที่ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์บัญญัติ เรื่องการวางมัดจำก็เช่นเดียวกับ
การวางประจำคือ เพื่อเป็นหลักฐานแห่งนิติกรรมสัญญาที่ได้ทำขึ้นนั้น ในการที่ผู้ทำนิติกรรม
สัญญาจะได้นำเป็นพยานหลักฐานในการฟ้องร้องให้บังคับคดีให้เป็นไปตามสิทธิและหน้าที่แห่ง
นิติกรรมสัญญาที่ได้ทำขึ้นนั้น

การวางประจำหรือการวางมัดจำตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มิได้บัญญัติ
รายละเอียดเกี่ยวกับการวางประจำหรือวางมัดจำไว้ จึงต้องพิจารณาถึงวิธีการวางประจำ
หรือวางมัดจำ โดยอาศัยประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตราต่าง ๆ ที่กล่าวมาเป็นหลัก
ในการพิจารณาเกี่ยวกับวิธีการวางประจำหรือการวางมัดจำ โดยแยกพิจารณาได้ดังนี้

1. ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มิได้บัญญัติว่า สิ่งที่จะใช้ในการ
วางประจำหรือวางมัดจำไว้ว่า ต้องเป็นอะไร โดยเฉพาะ ดังนั้นสิ่งที่ใช้ในการวางประจำ
หรือวางมัดจำจึงเป็นอะไรก็ได้ เช่น เป็นเงิน หรือทรัพย์สินอย่างหนึ่งอย่างใดก็ได้

2. ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มิได้บัญญัติให้เป็นหน้าที่ของ
ผู้เป็นฝ่ายในการทำนิติกรรมสัญญาฝ่ายใด หรือทั้งสองฝ่ายเป็นผู้วางประจำหรือวางมัดจำ

ไว้โดยเฉพาะดังนี้ ผู้ที่จะเป็นผู้วางประจำหรือวางมัดจำ จึงอาจเป็นผู้เป็นฝ่ายในการทำนิติกรรมสัญญาฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดก็ได้ ไม่จำเป็นต้องมีการวางประจำหรือวางมัดจำกันทั้งสองฝ่าย แต่ถ้าวางประจำหรือวางมัดจำกันทั้งสองฝ่ายก็ได้

3. การวางประจำหรือการวางมัดจำนี้ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มิได้บัญญัติว่าจะต้องกระทำกันในขณะใด กล่าวคือ จะต้องมีกรวางประจำหรือวางมัดจำในขณะทำนิติกรรมสัญญา หรือก่อนหรือหลังขณะทำนิติกรรมสัญญา ฉะนั้นการวางประจำหรือวางมัดจำนี้จะกระทำกันในเวลาใดก็ได้ แต่ที่สำคัญผู้วางประจำหรือวางมัดจำและผู้รับการวางประจำหรือมัดจำ จะต้องทราบถึงสาระสำคัญของาเป็นการวางประจำหรือวางมัดจำนั้น และจะต้องมีการวางประจำหรือวางมัดจำเสียก่อน ที่จะทำการฟ้องร้องขอให้ศาลบังคับคดีอันเป็นวัตถุประสงค์ที่ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ในการที่มีบัญญัติเรื่องการวางประจำขึ้น ดังได้กล่าวมาแล้ว

ข้อสังเกตเกี่ยวกับการวางประจำ

1. ตามที่กล่าวมาแล้ว สิ่งที่จะใช้ในการวางประจำหรือวางมัดจำนั้น จะเป็นสิ่งอะไรก็ได้ เช่น เงินหรือทรัพย์สินอะไรก็ได้ นั้น เนื่องจากประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ได้มีบทบัญญัติเรื่องการชำระหนี้บางส่วนไว้ด้วย จึงทำให้เป็นข้อจำกัดสิ่งที่จะใช้ในการวางประจำหรือวางมัดจำนี้ จะต้องมิใช่สิ่งที่เป็นฝ่ายในนิติกรรมสัญญาได้ให้แก่กัน เพื่อเป็นการชำระหนี้ตามนิติกรรมสัญญานั้น เพราะจะเป็นเรื่องการชำระหนี้บางส่วน ซึ่งจะกล่าวต่อไป

2. เกี่ยวกับการฟ้องร้องขอให้ศาลบังคับคดีนั้น ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มิได้บัญญัติให้สิทธิแต่เพียงผู้ใดวางประจำเท่านั้น ที่มีสิทธิฟ้องร้องขอศาลบังคับคดีให้ได้แต่เพียงฝ่ายเดียวเท่านั้น แต่ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ได้บัญญัติเพียงว่า เมื่อมีการวางประจำกันแล้ว ก็สามารถฟ้องร้องบังคับคดีให้ตามนิติกรรมสัญญานั้น ฉะนั้นนิติกรรมสัญญาซึ่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์บัญญัติให้ต้องมีการวางประจำแล้ว เมื่อได้มีการวางประจำกันขึ้น ไม่ว่าผู้ใดจะเป็นผู้วางประจำก็ตาม ผู้ที่ถูกโต้แย้งสิทธิตามนิติกรรม

สัญญา นั้น ไม่ว่าจะเป็นผู้ที่ใ้ว่างประจำหรือไม่ก็ตาม ก็ย่อมมีสิทธิฟ้องร้องขอศาลบังคับคดีตามนิติกรรมสัญญานั้นให้ได้

คำพิพากษาของศาลฎีกาเกี่ยวกับการวางประจำ

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 205/2491 ทำสัญญาจะขายที่ดินและบ้านเรือน โดยรับเงินมัดจำไว้จำนวนหนึ่งถือว่าเป็นหลักฐานการฟ้องร้องบังคับคดีได้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1215/2509 จำนวนเงิน 25 เปอร์เซ็นต์ ที่โจทก์วางมัดจำเลยในวันประมูลขายนั้น ในรายงานเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ไม่ได้ระบุว่า เป็นเงินมัดจำเพียงแต่กล่าววา "การชำระเงินผู้ซื้อจะชำระในวันนี้ 25 เปอร์เซ็นต์ ส่วนอีก 75 - เปอร์เซ็นต์ จะชำระภายในวันที่ 3 เดือนนี้หากผิดนัด เจ้าพนักงานพิทักษ์ ทรัพย์มีสิทธิริบเงิน 25 เปอร์เซ็นต์ ได้" ข้อความดังกล่าวนี้แสดงว่าเป็นการชำระหนี้ส่วนหนึ่งของราคาซื้อไม่มัดจำ จำเลยริบไม่ได้ จะว่าเป็นเบี้ยปรับที่ชำระแล้วก็ไม่ได้เพราะในขณะที่โจทก์ชำระเงินนั้น ยังไม่มีการผิดนัด จึงเป็นการชำระเบี้ยปรับในขณะที่ยังไม่ผิดสัญญาไม่ได้โดยตัวเอง

นิติกรรมสัญญาที่ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บัญญัติให้ต้องทำตามข้อกำหนดแห่งนิติกรรม ที่คล้ายแบบแห่งนิติกรรมชนิดมีการวางประจำนี้ ได้แก่นิติกรรมสัญญาจะขายหรือจะซื้อสังหาริมทรัพย์ เรือกำปั่น หรือเรือมีระวางตั้งแต่หกตันขึ้นไป เรือกลไฟหรือเรือยนต์ มีระวางตั้งแต่ห้าตันขึ้นไป แพ และสัตว์พาหนะ นอกจากนี้ก็ได้แก่ - นิติกรรมสัญญาซื้อขายสังหาริมทรัพย์ ซึ่งตกลงกันเป็นราคาห้ำรอยบาท หรือกว่านั้นขึ้นไป ตามมาตรา 456 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

การชำระหนี้บางส่วน (part performance)

ข้อกำหนดแห่งนิติกรรมที่คล้ายแบบแห่งนิติกรรมชนิดการชำระหนี้บางส่วนนี้ มีบัญญัติไว้ในมาตรา 456 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ความว่า "การซื้อขายอสังหาริมทรัพย์ ถ้ามิได้ทำเป็นหนังสือและจดทะเบียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ไซ้ ท่านว่าเป็นโมฆะ วิธีนี้ให้ใช้ได้ถึงซื้อขาย เรือกำปั่น หรือเรือมีระวางตั้งแต่หกตันขึ้นไป เรือกลไฟ หรือเรือยนต์ มีระวางตั้งแต่ห้าตันขึ้นไป ทั้งซื้อขายแพและสัตว์พาหนะด้วย

อนึ่ง สัญญาจะขายหรือจะซื้อทรัพย์สินอย่างใด ๆ ทั้งว่ามานี้ก็ดี คำมั่นในการซื้อขายทรัพย์สินเช่นว่านั้นก็ ถ้ามิได้มีหลักฐานเป็นหนังสืออย่างหนึ่งอย่างใด ลงลายมือชื่อฝ่ายผู้ต้องรับผิดชอบเป็นสำคัญ หรือได้วางประจำไว้หรือได้ชำระหนี้บางส่วนแล้ว ท่านว่าจะฟ้องร้องให้บังคับคดีหาได้ไม่

บทบัญญัติที่กล่าวมาในวรรคก่อนนี้ ท่านให้ใช้บังคับถึงสัญญาซื้อขายอสังหาริมทรัพย์ซึ่งตกลงกันเป็นราคาห่วยบาทหรือกว่านั้นขึ้นไปด้วย"

เหตุที่ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์บัญญัติเรื่องการชำระหนี้บางส่วนไว้ ก็เพื่อให้ผู้ทำนิติกรรมสัญญา มีพยานหลักฐานในการฟ้องร้องบังคับคดีตามนิติกรรมสัญญานั้นได้

การชำระหนี้บางส่วนนี้ไต่แก่ การที่ผู้มีหน้าที่ต้องปฏิบัติชำระหนี้ ไม่ว่าจะเป็นการชำระหนี้เงิน การชำระหนี้ด้วยการส่งมอบ หรือการชำระหนี้ด้วยการกระทำ งดเว้นการกระทำอย่างใดก็ตาม ได้ปฏิบัติชำระหนี้ดังกล่าว และการปฏิบัติชำระหนี้ จะกระทำการชำระหนี้เพียงบางส่วน หรือปฏิบัติชำระหนี้เสียให้ครบถ้วนจนสิ้นเชิงก็ตาม ก็ถือได้ว่าเป็นการชำระหนี้บางส่วนตามข้อกำหนดแห่งนิติกรรมที่คล้ายแบบแห่งนิติกรรมชนิดนี้แล้ว อันเป็นหลักฐานแห่งนิติกรรมสัญญาที่สามารถนำไปฟ้องร้องให้บังคับคดีกันได้

ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มิได้มีบทบัญญัติในรายละเอียดเกี่ยวกับการชำระหนี้บางส่วนไว้ว่า จะทำกันอย่างไร และเป็นหน้าที่ของผู้ใดไว้โดยเฉพาะ ทำให้มีข้อที่น่าพิจารณาเกี่ยวกับการชำระหนี้บางส่วนครั้งนี้คือ

1. ผู้ใดเป็นผู้ชำระหนี้บางส่วน เมื่อตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มิได้กำหนดว่าผู้ทำนิติกรรมสัญญาฝ่ายใดจะต้องชำระหนี้บางส่วนนี้ไว้ จึงน่าที่จะเป็นผู้ทำนิติกรรมสัญญาฝ่ายใด หรือจะเป็นผู้ทำนิติกรรมสัญญาทุกฝ่ายก็ได้ ที่มีหน้าที่จะต้องปฏิบัติตามการชำระหนี้ตามนิติกรรมสัญญานั้น

2. สิ่งที่จะใช้ในการชำระหนี้บางส่วน เกี่ยวกับสิ่งที่จะใช้ในการชำระหนี้บางส่วนนี้ก็จำเป็นอยู่เองที่จะต้องเป็นวัตถุแห่งหนี้ตามนิติกรรมสัญญาที่ทำขึ้นนั้นนั่นเอง แต่ที่สำคัญ ผู้เป็นฝ่ายในนิติกรรมสัญญานั้นจะต้องทราบว่า สิ่งที่ใช้ในการชำระหนี้บางส่วนนี้ ได้ทำลงในฐานเป็นการชำระหนี้บางส่วนด้วย เพราะอาจเป็นการวางประจำคงได้กล่าวมาแล้วก็ได้

3. การชำระหนี้บางส่วนนี้จะต้องกระทำในเวลาใด กล่าวคือ ต้องกระทำในขณะที่นิติกรรมสัญญา หรือก่อน หรือหลัง ขณะที่นิติกรรมสัญญา ข้อนี้ก็เช่นเดียวกับการวางประจำ กล่าวคือ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มิได้บัญญัติให้ต้องทำการชำระหนี้บางส่วนกันเมื่อใด จึงน่าที่จะทำการชำระหนี้บางส่วนกันเมื่อใดก็ได้ หลังจากที่ได้ทำนิติกรรมสัญญาขึ้นแล้ว แต่คงจะต้องกระทำกันก่อนที่จะทำการฟ้องร้องขอศาลบังคับคดีให้ตามนิติกรรมสัญญานั้น

ข้อสังเกตเกี่ยวกับการฟ้องร้องบังคับคดีตามนิติกรรมสัญญา ประเภทที่ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์บังคับให้ต้องทำตามข้อกำหนดแห่งนิติกรรมที่คล้ายแบบแห่งนิติกรรมชนิดการชำระหนี้บางส่วนนี้ ซึ่งมีปัญหากรณีผู้ทำนิติกรรมฝ่ายไหนหรือทั้งสองฝ่าย จะมีสิทธิฟ้องร้องขอศาลบังคับคดีให้ได้หรือไม่ และผู้มีสิทธิฟ้องร้องนี้จะต้องเป็นผู้ทำการชำระหนี้บางส่วนหรือไม่ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มิได้บัญญัติไว้ คงบัญญัติแต่เพียงว่า นิติกรรมสัญญาที่ได้ทำตามข้อกำหนดคงกล่าวแล้ว ก็สามารถฟ้องร้องบังคับคดีกันได้เท่านั้น ฉะนั้นนิติกรรมสัญญาที่ได้ทำการชำระหนี้บางส่วนตามที่ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บัญญัติไว้ ผู้ที่มีข้อโต้แย้งสิทธิไม่ว่าจะเป็นผู้ทำการชำระหนี้บางส่วนหรือไม่ก็ตาม ก็มีสิทธิฟ้องร้องขอศาลบังคับคดีให้ได้ตามกฎหมายวิธีสบัญญัติ

คำพิพากษาของศาลฎีกาเกี่ยวกับการชำระหนี้บางส่วน

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 773/2473 การที่ผู้ขายมอบโคให้แก่ผู้ซื้อไปนั้น ถือว่าเป็นการชำระหนี้บางส่วนแล้ว แม้ไม่มีหลักฐานเป็นหนังสือก็ฟ้องร้องบังคับคดีได้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 297/2478 ทว่าสัญญาซื้อขายที่ดินมือเปล่า เมื่อผู้ขายส่งมอบที่ดินใหญ่ซื้อ ก็ถือว่ามี การชำระหนี้กันบางส่วนแล้ว แม้ไม่มีหลักฐานเป็นหนังสือก็ฟ้องร้องบังคับคดีได้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1049/2487 ซื้อขายข้าวเปลือกกันเป็นเงิน 500 บาท เมื่อชำระราคากันบ้างแล้ว แม้ไม่มีหลักฐานเป็นหนังสือก็ฟ้องร้องบังคับคดีได้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 659/2491 การซื้อขายข้าวราคากว่า 500 บาท โดยได้รับข้าวไปแล้วนั้น ถือว่าเป็นการชำระหนี้ตามมาตรา 456 จึงไม่จำเป็นต้องมีหลักฐานเป็นหนังสือ

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1434/2495 การซื้อขายข้าวเปลือกราคากว่า 500 บาท ไม่มีหลักฐานเป็นหนังสือ แต่ได้มีการส่งมอบข้าวแล้วฟ้องเรียกให้ใช้ราคาหรือส่งข้าวคืนได้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 579/2496 การซื้อขายข้าวสาร ราคาเกิน 500 บาท ซึ่งผู้ซื้อได้รับของไปแล้ว ไม่ต้องมีหลักฐานเป็นหนังสือก็ฟ้องให้ชำระราคาได้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1214/2498 ตกลงจะซื้อขายที่ดินควยวาจา ผู้จะซื้อเข้าปลูกส้มในที่ดิน ให้ผู้จะขายเก็บผล 5 ปี คิดเงินเป็นส่วนหนึ่งของราคาซื้อขายตามสัญญา แล้วผู้จะซื้อบังคับให้โอนขายได้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 911/2501 สัญญาจะซื้อจะขายที่ดิน ซึ่งผู้จะซื้อชำระเงินล่วงหน้าส่วนหนึ่ง และผู้จะขายชำระหนี้บางส่วน โดยส่งมอบที่ดินให้ผู้ซื้อครอบครอง แม้ไม่มีหลักฐานเป็นหนังสือ ก็ฟ้องให้โอนได้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1062/2501 จำเลยตกลงจะโอนขายที่ดินส่วนของคนให้โจทก์ เพื่อตอบแทนการที่โจทก์ออกเงินแต่งงานให้จำเลย แม้ข้อตกลงนี้จะไม่ได้ทำเป็นหนังสือ เมื่อโจทก์ได้ชำระหนี้คือออกเงินแต่งงาน ก็มีสิทธิฟ้องบังคับจำเลยให้โอนที่ดินให้ได้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1805-1806/2506 สัญญาซื้อขายสังหาริมทรัพย์ เป็นเงินเกินกว่าห้าร้อยบาท เมื่อผู้ซื้อรับของไปแล้ว ย่อมฟ้องร้องบังคับคดีกันได้โดยไม่ต้องมีหลักฐานเป็นหนังสือ

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 220/2509 ผู้ซื้อได้ชำระเงินค่าที่ดินที่จะซื้อขายกันให้ผู้ขายแล้วบางส่วนเป็นสัญญาจะซื้อขายที่ดินพิพาทกันโดยสมบูรณ์ ในแบบที่ได้ชำระหนี้บางส่วนแล้ว สัญญาแบบนี้ไม่จำเป็นต้องมีเอกสาร เป็นหนังสือมาแสดงก็ฟ้องร้องบังคับคดีกันได้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 807-808/2510 การซื้อขายข้าวเปลือกราคาเกินกว่า 500 บาท เมื่อจำเลยตวงข้าวไปจากโจทก์แล้ว ถือว่าได้มีการชำระหนี้ตามประมวลกฎหมายแพ่ง มาตรา 456 วรรค 2 แล้ว แม้จะไม่มีหลักฐานเป็นหนังสือ โจทก์ก็ฟ้องเรียกราคาข้าวจากจำเลยได้

สำหรับนิติกรรมสัญญาตามที่ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์บัญญัติให้ ต้องกระทำตามข้อกำหนดแห่งนิติกรรมที่คล้ายแบบแห่งนิติกรรม ชนิดมีการชำระหนี้บางส่วนนี้ ได้แก่ นิติกรรมสัญญาจะขายหรือจะซื้อสังหาริมทรัพย์ เรือ กำนัน หรือเรือมีระวางตั้งแต่หกตันขึ้นไป เรือกลไฟหรือเรือยนต์ มีระวางตั้งแต่ห้าตันขึ้นไป แพ และสัตว์พาหนะ นอกจากนี้ก็ได้แก่สัญญาซื้อขายสังหาริมทรัพย์ ซึ่งตกลงกันเป็นราคาห้าร้อยบาท หรือกว่านั้นขึ้นไป ตามมาตรา 456 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

หลักฐานเป็นหนังสืออย่างหนึ่งอย่างใดลงลายมือชื่อฝ่ายผู้ต้องรับผิดชอบเป็นสำคัญ

(some written evidence signed by the party liable)

ข้อกำหนดแห่งนิติกรรมที่คล้ายแบบแห่งนิติกรรมชนิดมีหลักฐานเป็นหนังสืออย่างหนึ่ง
 ใดๆ ลงลายมือชื่อฝ่ายผู้ต้องรับผิดชอบเป็นสำคัญนี้ ได้มีบัญญัติตามประมวลกฎหมายแพ่งและ
 พินัยกรรม มาตรา 456 ความว่า "การซื้อขายสังหาริมทรัพย์ ถ้ามิได้ทำเป็นหนังสือ และ
 จดทะเบียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ไว้ ท่านว่าเป็นโมฆะ วิธีนี้ให้ใช้ได้ถึงซื้อขาย เรือกำปั่น
 หรือเรือมีระวางตั้งแต่หกตันขึ้นไป เรือกลไฟหรือเรือยนต์มีระวางตั้งแต่ห้าตันขึ้นไป ทั้ง
 ซื้อขายแพและสัตว์พาหนะด้วย

อนึ่ง สัญญาจะขายหรือจะซื้อทรัพย์สินอย่างใด ๆ ทั้งที่มานี้ก็ดี คำมั่นในการซื้อ
 ขายทรัพย์สิน เช่นว่านั้นก็ ถ้ามิได้มีหลักฐานเป็นหนังสืออย่างหนึ่งอย่างใดลงลายมือชื่อฝ่าย
 ผู้ต้องรับผิดชอบเป็นสำคัญ หรือได้วางประจำไว้หรือได้ชำระหนี้บางส่วนแล้ว ท่านว่าจะ
 ฟ้องร้องให้บังคับคดีหาได้ไม่

บทบัญญัติที่กล่าวมาในวรรคก่อนนี้ ท่านให้ใช้บังคับถึงสัญญาซื้อขายสังหาริมทรัพย์
 ซึ่งตกลงกันเป็นราคาห่าวรอยบาทหรือกว่านั้นขึ้นไปด้วย"

มาตรา 538 ความว่า "เราซื้อสังหาริมทรัพย์นั้น ถ้ามิได้มีหลักฐานเป็นหนังสือ
 อย่างหนึ่งอย่างใด ลงลายมือชื่อฝ่ายที่ตองรับผิดชอบเป็นสำคัญ ท่านว่าจะฟ้องร้องให้บังคับคดี
 หาได้ไม่"

มาตรา 653 ความว่า "การกู้ยืมเงินกว่าห้าสิบบาทขึ้นไปนั้น ถ้ามิได้มี
 หลักฐานแห่งการกู้ยืมเป็นหนังสืออย่างใดอย่างหนึ่งลงลายมือชื่อผู้ยืมเป็นสำคัญ ท่านว่าจะ
 ฟ้องร้องให้บังคับคดีหาได้ไม่

ในการกู้ยืมเงินมีหลักฐานเป็นหนังสือนั้น ท่านว่าจะนำสืบการใช้เงินได้ต่อ
 เมื่อมีหลักฐานเป็นหนังสืออย่างใดอย่างหนึ่ง ลงลายมือชื่อผู้ให้ยืมมาแสดง หรือเอกสารอื่น
 เป็นหลักฐานแห่งการกู้ยืมนั้นใดเวณคืนแล้ว หรือไต่ถามเพิกถอนลงในเอกสารนั้นแล้ว"

มาตรา 680 วรรคสอง ความว่า "อนึ่งสัญญาค้ำประกันนั้น ถ้ามิได้มีหลักฐาน
 เป็นหนังสืออย่างใดอย่างหนึ่ง ลงลายมือชื่อผู้ค้ำประกันเป็นสำคัญท่านว่าจะฟ้องร้องให้บังคับ
 คดีหาได้ไม่"

มาตรา 798 วรรคสอง ความว่า "กิจการอันใดท่านบังคับไว้ว่าต้องมีหลักฐานเป็นหนังสือ การตั้งตัวแทนเพื่อกิจการอันนั้นก็ต้องมีหลักฐานเป็นหนังสือด้วย"

มาตรา 851 ความว่า "อันสัญญาประนีประนอมยอมความนั้น ถ้ามิได้มีหลักฐานเป็นหนังสืออย่างใดอย่างหนึ่ง ลงลายมือชื่อฝ่ายที่ควรรับผิดชอบ หรือลงลายมือชื่อตัวแทนของฝ่ายนั้นเป็นสำคัญ ท่านว่าจะฟ้องร้องให้บังคับคดีหาได้ไม"

มาตรา 867 วรรคแรก ความว่า "อันสัญญาประกันภัยนั้น ถ้ามิได้มีหลักฐานเป็นหนังสืออย่างใดอย่างหนึ่ง ลงลายมือชื่อฝ่ายที่ควรรับผิดชอบหรือลายมือชื่อตัวแทนของฝ่ายนั้นเป็นสำคัญ ท่านว่าจะฟ้องร้องให้บังคับคดีหาได้ไม"

เหตุที่ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ต้องกำหนดข้อกำหนดชนิดมีหลักฐานเป็นหนังสืออย่างหนึ่งอย่างใดลงลายมือชื่อฝ่ายผู้ควรรับผิดชอบเป็นสำคัญนี้ เนื่องจากกฎหมายเห็นว่านิติกรรมสัญญาที่จะบังคับให้ต้องทำตามข้อกำหนดชนิดนี้ จะเกิดมีปัญหาเกี่ยวกับพยานหลักฐานในการพิสูจน์ความมีอยู่แห่งนิติกรรมสัญญานั้น ๆ ว่า ได้ทำขึ้นมีขึ้นอยู่อย่างไร เพื่อขจัดปัญหาดังกล่าว กฎหมายจึงได้กำหนดให้นิติกรรมสัญญาที่อาจเกิดปัญหาเช่นว่านี้ ควรที่จะได้มีพยานหลักฐานเป็นหนังสืออย่างหนึ่งอย่างใด ลงลายมือชื่อฝ่ายผู้ควรรับผิดชอบไว้ให้เป็นการชี้แจงเสียเลย

วิธีการทำหลักฐานเป็นหนังสืออย่างหนึ่งอย่างใด ลงลายมือชื่อฝ่ายผู้ควรรับผิดชอบเป็นสำคัญ

การทำหลักฐานเป็นหนังสืออย่างหนึ่งอย่างใดลงลายมือชื่อฝ่ายผู้ควรรับผิดชอบเป็นสำคัญตามข้อกำหนดแห่งนิติกรรมชนิดนี้ ก็มีวิธีการทำเช่นเดียวกับการทำนิติกรรมสัญญาตามแบบแห่งนิติกรรมชนิดทำเป็นหนังสือ กล่าวคือ การทำหลักฐานเป็นหนังสืออย่างหนึ่ง - อย่างใด ลงลายมือชื่อฝ่ายผู้ควรรับผิดชอบเป็นสำคัญนี้ สามารถนำบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 9 ความว่า "เมื่อมีกิจการอันใดซึ่งกฎหมายบังคับให้ทำเป็นหนังสือไว้ ท่านว่าบุคคลผู้จะต้องทำหนังสือไม่จำเป็นต้องเขียนเอง แต่หนังสือนั้นต้องลงลายมือชื่อของบุคคลนั้น

ถ้าบุคคลผู้ใดใช้ตราประทับแทนลงลายมือชื่ออยู่เป็นปกติ การประทับตราเช่นนั้น ท่านว่าเสมือนกับลงลายมือชื่อ

ลายพิมพ์นิ้วมือ แงงไต หรือเครื่องหมายอื่นทำนองเช่นว่านั้นก็ ทำลงในเอกสาร หากมีพยานลงลายมือชื่อรับรองไว้ด้วยสองคนแล้ว ท่านว่าเสมือนกับลงลายมือชื่อ

ความในวรรคก่อนนี้ไม่ใช้บังคับถึงการลงลายพิมพ์นิ้วมือแงงไต หรือเครื่องหมาย อย่างอื่นทำนองเช่นว่านั้น ซึ่งทำลงในเอกสารซึ่งทำต่อหน้าพนักงานเจ้าหน้าที่ มาใช้ บังคับแก่การทำหลักฐานเป็นหนังสืออย่างหนึ่งอย่างใด ลงลายมือชื่อฝ่ายผู้ต้องรับผิดชอบ เป็นสำคัญ ทั้งในเรื่องการเขียนหลักฐานเป็นหนังสือ การลงลายมือชื่อบนหลักฐานเป็นหนังสือ หรือวิธีการ การแทนการลงลายมือชื่อโดยใช้ตราประทับลงลายพิมพ์นิ้วมือ แงงไต หรือเครื่องหมายอื่น ทำนองเช่นว่านั้น เกี่ยวกับการทำตามข้อกำหนดแห่งนิติกรรมชนิดมีหลักฐาน เป็นหนังสืออย่างหนึ่ง อย่างใดลงลายมือชื่อฝ่ายผู้ต้องรับผิดชอบ เป็นสำคัญนี้

อย่างไรก็ตาม วิธีการทำหลักฐานเป็นหนังสืออย่างหนึ่งอย่างใดลงลายมือชื่อฝ่าย ผู้ต้องรับผิดชอบ เป็นสำคัญ กับทำตามแบบแห่งนิติกรรมชนิดทำเป็นหนังสือ นั้น มีวิธีการแตกต่างกัน โดยวิธีการทำตามแบบแห่งนิติกรรมชนิดทำเป็นหนังสือ นั้น มีวิธีการทำเป็นหนังสืออย่าง ใดก็ได้เคยกล่าวมาแล้ว ส่วนวิธีการทำหลักฐานเป็นหนังสืออย่างหนึ่งอย่างใดลงลายมือชื่อ ฝ่ายผู้ต้องรับผิดชอบ เป็นสำคัญนี้ เมื่อพิจารณาตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ซึ่งบัญญัติว่าให้มีหลักฐานเป็นหนังสืออย่างหนึ่งอย่างใดลงลายมือชื่อฝ่ายผู้ต้องรับผิดชอบ เป็นสำคัญ แล้วนั้น ก็อาจแยกพิจารณาเกี่ยวกับวิธีการทำหลักฐานเป็นหนังสืออย่างหนึ่งอย่างใด ลงลาย มือชื่อฝ่ายผู้ต้องรับผิดชอบ เป็นสำคัญ ได้ดังนี้

1. ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์บัญญัติว่า "หลักฐาน" แสดงให้เห็น ว่าประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ต้องการให้มีเพียงแต่หลักฐานเท่านั้น ซึ่งเท่ากับประมวล กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ประสงค์ให้นิติกรรมสัญญาที่ได้ทำขึ้นมีสิ่งที่ใช้ในการพิสูจน์ความมีอยู่ ของนิติกรรมสัญญานั้น ก็เป็นการเพียงพอแล้ว โดยสิ่งๆ ที่สำหรับใช้ในการพิสูจน์ความมีอยู่ ของนิติกรรมสัญญานี้ ไม่จำเป็นต้องถึงกับเป็นหนังสือสัญญาที่ระบุรายละเอียดเกี่ยวกับนิติกรรม-

สัญญาอันแต่ประการใด กล่าวคือเพียงแต่มีข้อความซึ่งสามารถใช้เป็นหลักฐานในการพิสูจน์ความมีอยู่เช่นไรของนิติกรรมสัญญา ก็เป็นอันต้องตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์แล้ว

2. ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์บัญญัติว่า "หนังสืออย่างหนึ่งอย่างใด" นอกจากประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ต้องการเพียงหลักฐานที่สามารถใช้ในการพิสูจน์ความมีอยู่ของนิติกรรมสัญญาเท่านั้นแล้ว แต่หลักฐานที่ว่าจะต้องเป็นหลักฐานที่ทำเป็นหนังสืออย่างหนึ่งอย่างใดเท่านั้น แสดงว่าไม่ถึงกับต้องทำเป็นหนังสือสัญญาที่ระบุนรายละเอียดแห่งนิติกรรมลงไว้ คงเป็นหนังสืออะไรก็ได้ที่สามารถใช้เป็นหลักฐานแห่งนิติกรรมสัญญาตามที่กล่าวมาแล้วเท่านั้นก็พอ ฉะนั้นหลักฐานเป็นหนังสืออย่างหนึ่งอย่างใดนี้ อาจเป็นในรูปของใบเสร็จรับเงิน บันทึกประจำวันของเจ้าหน้าที่ตำรวจ จดหมาย ฯลฯ ซึ่งมีข้อความแสดงถึงความมีอยู่ของนิติกรรมสัญญาที่ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บัญญัติให้ต้องมีหลักฐานเป็นหนังสืออย่างหนึ่งอย่างใดลงลายมือชื่อฝ่ายผู้ต้องรับผิดชอบเป็นสำคัญ มิฉะนั้นจะนำมาฟ้องร้องให้บังคับคดีไม่ได้

3. ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์บัญญัติว่า "ลงลายมือชื่อฝ่ายผู้ต้องรับผิดชอบเป็นสำคัญ" แสดงว่าลายมือชื่อที่ลงบนหลักฐานเป็นหนังสืออย่างหนึ่งอย่างใดนี้ ผู้ทำนิติกรรมสัญญาไม่จำเป็นต้องลงลายมือชื่อด้วยกันทุกฝ่ายอย่างกรณีทำตามแบบแห่งนิติกรรมชนิดทำเป็นหนังสือ ในเรื่องหลักฐานเป็นหนังสืออย่างหนึ่งอย่างใด ลงลายมือชื่อฝ่ายผู้ต้องรับผิดชอบเป็นสำคัญนี้ลำพังแต่มีลายมือชื่อของฝ่ายผู้ต้องรับผิดชอบเพียงผู้เดียวก็ใช้ได้แล้ว ซึ่งผู้ที่ถูกโต้แย้งสิทธิตามนิติกรรมสัญญาจากบุคคลผู้ที่ไต่ลงลายมือชื่อไว้บนหลักฐานเป็นหนังสืออย่างหนึ่งอย่างใดดังกล่าวก็สามารถนำหลักฐานเป็นหนังสืออย่างหนึ่งอย่างใดลงลายมือชื่อบุคคลที่จะถูกบังคับให้ปฏิบัติตามนิติกรรมสัญญานั้นมาฟ้องร้องศาล ขอให้บังคับคดีตามนิติกรรมสัญญานั้นได้

หลักฐานเป็นหนังสืออย่างหนึ่งอย่างใด ลงลายมือชื่อฝ่ายผู้ต้องรับผิดชอบเป็นสำคัญดังที่กล่าวมานี้ไม่จำเป็นที่จะต้องทำขึ้นในขณะที่ทำสัญญา เพราะไม่ว่าจะใดทำขึ้นก่อนหรือภายหลังสัญญาก็ยอมใช้ได้ แต่ข้อสำคัญก็คือจะต้องทำไว้ก่อนฟ้องคดีและหลักฐานที่ทำขึ้นนี้ ผู้ทำ

จะใดก็ตั้งใจทำขึ้นเพื่อให้เป็นพยานหลักฐานหรือไม่ก็ตาม ก็ไม่เป็นเรื่องสำคัญอย่างไร นอก-
จากนี้หนังสือที่คู่สัญญาฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมีไปถึงบุคคลภายนอก ก็ยอมนำมาใช้เป็นหลักฐานได้
และหลักฐานที่วางนี้ จะเป็นหนังสือฉบับเดียวหรือหลาย ๆ ฉบับก็ได้ แต่ข้อสำคัญจะต้องมี
ใจความเป็นที่เข้าใจได้ทำนองเดียวกับหนังสือดังกล่าวนี้ ก็ไม่จำเป็นที่คู่สัญญาทั้งสองฝ่ายจะ
ต้องร่วมกันทำขึ้น กล่าวคืออาจเป็นหนังสือที่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งทำขึ้นแต่เพียงฝ่ายเดียวก็ได้⁽³⁾

คำพิพากษาของศาลฎีกาเกี่ยวกับข้อกำหนดแห่งนิติกรรมที่คล้ายแบบแห่งนิติกรรม
ชนิดมีหลักฐานเป็นหนังสืออย่างหนึ่งอย่างใด ลงลายมือชื่อฝ่ายผู้รับผิดเป็นสำคัญ

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 418/2476 การที่เจ้านี้จะฟ้องให้บังคับผู้ค้าประกันรับผิด
ต่อตนได้นั้น จำต้องมีหนังสือหลักฐานมาแสดง แต่หนังสือนั้นไม่จำเป็นต้องมีข้อความที่ผู้ค้าประกัน
สัญญากับเจ้านี้โดยตรง แต่มีข้อความแสดงว่าได้มีประกันสำหรับหนี้ที่ฟ้อง และมีลายมือชื่อ
ของผู้ค้าประกันลงไว้ด้วยแล้ว ก็เป็นการเพียงพอที่จะฟ้องขอให้บังคับตามสัญญาผู้ค้าประกันได้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 199-200/2477 กฎหมายมิได้บังคับให้ทำสัญญาผู้ค้าประกัน
เป็นหนังสืออย่างใด เพียงแต่มีหลักฐานเป็นหนังสือก็เพียงพอแล้ว ปัญหาจึงมีว่าสัญญา -
ผู้ค้าประกันรายพิพาทมีหลักฐานเป็นหนังสือหรือไม่ กรรมการศาลฎีกาเห็นว่าคำว่าผู้ค้าประกัน
ซึ่งได้เขียนเป็นหนังสือ ย่อมถือได้ว่าเป็นหลักฐานอันแสดงความสัมพันธ์ระหว่างเจ้านี้กับผู้ค้า
ประกันพอแล้ว เมื่อได้อ่านหนังสือสัญญาระหว่างเจ้านี้กับลูกหนี้ แล้วจึงพบลายมือชื่อ
จำเลย แล้วถัดไปมีว่าผู้ค้าประกัน เช่นนี้ยอมเข้าใจว่าจำเลยผู้ค้าประกันเงินที่ลูกหนี้กู้และ
เฉพาะคดีนี้จำเลยก็ได้ลงชื่อผู้กู้ลงมา ทำให้คิดเป็นอย่างอื่นไม่ได้ นอกจากแปลว่า จำเลย
ผู้ค้าประกันผู้กู้เงินนั่นเอง

(3) ปรีชา สุมาวงศ์, คำบรรยายลักษณะวิชากฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วย -
ซื้อขาย แลกเปลี่ยน ใ (พระนคร: แสงทองการพิมพ์, 2512), หน้า 116.

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 451/2489 จะซื้อขายที่ดินและคอกแถวเพียงแต่มีหลักฐานเป็นหนังสือ แสดงว่าได้มีการจะซื้อขายกันจริงก็เป็นกรเพียงพอ เพราะกฎหมายมิได้บังคับว่าต้องทำสัญญาเป็นหนังสือ

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 494-495/2489 ขายเรือมีระวางกว่า 6 ตัน โดยผู้ขายมอบฉันทะให้ผู้ซื้อไปจัดการโอนเรือ แต่ใบมอบฉันทะไม่ถูกแบบจึงโอนไม่ได้ ครั้งนี้เป็นสัญญาจะซื้อขาย ผู้ซื้อขอให้บังคับผู้ขายทำการโอนทะเบียนได้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 551/2489 เจ้าของที่ดินมีหนังสือถึงกรมการอำเภอว่าพอใจจะขายที่ดินให้แก่ผู้มีชื่อครบถ้วน ขอให้เจ้าของที่ดินไปทำการรังวัดนั้น ผู้ซื้อซึ่งมีชื่อนั้นยึดถือหนังสือนั้นเป็นหลักฐานแห่งการซื้อขายตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 456 ได้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1215/2491 สัญญามีข้อความว่า "ข้าพเจ้านายเลื่อน จ้อยสกุล ได้มีที่ดิน 1 แปลง โฉนดที่ 4233 ที่ดินรายนี้มีชื่อของนายเลื่อน นายโก๋ จ้อยสกุล จะขอมอบกรรมสิทธิ์ที่ดินรายนี้ให้แก่ นางปิ่น จ้อยสกุล ซึ่งเป็นภรรยา นายโก๋ และ นายเลื่อน จ้อยสกุล ได้เอาเงินของนางปิ่น ไป 120 บาท ที่ดินรายนี้ให้นางปิ่น เก็บกินได้ตั้งแต่วันทำสัญญา" นั้นเป็นสัญญาจะซื้อขายที่ดินแก่กันเพียงแต่ทำหนังสือกันเอง ก็ใช้ได้ตามกฎหมาย

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 376/2494 ศาลฎีกาเห็นว่าเอกสาร ด.1 นี้ เป็นสัญญาเช่า เพราะ (1) เริ่มต้นด้วยระบุว่า โจทก์เป็นเจ้าของบ้าน (2) ว่าได้รับเงินค่าเช่าบ้าน คำว่า "เช่า" นี้ เป็นที่เข้าใจอยู่ว่า รับเช่าต่อไป (3) มีว่าได้รับเงินค่าเช่าแล้ว ซึ่งเข้าใจได้ว่าตกลงเช่ากันเรียบร้อยแล้ว เพราะถ้ายังไม่ตกลงเช่า จำเลยจะชำระเงินค่าเช่าทำไม (4) มีกำหนดค่าเช่าควยว่าเดือนละ 40 บาท และทั้งมีกำหนดเวลาว่าให้เขาไปจนกว่าจะหมดความต้องการควย (5) โจทก์พิมพ์มือโดยลงตำแหน่งกำกับว่า เจ้าของผู้ให้เช่า (6) แม้จะใช้คำว่าให้เขาแต่ก็ไม่หมายความว่า

ยังไม่ได้ให้เขา แต่จะให้เขาภายหลัง เพราะเหตุผล 5 ข้อดังกล่าว แสดงว่าให้เขาแล้ว

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 660/2495 ผู้เช่าเคยฟ้องผู้ให้เช่าเป็นคดีอาญา หว่าผู้
ให้เขาขึ้นศาล เขาผิดกฎหมาย แต่ศาลพิพากษายกฟ้องและปรากฏในคำให้การของผู้เช่าในคดี
นั้นว่า ผู้เช่าได้ให้ค่าเช่าแก่ผู้ให้เช่าไปตามที่เรียกร้อง คดีนี้ถือได้ว่าคำให้การของผู้เช่า
ในคดีดังกล่าวเป็นหลักฐาน เป็นหนังสือลงลายมือชื่อผู้เช่าตามที่กฎหมายต้องการแล้ว ผู้ให้เช่า
ยอมใช้เป็นหลักฐานฟ้องเรียกค่าเช่าจากผู้เช่าในคดีใหม่ได้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 405/2498 แม่โจทก์จะฟ้องเรียกเงินกู้จากนางทอง ไม่ได้
เพราะไม่เคยมีหลักฐานเป็นหนังสือลงลายมือชื่อนางทอง เป็นสำคัญ แต่หนี้เงินกู้ก็คงมีอยู่
หากแต่โจทก์ฟ้องเรียกเงินไม่ได้เท่านั้น เมื่อนางทอง ทำสัญญา ลงวันที่ 15 พฤษภาคม
2491 ให้โจทก์ยืมถือไว้ ซึ่งสัญญานั้นมีลักษณะเป็นสัญญาจะขายฝากที่พิพาททั้งสองแปลง
ให้แก่โจทก์ ก็มีผลเป็นการแปลงหนี้เงินกู้มาเป็นหนี้ตามสัญญาจะขายฝาก ซึ่งอาจบังคับกันได้
ตามกฎหมาย คดีปรากฏแล้วว่า ฝ่ายจำเลยไม่โอนที่ให้แก่โจทก์ตามสัญญาจะขายฝาก จำเลย
จึงต้องคืนเงิน 7,990 บาทให้โจทก์

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 514/2499 โจทก์ฟ้องผู้ให้เช่าและประธานกรรมการควบคุม
ค่าเช่า เป็นจำเลยขอให้เพิกถอนมติคณะกรรมการควบคุมค่าเช่าที่มีมติอนุญาตให้ผู้ให้เช่า
เช่าอยู่ในห้องพิพาทได้ จำเลยต่อสู้ว่าคณะกรรมการควบคุมค่าเช่า ลงมติชอบแล้ว และผู้ให้-
เช่าซึ่งเป็นจำเลยด้วย ได้ฟ้องแย้งขอให้ขับไล่โจทก์และเรียกค่าเช่าที่ค้างชำระโจทก์ให้การ
แก่ฟ้องแย้งหลายประการ และต่อสู้ว่าการเช่าไม่มีหลักฐานเป็นหนังสือ

ศาลชั้นต้นพิพากษายกฟ้องโจทก์ และให้โจทก์และบริวารออกจากห้องพิพาท และให้
ชำระค่าเช่าที่ค้างด้วย ศาลอุทธรณ์พิพากษายืนศาลฎีกาพิพากษายืน และให้เหตุผลเรื่องเรียก
ค่าเช่าว่า โจทก์ต่อสู้ว่าจำเลยจะฟ้องแย้งเรียกค่าเช่าไม่ได้ เพราะไม่ได้ทำหนังสือสัญญาเช่านั้น
ความข้อนี้ปรากฏความจริงอยู่ในฟ้องของโจทก์ซึ่งโจทก์ได้ลงลายมือชื่อรับรองเป็นสำคัญอยู่ -
อย่างแจ่มชัด ว่าได้มีการเช่าอสังหาริมทรัพย์รายนี้จริง ระหว่างโจทก์และจำเลยที่ 1

ทั้งแสดงจำนวนค่าเช่าไว้ด้วย อย่างไม่มีปัญหาอื่นใด ซึ่งเรียกได้ว่าการเช่ารายนี้มีหลักฐานเป็นหนังสือตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 538 แล้ว

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 710/2499 จำเลยที่ 2 ค่าประกันค่าเช่าตามสัญญาเช่าโดยลงชื่อเป็นผู้ค้ำประกันอย่างเดียว ศาลฎีกาวินิจฉัยว่าจำเลยที่ 2 จะกล่าวอ้างไม่ได้ว่าเอกสารไม่ได้นำแสดงถึงข้อผูกพันระหว่างผู้ค้ำประกันกับเจ้าหนี้ เพราะกฎหมายเรื่องค้ำประกันไม่ได้บังคับว่าต้องบรรยายความรับผิดชอบของผู้ค้ำประกันไว้เพียงแต่มีหนังสือให้ปรากฏว่า "ค้ำประกัน" ก็เป็นหลักฐานแสดงความสัมพันธ์ระหว่างเจ้าหนี้กับผู้ค้ำประกันแล้ว

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1567/2499 เอกสารบันทึกการเปรียบเทียบของอำเภอปรากฏว่าจำเลยให้การรับว่าไต่ถามเงินโจทก์ไปใช้หนี้นางสุด 800 บาท แต่ได้ใช้แล้วไม่มีติดค้าง และจำเลยลงชื่อไว้ถือเป็นหลักฐานตามมาตรา 653 แล้ว

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 415/2501 มาตรา 538 มิได้หมายความว่าเฉพาะผู้ที่จะต้องเป็นโจทก์ฟ้องร้องฝ่ายเดียว ย่อมหมายถึงการต่อสู้คดีด้วย เพราะการบังคับคดียอมทำได้ด้วยกันทั้งสองฝ่าย คดีนี้เมื่อไม่ปรากฏว่ามีเอกสารสัญญาเช่าคอกันตามที่กฎหมายบังคับไว้ฝ่ายหนึ่งฝ่ายใด จะอ้างการเช่าคอกันหาได้ไม่ เมื่อจำเลยอ้างการเช่ายันโจทก์ไม่ได้ ก็ต้องฟังว่าจำเลยเช่าอยู่ในบ้านพิพาท โดยอาศัยสิทธิของโจทก์ซึ่งไม่ใช่สิทธิในการเช่า แต่เป็นสิทธิโดยทางอาศัยตามฟ้องโจทก์

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 464/2504 โจทก์ฟ้องขับไล่และเรียกค่าเช่าที่ค้างจากจำเลย จำเลยอ้างว่าเช่าอยู่อาศัยเป็นเคหะ ได้รับความคุ้มครองตามพระราชบัญญัติควบคุมค่าเช่า และว่าจำเลยเคยส่งค่าเช่า 4 เดือนไปให้โจทก์ โจทก์ส่งคืนจึงเรียกคืนไม่ได้ มีปัญหาว่าหนังสือที่จำเลยนำส่งค่าเช่าไปให้โจทก์ จะเป็นหลักฐานเป็นหนังสือหรือไม่ ศาลฎีกาวินิจฉัยว่าความประสงค์กฎหมายที่ให้มีหลักฐานเป็นหนังสือในกรณีเช่นนี้ก็เพียงเพื่อความมั่นคงแน่นอน กฎหมายหาได้บังคับไว้ว่าจะต้องเขียนหรือทำในรูปหรือแบบอย่างใดไม่ ฉะนั้นถ้าหากกรณีนี้มีหลักฐานเป็นหนังสืออย่างหนึ่งอย่างใดปรากฏชัดแจ้ง พอรับฟังได้ในเรื่องเช่านี้แล้ว ศาลยอมบังคับได้ตามหลักฐานนั้น ๆ สำหรับคดีนี้จำเลยทำหนังสือถึงโจทก์รับว่าค้าง -

ค่าเช่าอายุสองพันบาท คือ เอกสารโจทก์อ้างฉบับศาลหมาย จ.3 นั้น ยังได้ทำคำให้การ
รับรองข้อความตามหนังสือนั้น ต่อมาด้วยดังนี้ ศาลฎีกาจึงเห็นพ้องด้วยคำวินิจฉัยศาลอุทธรณ์
ที่บังคับให้จำเลยชำระเงินค่าเช่าที่ค้าง

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 311/2506 บิลใบรับของซึ่งตัวแทนไต่ลงลายมือชื่อไว้
ถือว่าเป็นหลักฐานเป็นหนังสือแล้ว

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 368/2506 รายงานการประชุมไม่ใช่เป็นสัญญาผูกมัด เป็น
เพียงหลักฐานเป็นหนังสือแสดงว่าได้มีการกู้เงินรายนี้กันเท่านั้น

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 868/2506 ผู้เขียนสัญญาคำประกันเอง ใจความว่า
ผู้กู้ได้จ่ายเงินผู้ให้กู้ไป และได้ลงชื่อในของผู้เขียนและพยาน ถือว่าเป็นหลักฐานแห่งการกู้แล้ว

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 28/2508 หนี้เงินกู้ที่ไม่มีหลักฐานเป็นหนังสือ ต่อมา
เมื่อมีหลักฐานเป็นหนังสือก็ฟ้องร้องให้บังคับคดีได้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 220/2509 เรื่องราวที่โจทก์และจำเลยร่วมกันยื่น ถือว่า
เป็นหลักฐานเป็นหนังสือแล้ว

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 251/2509 คำให้การของจำเลยในคดีจากที่เป็นความว่า
จำเลยได้เช่าบ้านพิพาทของโจทก์นั้น ถือว่าเป็นหลักฐานการเช่า อันจะใช้เป็นหลักฐานฟ้อง
ร้องจำเลยได้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 644/2509 บันทึกประจำวันของพนักงานสอบสวนที่มี
ข้อความชัดเจนว่าจำเลยรับรองว่าได้กู้ยืมเงินโจทก์ไปเท่านั้นเท่านั้น และจำเลยลงชื่อไว้
ท้ายบันทึก แม้จะเป็นเรื่องพนักงานสอบสวนเรียกไปไกล่เกลี่ยทางอาญา ก็ใช้บันทึกนั้นเป็น
หลักฐานแห่งการกู้ยืมได้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 215/2510 บันทึกหลังทะเบียนหาเป็นหลักฐานแห่งการ
 กู้ยืม แม้มิได้เป็นสัญญาที่สร้างขึ้นระหว่างโจทก์กับจำเลย โจทก์ก็นำหลักฐานนั้นมาฟ้อง -
 เรียกหนี้จากการกู้ยืมได้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 483/2510 จกหมายหลายฉบับประกอบกันได้ความว่า
 จำเลยได้กู้เงินไปก็ถือเป็นหลักฐานแห่งการกู้ได้

ทำเป็นหนังสือและจดทะเบียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่

(Writing and registered by the competent official)

ข้อกำหนดแห่งนิติกรรมที่คล้ายแบบแห่งนิติกรรม ชนิดทำเป็นหนังสือและจดทะเบียน
 ต่อพนักงานเจ้าหน้าที่นี้ ได้มีบัญญัติไว้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 526
 ความว่า "ถ้าการให้ทรัพย์สินหรือค้ำประกันว่าจะให้ทรัพย์สินนั้นได้ทำเป็นหนังสือและจดทะเบียน
 ต่อพนักงานเจ้าหน้าที่แล้ว และผู้ให้ไม่ส่งมอบทรัพย์สินนั้นแก่ผู้รับไซ้ ทานว่าผู้รับชอบที่
 จะเรียกให้ส่งมอบทรัพย์สินหรือราคาแทนทรัพย์สินนั้นได้ แต่ไม่ชอบที่จะเรียกค้ำสินไหม
 หักแทนอย่างหนึ่งอย่างใดด้วยอีกได้"

มาตรา 538 ความว่า "เช่าอสังหาริมทรัพย์นั้น ถ้ามิได้มีหลักฐานเป็นหนังสือ
 อย่างหนึ่งอย่างใดลงลายมือชื่อฝ่ายที่ควรรับผิดชอบ เป็นสำคัญ ทานว่าจะฟ้องร้องให้บังคับคดี
 หาใดไม่ ถ้าเช่ามีกำหนดสามปีขึ้นไป หรือกำหนดตลอดอายุของเช่า หรือผู้ให้เช่าไซ้
 หากมิได้ทำเป็นหนังสือและจดทะเบียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ ทานว่าการเช่านั้นจะฟ้องร้อง
 ให้บังคับคดีได้แต่เพียงสามปี"

เหตุที่ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ได้บัญญัติข้อกำหนดแห่งนิติกรรมที่คล้ายแบบ
 แห่งนิติกรรมชนิดทำเป็นหนังสือ และจดทะเบียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ขึ้นมา ก็อาจเนื่องมา
 จากกฎหมายต้องการที่จะขจัดปัญหาเกี่ยวกับพยานหลักฐาน เพื่อพิสูจน์ความมีอยู่แห่งนิติกรรม
 เช่นเดียวกับข้อกำหนดแห่งนิติกรรมชนิดมีหลักฐานเป็นหนังสืออย่างหนึ่งอย่างใด ลงลายมือชื่อ
 ฝ่ายผู้ควรรับผิดชอบ เป็นสำคัญดังกล่าวมาแล้ว และเนื่องจากนิติกรรมสัญญาประเภทที่ควรปฏิบัติ

ตามข้อกำหนดแห่งนิติกรรมชนิดนี้ เป็นนิติกรรมสัญญาที่คู่กรณีผู้ทำนิติกรรมสัญญายังมิได้ปฏิบัติตามสิทธิและหน้าที่ตามนิติกรรมสัญญานั้นได้ ในขณะที่ได้มีการแสดงเจตนาทำนิติกรรมสัญญาต่อกัน ซึ่งคู่กรณีผู้ทำนิติกรรมสัญญาจะต้องมีการปฏิบัติตามสิทธิและหน้าที่แห่งนิติกรรมสัญญานั้น ๆ ในภายหลัง โดยช่วงระยะเวลาที่คู่กรณีผู้ทำนิติกรรมสัญญาจะต้องปฏิบัติตามสิทธิและหน้าที่แห่งนิติกรรมสัญญานั้น อาจเป็นระยะเวลาอันยาวนาน ลำพังแต่การมีหลักฐานเป็นหนังสืออย่างหนึ่งอย่างใด ลงลายมือชื่อฝ่ายผู้ที่ต้องรับผิดชอบเป็นสำคัญนั้น อาจเป็นการไม่เพียงพอ เนื่องจากไม่มีพนักงานเจ้าหน้าที่มารูเห็นด้วย และนิติกรรมสัญญานั้น มีความสำคัญที่คู่กรณีผู้ทำนิติกรรมสัญญาอาจก่อให้เกิดข้อพิพาทได้โดยง่าย ทั้งนี้ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์จึงได้กำหนดให้พนักงานเจ้าหน้าที่เข้ามาเป็นผู้รับรู เป็นพยานเกี่ยวกับการทำนิติกรรมสัญญานั้นด้วย และยังเป็นประโยชน์แก่รัฐที่จะได้ควบคุมดูแล เรียกเก็บค่าธรรมเนียมเกี่ยวกับการทำนิติกรรมสัญญาดังกล่าวเข้าเป็นรายได้ของบางแห่งของรัฐ

วิธีการทำเป็นหนังสือและจดทะเบียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ ตามข้อกำหนดแห่งนิติกรรมที่คล้ายแบบแห่งนิติกรรมนี้ก็มีวิธีการ เช่น เกี่ยวกับการทำตามแบบแห่งนิติกรรมชนิดทำเป็นหนังสือ และจดทะเบียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ ซึ่งได้เคยกล่าวถึงวิธีการทำเป็นหนังสือและจดทะเบียนมาแล้วเช่นกัน กล่าวคือ นอกจากจะต้องทำเป็นหนังสือแล้วยังจะต้องจดทะเบียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ด้วย

พนักงานเจ้าหน้าที่ผู้รับจดทะเบียนตามข้อกำหนดแห่งนิติกรรมที่คล้ายแบบแห่งนิติกรรมชนิดทำเป็นหนังสือและจดทะเบียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่นี้ อาจแยกพิจารณาได้เป็น 2 กรณีคือ

1. พนักงานเจ้าหน้าที่ผู้รับจดทะเบียนตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์เกี่ยวกับนิติกรรมสัญญาให้ทรัพย์สินหรือค้ำประกันจะให้ทรัพย์สิน ตามมาตรา 526
2. พนักงานเจ้าหน้าที่ผู้รับจดทะเบียนตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์เกี่ยวกับนิติกรรมสัญญาเช่าอสังหาริมทรัพย์มีกำหนดกว่าสามปี หรือกำหนดตลอดอายุของผู้เช่าหรือผู้ให้เช่าตามมาตรา 538

พนักงานเจ้าหน้าที่ผู้รับจดทะเบียนนิติกรรมสัญญาให้ทรัพย์สินหรือค้ำประกันว่าจะให้ทรัพย์สินตามมาตรา 526 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ เนื่องจากนิติกรรมสัญญาให้ทรัพย์สินหรือค้ำประกันว่าจะให้ทรัพย์สินที่ต้องทำตามข้อกำหนดแห่งนิติกรรมที่คล้ายแบบแห่งนิติกรรมชนิดทำเป็นหนังสือและจดทะเบียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ แล้วผู้รับชอบที่จะเรียกให้ส่งมอบตัวทรัพย์สินหรือราคาแทนทรัพย์สินนั้นได้นั้น จะเห็นว่าตามกฎหมายใช้คำว่า "ทรัพย์สิน" ฉะนั้นจึงหมายถึงทรัพย์สินทุกชนิดที่จะทำนิติกรรมสัญญา หรือค้ำประกันดังกล่าว ย่อมจะต้องทำตามข้อกำหนดแห่งนิติกรรมชนิดนี้ทั้งสิ้น เพื่อความสะดวกในการพิจารณาเกี่ยวกับพนักงานเจ้าหน้าที่ผู้มีหน้าที่รับจดทะเบียนดังกล่าว จึงเห็นควรจำแนกทรัพย์สินที่เกี่ยวกับการทำนิติกรรมสัญญาคือ ค้ำประกันดังกล่าวได้ดังนี้

1. เกี่ยวกับอสังหาริมทรัพย์และสิทธิเกี่ยวกับอสังหาริมทรัพย์ พนักงาน - เจ้าหน้าที่ยื่นจดทะเบียนนิติกรรมสัญญาหรือค้ำประกันว่าจะให้อสังหาริมทรัพย์ หรือสิทธิเกี่ยวกับอสังหาริมทรัพย์ ตามประมวลกฎหมายที่ดิน ได้กำหนดพนักงานเจ้าหน้าที่ผู้รับจดทะเบียนไว้ ในมาตรา 71 ความว่า "ให้ผู้ดำรงตำแหน่งต่อไปนี้ เป็นพนักงานเจ้าหน้าที่จดทะเบียนสิทธิและนิติกรรมเกี่ยวกับอสังหาริมทรัพย์ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

(1) เจ้าพนักงานที่ดินหรือผู้ทำการแทนสำหรับที่ดิน ในเขตที่มีสำนักงานที่ดินจังหวัด หรือสำนักงานที่ดินสาขา และเฉพาะที่ดินที่มีโฉนดที่ดิน หรือที่มีใบ - โฉนด หรืออสังหาริมทรัพย์อย่างอื่น ในที่ดินดังกล่าวนั้นรวมกับที่ดิน

(2) นายอำเภอหรือผู้ทำการแทน ปลัดอำเภอ ผู้เป็นหัวหน้าประจำกิ่งอำเภอ หรือผู้ทำการแทน สำหรับที่ดินหรืออสังหาริมทรัพย์อย่างอื่น ในท้องที่อำเภอหรือกิ่งอำเภอนั้น สำหรับกรณีอื่นนอกจากระบุไว้ใน (1)"

จะเห็นว่าพนักงานเจ้าหน้าที่ผู้มีหน้าที่รับจดทะเบียนนิติกรรมสัญญาตามกรณีนี้เป็นพนักงานเจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวกับพนักงานเจ้าหน้าที่ผู้รับจดทะเบียนเกี่ยวกับอสังหาริมทรัพย์ ตามแบบแห่งนิติกรรม ชนิดทำเป็นหนังสือและจดทะเบียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ ตามที่กล่าวมาแล้วโดยละเอียด

2. เกี่ยวกับสังหาริมทรัพย์และสิทธิเกี่ยวกับสังหาริมทรัพย์ แยกพิจารณาไว้ดังนี้

2.1 เรื่อง บรรดาเรื่องทั้งหลายที่ระบุไว้ในมาตรา 456 ต้องทำนิติกรรมสัญญาต่อนายอำเภอ และจดทะเบียนเปลี่ยนแปลงโฉนดที่ดินและเปลี่ยนชื่อเจ้าของเรือต่อกรมเจ้าท่า ทั้งนี้เป็นไปตามพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ. 2457 มาตรา 132 และพระราชบัญญัติเดินเรือในน่านน้ำไทย พ.ศ. 2456 มาตรา 145

2.2 แพง ตามพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ. 2457 มาตรา 132 การซื้อขายแพต้องทำเป็นหนังสือ และจดทะเบียนต่อนายอำเภอ การทำนิติกรรมสัญญาให้แพหรือค้ำน้ำว่าจะให้แพ ก็ต้องทำเป็นหนังสือและจดทะเบียนต่อนายอำเภอเช่นกัน

2.3 สัตว์พาหนะ ตามพระราชบัญญัติสัตว์พาหนะ พ.ศ. 2482 มาตรา 14 การซื้อขายสัตว์พาหนะต้องทำเป็นหนังสือและจดทะเบียนต่อนายอำเภอ หรือผู้ที่ได้รับมอบหมายจากรัฐมนตรี ให้รักษาการแทน การทำนิติกรรมสัญญาให้สัตว์พาหนะหรือค้ำน้ำว่าจะให้สัตว์พาหนะก็ต้องทำเป็นหนังสือและจดทะเบียนต่อนายอำเภอ หรือผู้ที่ได้รับมอบหมายจากรัฐมนตรีให้รักษาการแทนเช่นกัน

2.4 สังหาริมทรัพย์อย่างอื่น และสิทธิเกี่ยวกับสังหาริมทรัพย์ - อย่างอื่น นอกจากที่กล่าวมาไม่มีบทบัญญัติให้ผู้ใดเป็นเจ้าของพนักงานผู้รับจดทะเบียนเกี่ยวกับนิติกรรมดังกล่าว ให้คงหน้าที่ให้นายอำเภอเป็นพนักงานเจ้าหน้าที่ โดยอาศัยอำนาจและหน้าที่ของนายอำเภอตามพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ. 2457 มาตรา 132

พนักงานเจ้าหน้าที่ผู้รับจดทะเบียนนิติกรรมสัญญาเช่าสังหาริมทรัพย์ ตามมาตรา 538 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ได้แก่พนักงานเจ้าหน้าที่ตามประมวลกฎหมายที่ดิน มาตรา 71 ดังกล่าวมาแล้วคือ

1. นิติกรรมสัญญาเช่าในที่ดินมีโฉนดที่ดินหรือที่มีใบโฉนด ส่วนพนักงานเจ้าหน้าที่ผู้รับจดทะเบียน ได้แก่ เจ้าพนักงานที่ดิน หรือผู้ทำการแทน สำหรับที่ดินในเขตที่มีสำนักงาน

ที่คืนจังหวัด หรือสำนักงานที่คืนสาขา ตามความแห่งประมวลกฎหมายที่ดิน มาตรา 71 (1)

2. นิติกรรมสัญญาเช่าอสังหาริมทรัพย์อื่นนอกจากที่กล่าวมา พนักงาน - เจ้าหน้าที่ยุ้รับจดทะเบียนโต้แก่ นายอำเภอ หรือผู้ทำการแทนปลัดอำเภอผู้ เป็นหัวหน้ากิ่งอำเภอ หรือผู้ทำการแทน สำหรับอสังหาริมทรัพย์ดังกล่าวในท้องที่อำเภอหรือกิ่งอำเภอนั้น

นิติกรรมสัญญาที่ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์บัญญัติให้คงทำตามข้อกำหนดแห่ง นิติกรรมที่คล้ายแบบแห่งนิติกรรมชนิดทำเป็นหนังสือ และจดทะเบียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่นี้ โต้แก่ นิติกรรมสัญญาให้ทรัพย์สินหรือค้ำมั่นว่าจะให้ทรัพย์สิน และนิติกรรมสัญญาเช่าอสังหาริมทรัพย์ มีกำหนดสามปีขึ้นไป หรือกำหนดตลอดอายุของผู้เช่า หรือผู้ให้เช่าตามมาตรา 526 และ มาตรา 538

สภาพบังคับหรือผลของการมิได้ทำตามข้อกำหนดแห่งนิติกรรมที่คล้ายแบบแห่งนิติกรรม ชนิดทำเป็นหนังสือและจดทะเบียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่นี้ กรณีนิติกรรมสัญญาให้ทรัพย์สิน หรือค้ำมั่นว่าจะให้ทรัพย์สินตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 526 บัญญัติให้ผู้นับ ไม่อาจที่จะเรียกหรือฟ้องเรียกให้ผู้นับส่งมอบทรัพย์สินหรือราคาแทนทรัพย์สินนั้นได้ ส่วนกรณี นิติกรรมสัญญาเช่าอสังหาริมทรัพย์ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 538 บัญญัติให้ ฟ้องร้องบังคับคดีได้แต่เพียงสามปี ซึ่งจะเห็นได้ว่าสภาพบังคับหรือผลของการไม่ทำตามข้อ กำหนดแห่งนิติกรรมที่คล้ายแบบแห่งนิติกรรมดังกล่าว มิได้ทำให้นิติกรรมสัญญาตกเป็นโมฆะ ไม่ เช่นกรณีการไม่ทำตามแบบแห่งนิติกรรม จึงทำให้ข้อกำหนดแห่งนิติกรรมดังกล่าว มิใช่แบบแห่งนิติกรรมชนิดทำเป็นหนังสือและจดทะเบียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่

คำพิพากษาของศาลฎีกาเกี่ยวกับเรื่องนี้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1150/2477 สัญญาจะให้โดยไม่มีสินจ้างตอบแทน ได้ กระทบกันก่อนใช้ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์นั้น ศาลไม่รับบังคับบัญชาให้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1374/2493 ค้ำมั่นว่าจะให้ทรัพย์สินตามประมวลกฎหมาย- แพ่งและพาณิชย์ มาตรา 526 นั้น จะต้องทำเป็นหนังสือและจดทะเบียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่

จึงจะใช้ได้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1314/2501 ทายาททำหนังสือจะแบ่งที่ดินให้บุตร -
บุญธรรมของเจ้าของมรดกตามที่เจ้ามรดกสั่งไว้ ไม่มีข้อความว่าระงับข้อพิพาท ถ้ายังไม่จดทะเบียนก็ยังไม่ผูกพัน

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1054/2502 จำเลยทำสัญญายินยอมแบ่งกำไร เนื่องจากการค้าให้โจทก์ ซึ่งเป็นมารดา มาช่วยค้าขายตามที่ตกลงกันไว้ ทั้งนี้สัญญานั้นไม่ใช่การให้โดยเสนหา ซึ่งต้องจดทะเบียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ โจทก์ยอมฟ้องเรียกเงินตามข้อตกลงนั้นได้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 999/2508 คำมั่นหรือคำรับรองว่าจะให้ที่ดิน เมื่อมิได้จดทะเบียนไว้ก็ไม่เข้าเกณฑ์ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 526 ผู้รับไม่มีสิทธิเรียกร้องจากผู้ให้แต่ประการใด

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1282/2500 เจ้าห้องแถวไม่ได้จดทะเบียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ผู้เช่าถูกฟ้องขับไล่ ผู้เช่าซึ่งเป็นจำเลยยกขึ้นอ้างขอให้บังคับเกิน 3 ปีไม่ได้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1469/2500 การเช่าห้องเกิน 3 ปี ถ้าไม่ทำเป็นหนังสือและจดทะเบียน มีผลบังคับได้เพียง 3 ปี พ้นจากนั้นไปผู้ให้เช่าบอกให้ผู้เช่าออกจากห้องเช่า ผู้เช่าก็ฟ้องออก

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 937/2501 สัญญาเช่าที่ดินกำหนด 5 ปี โดยไม่จดทะเบียนครบ 5 ปีแล้ว ผู้ให้เช่าฟ้องขับไล่ผู้เช่าได้ โดยไม่ต้องบอกเลิกสัญญา ผู้เช่าเถียงว่าสัญญาใช้ได้เพียง 3 ปี ต่อจากนั้นเป็นการเช่าไม่มีกำหนดเวลา จึงต้องบอกเลิกก่อน ข้อเถียงนี้ฟังไม่ได้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1175/2502 การเช่าอสังหาริมทรัพย์เกินกว่า 3 ปีนั้น จะต้องทำเป็นหนังสือและจดทะเบียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ด้วย ในเวลาที่ตกลงเช่ากัน

มีฉะนั้นจะมาฟ้องขอให้บังคับผู้ให้เขาไปจดทะเบียนการเข้าให้ไม่ได้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 136/2503 หนังสือสัญญาเช่าห้องที่โจทก์จำเลยทำกัน มีกำหนด 5 ปี แต่มีได้จดทะเบียนคอปพนักงานเจ้าหน้าที่นั้น หากเป็นโมฆะไม่ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 538 ให้ฟ้องร้องบังคับคดีได้เพียง 3 ปี

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1-6/2507 สัญญาเช่า 10 ปี เมื่อไม่ได้จดทะเบียนคอปพนักงานเจ้าหน้าที่ยอมมีผลใช้บังคับได้เพียง 3 ปี

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 762/2508 เงินกินเปล่าเป็นส่วนหนึ่งของค่าเช่า ฉะนั้นข้อตกลงระหว่างเจ้าของเค็มกับจำเลย จึงเป็นสัญญาเช่าธรรมดา เมื่อไม่ได้จดทะเบียนการเช่าคอปพนักงานเจ้าหน้าที่การเช่านั้น ก็ใช้ได้เพียง 3 ปี

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1350/2508 การเช่าอสังหาริมทรัพย์นั้น กฎหมายมิได้บังคับว่าถ้ามิได้ทำให้ถูกต้องตามมาตรา 538 การเช่าจะต้องเป็นโมฆะ กฎหมายบังคับแต่ว่า ถ้ามิได้ทำให้ถูกต้องตามมาตรา 538 ก็ฟ้องร้องให้บังคับคดีไม่ได้เท่านั้น

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 288/2509 แม้สัญญาเช่า 10 ปี จะมีได้จดทะเบียนคอปพนักงานเจ้าหน้าที่ โจทก์ก็มีอำนาจเรียกค่าเช่าวันที่จำเลยรับไปล่วงหน้าคืน เพราะจำเลยผิดสัญญาไม่ยอมให้โจทก์ทำนาได้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1538/2509 การเช่าที่โจทก์จำเลยตกลงกัน มีกำหนด 10 ปี เมื่อยังมีได้ทำเป็นหนังสือและจดทะเบียนคอปพนักงานเจ้าหน้าที่ โจทก์จะมาฟ้องบังคับให้จำเลยทำสัญญาเช่าห้องรายพิพาท มีกำหนด 10 ปี และจดทะเบียนคอปพนักงานเจ้าหน้าที่ไม่ได้

การที่โจทก์ จำเลย ยื่นเรื่องราวขอจดทะเบียนสิทธิและนิติกรรม เพื่อจะเช่าห้องรายพิพาทต่อกัน ยังถือไม่ได้ว่าได้ทำสัญญาเช่ากันเป็นหนังสือ และจดทะเบียนคอปพนักงานเจ้าหน้าที่

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1437/2510 การรับเงินกินเปล่าเป็นส่วนหนึ่งของค่าเช่าตามสัญญาเช่ากรรมคาน่า ไม่เป็นเหตุที่จะบังคับให้โจทก์ต้องยอมให้จำเลยเช่าเกิน 3 ปี โดยไม่ต้องจดทะเบียน โจทก์บอกเลิกการเช่าได้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1528/2513 จำเลยทำหนังสือสัญญาให้โจทก์เช่าที่ดินของจำเลยมีกำหนด 28 ปี และให้ยื่นเรื่องราวขอจดทะเบียนกับพนักงานเจ้าหน้าที่ แต่แล้วจำเลยกลับบิดพลิ้ว โดยขอเลิกค่าขอจดทะเบียนเสีย การเช่ารายนี้ผลบังคับได้เพียง 3 ปี แต่โจทก์จะขอให้ศาลบังคับให้จำเลยไปจดทะเบียนสัญญาเช่ามีกำหนด 28 ปี หาได้ไม่

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2325/2514 เงินกินเปล่าเป็นส่วนหนึ่งของค่าเช่า การที่ผู้เช่าเสียเงินกินเปล่าให้ผู้ให้เช่า ไม่ทำให้สัญญาเช่ามีลักษณะเป็นสัญญาค่างตอบแทนพิเศษกว่าสัญญาเช่ากรรมคาน่า และเมื่อไม่ได้จดทะเบียนการเช่าต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ การเช่านั้น ก็คงใช้ได้เพียง 3 ปี แม้จะได้เช่ากันต่อมา ก็เป็นสัญญาเช่าที่ไม่มีกำหนดเวลา

ข้อสังเกตเกี่ยวกับนิติกรรมสัญญาเช่าอสังหาริมทรัพย์ ที่จะต้องทำตามข้อกำหนดแห่งนิติกรรม ที่คล้ายแบบแห่งนิติกรรม ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 538 ความว่า "เช่าอสังหาริมทรัพย์นั้น ถ้ามิได้มีหลักฐานเป็นหนังสืออย่างหนึ่งอย่างใด ลงลายมือชื่อฝ่ายที่ควรรับผิดชอบเป็นสำคัญ ทานว่าจะฟ้องร้องให้บังคับคดีหาได้ไม่ ถ้าเช่ามีกำหนดสามปีขึ้นไป หรือกำหนดตลอดอายุของผู้เช่าหรือผู้ให้เช่าไว้ หากมิได้ทำเป็นหนังสือและจดทะเบียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ ทานว่าการเช่านี้จะฟ้องร้องให้บังคับคดีได้ แต่เพียงสามปี" นี้มีข้อที่น่าพิจารณาเกี่ยวกับคำพิพากษาของศาลฎีกา ซึ่งได้วินิจฉัยไว้เป็นบรรทัดฐานอยู่หลายเรื่องด้วยกันคือ

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 172/2488 ผู้ให้เช่าทำสัญญากับผู้เช่า ยอมให้ผู้เช่ารื้อตึกแล้วทำใหม่ควยทุนทรัพย์ของผู้เช่า และว่าเมื่อทำเสร็จแล้ว ผู้ให้เช่ายอมให้ผู้เช่า

เขาค่อไปอีก 15 ปี ในอัตราค่าเช่าเดิม ทั้งนี้เป็นสัญญาทางคอบแทนในทางทรัพย์สิน มิใช่เป็นสิทธิเฉพาะตัว เมื่อผู้เช่าทำศึกเสร็จค่อไปถึงแก่กรรม สิทธิตามสัญญายอมตกทอดแก่ทายาท

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 801-802/2492 ข้อเท็จจริงในคดีนี้มีว่า ผู้ตายทำสัญญาเช่าสวนส้ม โจทก์ มีกำหนด 13 ปี และจดทะเบียนการเช่าค่อกัน โดยมีข้อบัญญัติว่า ต้องหาต้นผลไม้มานปลูก อัตราค่าเช่ามีจำนวนน้อย พ้นระยะ 5 ปีแล้วจึงจะเก็บ ศาลฎีกาเห็นว่า การเช่ารายนี้มีมิใช่เป็นการเช่าเก็บผลไม้มันที่เช่าตามปกติ แต่เป็นสัญญาคอบแทนอีกค้วย ฉะนั้นเมื่อผู้เช่าตาย ทายาทของผู้ตายยอมมีสิทธิเช่าค่อไปจนครบกำหนดตามสัญญา

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 796/2495 โจทก์จำเลยตกลงกันให้จำเลยเช่าสวนโจทก์ มีกำหนด 6 ปี โดยจำเลยมีหน้าที่ปลูกส้มเขียวหวานลงในสวนของโจทก์คั้งนี้ ศาลฎีกาว่าเป็นสัญญาทางคอบแทนชนิดหนึ่ง ซึ่งมีมิใช่สัญญาเช่าธรรมดา ฉะนั้นเมื่อจำเลยได้ปฏิบัติตามข้อสัญญา คือ ได้ปลูกส้มเขียวหวานลงแล้ว จำเลยก็มีสิทธิจะได้เช่าสวนค่อไปตามข้อสัญญาที่ตกลงกันไว้ จำเลยจึงมีอำนาจฟ้องขอให้โจทก์จัดการจดทะเบียนการเช่าให้จำเลยได้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1460/2495 สัญญาเช่าระหว่างโจทก์จำเลยเป็นสัญญาหวังผลคอบแทนซึ่งกันและกัน ยิ่งกว่าสัญญาเช่าธรรมดา โดยเป็นที่ตกลงกันโดยแจ้งชัด และโดยปริยายว่า จะต้องให้เช่ามีกำหนดถึง 10 ปี แล้วผู้เช่าจะยกค่อที่ปลูกสร้างทดแทนให้อีกโสดหนึ่งค่างหากจากคเอาเช่า หากสัญญาว่าค่างคเอาเช่าเมื่อใด ผู้ให้เช่าจะบอกเลิกสัญญาและให้รื้อค่อไปคั่นที่ ก็คงไม่มีใครกล้าเช่า ทั้งนี้แสดงให้เห็นเจตนาของคู่สัญญาว่า มุ่งจะผูกพันกันเป็นเวลาถึง 10 ปี ผู้เช่าค่อการเวลานาน ส่วนผู้ให้เช่าก็ค่อการค่อค่อการก่อสร้าง มิใช่จะค่อการให้รื้อค่อจนท่วลาย การที่ความในสัญญาก็จะค่อเพ่งเล็งเจตนาของคู่กรณียิ่งกว่าลายลักษณ์อักษร

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1058/2500 โจทก์เช่าที่ดินจำเลยปลูกค่อ โดยตกลงให้ค่อเป็นของจำเลยกับเสียเงินให้จำเลยอีกจำนวนหนึ่ง เสร็จแล้วจำเลยให้เช่าที่ดินและค่อ

10 ปีครั้งนี้ โจทก์บังคับให้จำเลยส่งมอบที่ดินและจดทะเบียนการเช่าได้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 408-410/2501 สัญญาซึ่งฝ่ายหนึ่งออกเงินสร้างตึก
เจ้าของที่ดินยอมให้ผู้สร้างอยู่ได้ 8 ปี โดยเสียค่าเช่าเป็นสัญญาทางทอบทแทนผูกพันกันได้
โดยไม่ตองจดทะเบียนแม้ผู้ปลูกสร้างจะอยู่มากกว่า 3 ปี เจ้าของที่ดินก็ฟ้องขับไล่ไม่ได้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1627/2505 สัญญาเช่าตึกแถวซึ่งผู้เช่าเสียเงินแก่ผู้ให้เช่า
เป็นการช่วยคาก่อสร้าง และทั้งสองฝ่ายทำสัญญาเช่ากันไว้ 3 ปี โดยผู้ให้เช่ายอมจะค่อ
อายุสัญญาเช่าให้อีกคราวละ 3 ปี รวม 14 ปี และจะไปจดทะเบียนการเช่าต่อเจ้าพนักงานนั้น
เป็นสัญญาทางทอบทแทน แม้ผู้เช่าจะได้เข้ามาแล้ว 6 ปี โดยไม่มีการต่ออายุสัญญา สัญญานั้น
ก็ไม่หมดอายุ ผู้เช่ามีอำนาจฟ้องขอให้จดทะเบียนตามสัญญาได้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 695/2508 จำเลยเสียเงินช่วยคาสรางห้องที่เช่าให้แก่
ผู้ให้เช่าคนเดิม และเสียเงินควดค่อมอีกสัญญาทางทอบทแทนระหว่างจำเลยกับผู้ให้เช่า
คนเดิม เป็นบุคคลสิทธิ ซึ่งมีผลผูกพันระหว่างคู่สัญญามีชีวิตชีพสิทธิยอมไม่ตกคึกไปกับทรัพย์สิน
ของคู่สัญญา ซึ่งโอนไปยังบุคคลอื่น จะบังคับให้ไปทำสัญญาและจดทะเบียนให้จำเลยเช่า
ไม่ได้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 762/2508 เงินกินเปล่าเป็นส่วนหนึ่งของค่าเช่า ฉะนั้น
ข้อตกลงระหว่างเจ้าของเดิมกับจำเลย จึงเป็นสัญญาเช่าธรรมดา เมื่อไม่ได้จดทะเบียน
การเช่าต่อพนักงานเจ้าหน้าที่การเช่านั้น ก็ใช้ได้เพียง 3 ปี

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1437/2510 การรับเงินกินเปล่าเป็นส่วนหนึ่งของค่า
เช่าตามสัญญาธรรมดา ไม่เป็นเหตุที่จะบังคับให้โจทก์ตองยอมให้จำเลยเช่าเกิน 3 ปี
โดยไม่ตองจดทะเบียน

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 412/2511 สัญญาก่อสร้างตึกที่ผู้สร้างยอมยกกรรมสิทธิ์
ในตึกให้เจ้าของที่ดิน และเจ้าของที่ดินยอมให้ผู้สร้างเช่าตึกนั้น เป็นทั้งสัญญาเช่าและ
สัญญาทางทอบทแทนชนิดพิเศษ แม้จะให้เช่าเกินกว่า 3 ปี ก็ไม่ตองจดทะเบียนต่อพนักงาน

เจ้าหน้าที่ แต่ต้องปฏิบัติต่อกันตามกฎหมายว่าด้วยเขตราษฎี ฉะนั้นเมื่อผู้เช่าไม่ชำระค่าเช่า ผู้ให้เช่าย่อมบอกเลิกสัญญาก่อนครบกำหนดได้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1061/2511 เขตราษฎีแล้วได้เสียเงินให้ผู้ให้เช่าเพื่อให้มีสิทธิอยู่ในห้องเช่าต่อไป ไม่ถือว่าเป็นสัญญาทางตอบแทนพิเศษไปกว่าสัญญาเช่าธรรมดา หากไม่มีหลักฐานการเช่าเป็นหนังสือ ผู้เช่าจะฟ้องผู้ให้เช่าบังคับให้ทำสัญญาเช่าต่อไปอีกหาได้ไม่

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 162/2512 เงินค่าแป๊ะเจี๊ยะ คือเงินกินเปล่า ถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของค่าเช่า แม้ผู้เช่าจะให้ผู้ให้เช่าไปก็ไม่ทำให้สัญญาเช่ามีลักษณะตอบแทนยิ่งกว่าสัญญาเช่าธรรมดา

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 944/2512 ผู้เช่ารับภาระซ่อมแซมต่อเติมพื้นประตูและทำชั้นที่สามเพิ่ม ทั้งก่อทำการเหล่านั้นแล้ว ย่อมเป็นสัญญาทางตอบแทนชนิดพิเศษ นอกเหนือไปจากสัญญาเช่าธรรมดา ไม่มีกฎหมายบัญญัติให้ต้องมีเอกสารมาแสดง หรือบังคับให้จดทะเบียน

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2077/2514 จำเลยทำสัญญาเช่าคอกแถวของ อ. มีกำหนด 10 ปี แม้จะฟังว่าสัญญาเช่ารายนี้เป็นสัญญาทางตอบแทนนอกเหนือการเช่าธรรมดา เพราะจำเลยได้เสียเงินช่วยคอกก่อสร้างให้ อ. ก็ตาม แต่เมื่อมิได้จดทะเบียนกับพนักงานเจ้าหน้าที่ สัญญาเช่าดังกล่าวก็มีผลผูกพันระหว่างจำเลยกับ อ. เท่านั้น หากผูกพันใจกับผู้รับโอนไม่

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2325/2514 เงินกินเปล่าเป็นส่วนหนึ่งของค่าเช่า การที่ผู้เช่าเสียเงินกินเปล่าให้ผู้ให้เช่า ไม่ทำให้สัญญาเช่ามีลักษณะเป็นสัญญาทางตอบแทนชนิดพิเศษกว่าสัญญาเช่าธรรมดา และเมื่อมิได้จดทะเบียนการเช่าต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ การเช่านั้นก็คงใช้ได้เพียง 3 ปี

พิจารณาตามคำวินิจฉัยจากคำพิพากษาของศาลฎีกาดังกล่าว แสดงให้เห็นว่านิติกรรมสัญญาเช่าทรัพย์ได้มีการตอบแทนอย่างอื่นปะปนเข้ามาด้วย จนทำให้ -

นิติกรรมสัญญาที่กลายเป็นนิติกรรมสัญญาต่างตอบแทนอย่างอื่น ไม่ใช่นิติกรรมสัญญาเช่า -
ทรัพย์สินอื่นจะบังคับกันตามกฎหมายเช่าทรัพย์สินได้

อนึ่ง การตอบแทนอย่างอื่นที่จะทำให้นิติกรรมสัญญากลายเป็นนิติกรรมสัญญาต่าง
ตอบแทนอย่างอื่น การตอบแทนนั้นจะต้องเป็นการตอบแทนอย่างอื่นที่มีราคาเช่า หรือ -
ทรัพย์สินที่เรียกชื่ออย่างอื่น แต่ก็เป็นส่วนหนึ่งของราคาเช่า เช่น เงินกินเปล่า เบี้ยเจียะ
เป็นต้น เพราะทรัพย์สินดังกล่าว เทียบเป็นการชำระหนี้ราคาเช่าตามนิติกรรมสัญญาเช่า
ทรัพย์สินธรรมดา มิใช่เป็นการตอบแทนพิเศษกว่าราคาเช่า อย่างกรณีให้เงินช่วยค่าก่อสร้าง
หรือก่อสร้างสิ่งปลูกสร้าง โดยให้ตกเป็นสิทธิแก่อีกฝ่ายหนึ่ง ซึ่งจะเห็นว่าเป็นกรณีพิเศษ
ยิ่งกว่าการชำระราคาเช่าธรรมดา ทำให้ผลแห่งนิติกรรมสัญญากลายเป็นนิติกรรมที่มีการให้
การตอบแทนยิ่งกว่านิติกรรมสัญญาเช่าทรัพย์สินธรรมดา อันกรณีผู้ทำนิติกรรมสัญญาชอบที่
จะยกขึ้นได้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ และผลแห่งนิติกรรมสัญญาต่างตอบแทนนี้
ก็คงเป็นไปตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 369 ถึงมาตรา 372 และมาตรา
332 โดยไม่มีกฎหมายบัญญัติบังคับว่า นิติกรรมสัญญาต่างตอบแทนดังกล่าวจะต้องทำตามแบบ
แห่งนิติกรรม ตลอดจนไม่มีบทบัญญัติว่าต้องทำตามข้อกำหนดแห่งนิติกรรมที่คล้ายแบบแห่งนิติกรรม
หรือหลักฐานการฟ้องร้องบังคับคดีอีกด้วย นิติกรรมสัญญาต่างตอบแทนนี้จึงมีความสมบูรณ์
ผูกพันคู่กรณีชอบด้วยกฎหมายปรากฏตามคำพิพากษาของศาลฎีกาตั้งกล่าว

ข้อสังเกตนิติกรรมสัญญาต่างตอบแทนดังกล่าวนี้ คงใช้บังคับได้เฉพาะกรณีเท่านั้น
กล่าวคือ มีฐานะเป็นบุคคลสิทธิไม่อาจใช้บังคับบุคคลภายนอกได้ เช่นเดียวกับทรัพย์สินสิทธิ เนื่อง
จากทรัพย์สินสิทธินั้น เกิดขึ้นได้เฉพาะอำนาจของกฎหมายตามความแห่งมาตรา 1298 แห่ง -
ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ซึ่งบัญญัติว่า "ทรัพย์สินสิทธิทั้งหลายนั้น ท่านว่าจะยกตั้ง
ขึ้นได้แต่ด้วยอาศัยอำนาจในประมวลกฎหมายนี้หรือกฎหมายอื่น" คู่กรณีจึงไม่อาจทำให้เกิด
ทรัพย์สินสิทธิได้เอง โดยไม่มีกฎหมายสนับสนุนได้ ฉะนั้นการที่คู่กรณีตามนิติกรรมสัญญาต่าง
ตอบแทนนั้น จะทำให้นิติกรรมสัญญานั้นผูกพันบุคคลภายนอกได้ โดยทำในรูปของนิติกรรม-
สัญญาเช่าทรัพย์สิน พร้อมกับปฏิบัติให้ถูกต้องตามข้อกำหนดต่าง ๆ ในการทำนิติกรรมสัญญา

เขารัฟส์สินนั้นให้ครบถ้วนนิติกรรมสัญญา นั้น จึงผูกพันบุคคลภายนอกได้ ดังคำพิพากษาของศาลฎีกาครั้งกลาว

เกี่ยวกับนิติกรรมสัญญา เขารัฟส์สินที่จะต้องทำตามข้อกำหนดแห่งนิติกรรมที่คล้ายแบบแห่งนิติกรรม หรือหลักฐานในการฟ้องร้องบังคับคดีตามประมวลกฎหมายมาตรา 538 นี้ มีข้อสังเกตในการทำสัญญาประนีประนอมยอมความ ให้เขารัฟส์สินหกรัฟส์สิน แม้จะมีกำหนดเกิน 3 ปี เมื่อศาลพิพากษาให้คดีเป็นอันเสร็จเด็ดขาดไปตามสัญญาขอมานั้นแล้ว ผลก็เกิดขึ้นตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 145 วรรคแรก ความว่า "ภายใต้บังคับบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้ว่าด้วยการอุทธรณ์ฎีกา และการพิจารณาใหม่ คำพิพากษาหรือคำสั่งใด ๆ ให้ถือว่าผูกพันคู่ความในกระบวนการพิจารณาของศาลที่พิพากษา หรือมีคำสั่ง นับตั้งแต่วันที่คำพิพากษาหรือมีคำสั่งจนถึงวันที่คำพิพากษาหรือคำสั่งนั้นได้ถูกเปลี่ยนแปลง แก้ไข กลับหรือยกเลิก ถ้าหากมี" ตามคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1591/2495

ข้อกำหนดแห่งนิติกรรมที่คล้ายแบบแห่งนิติกรรมหรือหลักฐานการฟ้องร้องบังคับคดีตามนิติกรรมสัญญาซื้อขายตามกฎหมายต่างประเทศ

ตามหลักกฎหมายลักษณะซื้อขายของอังกฤษ สัญญาซื้อขายอาจทำเป็นหนังสือ - ประทับตรา จดทะเบียน มีหลักฐานเป็นหนังสือ หรือกระทำด้วยวาจาก็ได้ หลังจากได้มีการยกเลิกมาตรา 4 แห่งพระราชบัญญัติว่าด้วยการซื้อขาย เมื่อ พ.ศ. 2497 แล้ว สัญญาซื้อขายไม่จำเป็นต้องทำเป็นหนังสือหรือมีหลักฐานเป็นหนังสืออีกต่อไปก็สมบูรณ์ และฟ้องร้องบังคับคดีได้ ทั้งนี้ไม่ว่าเขารัฟส์สินนั้นจะมีราคามากน้อยเพียงใด ที่เป็นเช่นนี้ เพราะกฎหมายลักษณะซื้อขายของอังกฤษ มีขอบเขตจำกัด โดยครอบคลุมการซื้อขายสินค้าเท่านั้น

ตามหลักกฎหมายลักษณะซื้อขายของแคนาดา ซึ่งอาศัยกฎหมายอังกฤษเป็นแม่บท สัญญาซื้อขายยอมเกิดขึ้นโดยสมบูรณ์ และไม่ต้องการอาศัยแบบใด ๆ แต่จะต้องมีหลักฐานอย่างหนึ่งอย่างใด มิฉะนั้นจะฟ้องร้องบังคับคดีกันมิได้ หลักฐานดังกล่าวมีดังนี้

1. หลักฐานเป็นหนังสือลงลายมือชื่อผู้รองรับผิด หรือตัวแทนของผู้รองรับผิด (some note or memorandum in writing of the contract is made or signed by the party to be charged or his agent in that behalf)

2. การวางมัดจำเพื่อผูกพันสัญญา (something in earnest to bind the contract)

3. การชำระราคาบางส่วน (part payment) ข้อนี้ตัวบทภาษาอังกฤษในมาตรา 7(1) (ก) ของกฎหมายลักษณะซื้อขายของแคนาดาใช้คำว่า "part payment" ซึ่งหมายถึงการชำระราคาบางส่วน มิใช่การชำระหนี้บางส่วน (part performance) ตามที่ใช้ในตัวบทภาษาอังกฤษของไทย ฉะนั้นจึงมีความหมายเฉพาะแต่เพียงการที่ผู้ซื้อชำระราคาบางส่วนเท่านั้น

4. การรับทรัพย์สินบางส่วน (acceptance of part of the goods so sold) ข้อนี้หมายถึงการที่ผู้ขายส่งมอบทรัพย์สินที่ขายให้ผู้ซื้อครอบครองเป็นบางส่วน ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 7(1) (ก)

จึงเป็นที่น่าสังเกตว่า กฎหมายลักษณะซื้อขายของแคนาดาแยกกัน ซึ่งจะท้องมีการปฏิบัติการค้าชำระเป็นบางส่วนออกเป็นสองเรื่องด้วยกัน คือ หนี้ในส่วนที่เกี่ยวกับผู้ซื้อ (ชำระราคา) และหนี้ในส่วนที่เกี่ยวกับผู้ขาย (ส่งมอบทรัพย์สิน)

ส่วนตามประมวลกฎหมายพาณิชย์ฉบับเอกรูปของสหรัฐอเมริกา นั้น มาตรา 2-201 บัญญัติว่า

"(1) เว้นไว้แต่จะบัญญัติไว้เป็นอย่างอื่น ในมาตรานี้ สัญญาซื้อขายทรัพย์สินซึ่งมีราคา 500 เหรียญ หรือกว่านั้นขึ้นไป ไม่อาจบังคับคดีกันได้ ไม่ว่าโดยการฟ้องร้องหรือต่อสู้คดี เว้นไว้แต่จะมีหลักฐานอย่างหนึ่งอย่างใดเป็นหนังสือลงลายมือชื่อสัญญา ซึ่งถูกกล่าวอ้างเพื่อบังคับคดีหรือตัวแทน หรือนายหน้าของคู่สัญญาฝ่ายนั้น หลักฐานเป็นหนังสือนั้นต้องมีข้อความแสดงให้เห็นอย่างเพียงพอ ที่จะเชื่อได้ว่าสัญญาซื้อขายได้มีขึ้นแล้วจริง หลักฐานเป็นหนังสือย่อมมีข้อความแสดงให้เห็นอย่างเพียงพอได้ แม้จะละหรือเขียนข้อตกลงรายละเอียดบางอย่างให้ผิดไป แต่หลักฐานเป็นหนังสือนั้นจะต้องระบุปริมาณของสินค้าที่จะซื้อขาย ข้อตกลงซื้อขายสินค้าออกจากรายงานที่ระบุไว้ในหนังสือ ย่อมใช้บังคับมิได้"

(2) ในระหว่างผู้เป็นพ่อค้าด้วยกัน ถ้ามีการส่งหนังสือยืนยันสัญญาซื้อขายและมีข้อความเพียงพอที่จะผูกมัดผู้ส่งหนังสือนั้นได้ และผู้รับมีเหตุผลพอที่จะทราบข้อความในหนังสือนั้นแล้ว ถือได้ว่าหนังสือดังกล่าวเป็นหลักฐานเพียงพอ ที่จะผูกมัดผู้รับ - หนังสือนั้น เว้นแต่ผู้รับหนังสือนั้นจะได้มีหนังสือปฏิเสธข้อความในหนังสือดังกล่าวไป ภายใน 10 วัน นับแต่วันที่ตนได้รับ

(3) สัญญาซื้อขายที่มีได้มีหลักฐานการฟ้องร้องบังคับคดีตาม (1) ยังอาจฟ้องร้องบังคับคดีได้ ถ้า

(ก) สินค้าที่ส่งซื้อนั้นจำต้องผลิต ประดิษฐ์ หรือ ประกอบขึ้นเป็นพิเศษ เพื่อผู้ซื้อโดยเฉพาะ และไม่เหมาะหรือไม่อยู่ในวิสัยที่จะออกวางจำหน่ายตามวิถีทางธุรกิจของผู้ขายโดยปกติวิสัย ทั้งผู้ขายเองก็ได้เริ่มต้นลงมือผลิต ประดิษฐ์ หรือ ประกอบไปบ้างแล้ว ก่อนที่จะได้ทราบคำบอกมัดของผู้ซื้อ หรือ

(ข) ความที่ถูกฟ้องบังคับคดี ได้ยอมรับในคำฟ้อง คำร้อง คำให้การ คำเบิกความ หรือแถลงการณ์ใด ๆ ในศาล ว่าสัญญาซื้อขายได้มีขึ้นจริง แดกระนั้นก็ตาม สัญญาซื้อขายย่อมมีผลบังคับได้ เฉพาะในส่วนที่เกี่ยวกับปริมาณแห่งสินค้าที่ตนยอมรับเท่านั้น หรือ

(ค) ในกรณีที่มีการชำระราคาบางส่วนถือได้ว่า ได้มีหลักฐานการฟ้องร้องบังคับคดีเกิดขึ้นแล้ว"

ข้อที่นำส่งเทศจากมาตรา 2-201 มีดังต่อไปนี้

1. มาตรา 2-201 ใช้เฉพาะการซื้อขายสินค้า ซึ่งมีราคา 500 เหรียญ หรือกว่านั้นขึ้นไป จำนวน 500 เหรียญนั้นตรงกับจำนวน 500 บาท ในมาตรา 456 วรรคท้าย ของกฎหมายไทย แต่ค่าของเงินนั้นแตกต่างกันมาก มีข้อนาคิดว่าสมควรที่เรา จะแก้ไขมาตรา 456 วรรคท้าย ให้มีจำนวนเงินสูงขึ้น หรือไม่เป็นค่นว่า แก้ไขจากจำนวน 500 บาท หรือกว่านั้นขึ้นไป เป็นว่ามีจำนวน 1,000 บาท หรือกว่านั้นขึ้นไป

2. คำว่าฟ้องร้องบังคับคดี (enforceability) นั้น ในกฎหมายไทยเองยังมีปัญหาอยู่ว่า จะหมายถึงเฉพาะการเป็นโจทก์ฟ้องร้องเท่านั้น หรือ

จะหมายถึงการยกข้อต่อสู้ของจำเลยด้วย ซึ่งศาลฎีกาได้เคยวินิจฉัยไว้แล้วว่า หมายถึง การที่จำเลยจะยกข้อต่อสู้ในเชิงบังคับคดีด้วย แต่ตามกฎหมายซื้อขายของสหรัฐอเมริกา มาตรา 2-201 บัญญัติไว้ชัดเจนมากกว่า "ไม่ว่าโดยการฟ้องร้องหรือต่อสู้คดี" (by way of action or defense)

3. กฎหมายซื้อขายของสหรัฐอเมริกาคองการหลักฐานเป็นหนังสือ ซึ่งมีข้อความแสดงให้เห็นอย่างเพียงพอที่จะเชื่อได้ว่า สัญญาซื้อขายได้มีขึ้นแล้วจริง (some writing sufficient to indicate that a contract for sale has been made) ปัญหาว่าอย่างไรเรียกว่า "เพียงพอ" เป็นปัญหาข้อเท็จจริง เคยมีคำพิพากษาวินิจฉัยว่า การเขียนหมายเหตุบนเช็คว่าเป็นการชำระหนี้ตามสัญญาซื้อขาย ยังไม่เป็นหลักฐานเพียงพอ

4. รายละเอียดของสัญญาไม่จำเป็นต้องปรากฏในหนังสือดังกล่าว เพราะอาจนำสืบได้ แต่ต้องระบุปริมาณของสินค้าไว้ให้ชัดเจน

5. ข้อความในวรรค 2 ใช้บังคับระหว่างพ่อค้าด้วยกัน เป็นการนำเอาหลักกฎหมายปิดปากมาใช้นั่นเอง เมื่อมีพ่อค้าคนหนึ่งได้รับจดหมายบอกกล่าวยืนยันสัญญาซื้อขายที่เคยตกลงกันไว้กับพ่อค้าอีกคนหนึ่ง ตนก็ชอบที่จะปฏิเสธ ถ้าหากเปลี่ยนใจไม่ตกลงด้วยอีกต่อไป การที่นิ่งเงียบไว้ย่อมผิดวิธีปฏิบัติทั่วไปของพ่อค้า

6. ข้อความในวรรค 3 (ก) ใช้กับสัญญาซื้อขายทรัพย์สินเฉพาะสิ่ง ซึ่งผลิตขึ้นเป็นพิเศษ ศาลสหรัฐอเมริกาเคยวินิจฉัยว่า สัญญาจ้างทำของ (contract for service) ก็เข้าลักษณะซื้อขาย ซึ่งผลิตเป็นพิเศษ (specially manufactured)

7. ข้อความในวรรค 3 (ข) เป็นเรื่องการยอมรับในศาลหรือกฎหมายปิดปาก แต่มีหลายมลรัฐในสหรัฐอเมริกา ไม่ยอมรับข้อความในวรรคนี้

8. ข้อความในวรรค (ค) เป็นเรื่องการชำระราคาบางส่วน มีปัญหาว่า ถ้าเป็นการชำระหนี้อื่นเป็นบางส่วน กล่าวคือ ส่งมอบทรัพย์สินให้ครอบครองเป็นบางส่วน จะเข้ามาตรานี้หรือไม่ ข้อความในฉบับที่ไม่ชัดเจนนัก แต่คำพิพากษาของศาลส่วนใหญ่มีแนวโน้มว่าการส่งมอบทรัพย์สินให้ครอบครองเป็นบางส่วน มีผลเท่ากับการชำระราคาบางส่วนนั่นเอง

9. ข้อที่น่าสังเกตคือ ตามกฎหมายซื้อขายของสหรัฐอเมริกา สัญญาซื้อขายไม่มีแบบ จึงไม่อาจเป็นโมฆะ เพราะผิดแบบได้ แต่อาจขาดหลักฐานในการฟ้องร้องบังคับคดีได้ ดังคำอธิบายข้างต้น

สำหรับตามกฎหมายฝรั่งเศส การซื้อขายสังหาริมทรัพย์ราคาเกินกว่า 150 แฟรังก์ ต้องมีหลักฐานเป็นหนังสือ จึงจะฟ้องร้องบังคับคดีได้ แสดงว่ากฎหมายฝรั่งเศสไม่มีแบบสำหรับซื้อขายสังหาริมทรัพย์นั่นเอง เว้นแต่การซื้อขายสังหาริมทรัพย์สำคัญบางประเภท จึงต้องทำเป็นหนังสือและจดทะเบียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ ได้แก่ เรือ เครื่องบิน แพ สิทธิบัตร ส่วนการซื้อขายชื่อเสียงในการค้า (goodwill) และเครื่องหมายการค้านั้น ต้องทำเป็นหนังสือแต่ไม่ต้องจดทะเบียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ การซื้อขายสังหาริมทรัพย์ ต้องทำเป็นหนังสือและจดทะเบียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่เสมอ แต่ถ้าไม่ทำตาม ก็หากเป็นโมฆะไม่ เพราะยังคงมีผลใช้ไต่ระหว่างคู่กรณี กรรมสิทธิ์โอนไปยังผู้ซื้อแล้ว เพียงแต่ใช้บังคับบุคคลที่สามไม่ได้เท่านั้น คือเป็นบุคคลสิทธิระหว่างคู่กรณี

โดยสรุป ประเทศอังกฤษ สหรัฐอเมริกา แคนาดา ฝรั่งเศส และไทย มีหลักกฎหมายเรื่องแบบและหลักฐานการฟ้องร้องบังคับคดีในสัญญาซื้อขายใกล้เคียงกัน กล่าวคือในการซื้อขายนั้นมีหลักอยู่ว่า ไม่ต้องการแบบใด ๆ แม้ทำควยวาก็ใช้ได้ เว้นแต่การซื้อขายทรัพย์สินบางประเภท เช่น ที่ดิน หรือสังหาริมทรัพย์สำคัญ เช่น ยานพาหนะบางอย่าง จึงต้องทำเป็นหนังสือและจดทะเบียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ แต่ถ้าจะฟ้องร้องบังคับคดีกันแล้วกฎหมายมักต้องการหลักฐานในการพิสูจน์หนี้ ซึ่งกฎหมายไทยมีข้อความในเรื่องนี้ทำนองเดียวกับกฎหมายอังกฤษ (ของเก่า) กฎหมายแคนาดา และกฎหมายสหรัฐอเมริกา ที่เป็นเช่นนี้

น่าจะเป็นเพราะประเทศเหล่านี้รวมทั้งประเทศไทย ถือหลักการโอนกรรมสิทธิ์ตามระบบ สัญญาเดี่ยว ซึ่งถือว่ากรรมสิทธิ์ยอมโอนไปพร้อมกับความสมบูรณ์ของสัญญานั้นเอง จึง ไม่จำเป็นต้องมีแบบพิธีสำหรับการทำสัญญาอย่างหนึ่ง และการโอนกรรมสิทธิ์อีกอย่างหนึ่งตาม ระบบสองสัญญา ซึ่งใช้อยู่ในกฎหมายลักษณะซื้อขายของ เยอรมันและของญี่ปุ่น (4)

ข้อแตกต่างระหว่างแบบแห่งนิติกรรมและข้อกำหนดแห่งนิติกรรมที่คล้ายแบบ -
แห่งนิติกรรม

จากการที่ได้พิจารณาเกี่ยวกับแบบแห่งนิติกรรมและข้อกำหนดแห่งนิติกรรมที่คล้าย แบบแห่งนิติกรรม แล้วจะเห็นได้ว่า แบบแห่งนิติกรรมและข้อกำหนดแห่งนิติกรรมที่คล้าย แบบแห่งนิติกรรม มิใช่เรื่องกรณีอย่างเดียวกัน แต่เป็นคนละเรื่องคนละอย่างแตกต่างกัน ซึ่งสามารถแยกพิจารณาข้อแตกต่างระหว่างแบบแห่งนิติกรรม และข้อกำหนดแห่งนิติกรรม ที่คล้ายแบบแห่งนิติกรรมได้ดังนี้

1. ข้อแตกต่างเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ของกฎหมายในการบัญญัติให้มีแบบแห่ง นิติกรรมและข้อกำหนดแห่งนิติกรรมที่คล้ายแบบแห่งนิติกรรม
2. ข้อแตกต่างเกี่ยวกับชนิดของแบบแห่งนิติกรรมและชนิดของข้อกำหนด แห่งนิติกรรมที่คล้ายแบบแห่งนิติกรรม
3. ข้อแตกต่างเกี่ยวกับวิธีการทำตามแบบแห่งนิติกรรมและวิธีการทำตาม ข้อกำหนดแห่งนิติกรรมที่คล้ายแบบแห่งนิติกรรม
4. ข้อแตกต่างเกี่ยวกับผลของการไม่ปฏิบัติตามแบบแห่งนิติกรรมและผล ของการไม่ปฏิบัติตามข้อกำหนดแห่งนิติกรรมที่คล้ายแบบแห่งนิติกรรม

ข้อแตกต่างเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ของกฎหมายในการบัญญัติให้มีแบบแห่งนิติกรรม และข้อกำหนดแห่งนิติกรรมที่คล้ายแบบแห่งนิติกรรม

(4) วิษณุ เครืองาม, ผู้ช่วยศาสตราจารย์, เรื่องเดิม, หน้า 153-158.

ความวัตถุประสงค์ของกฎหมายในการบัญญัติให้มีแบบแผนแห่งนิติกรรม และข้อกำหนด
 แห่งนิติกรรมที่คล้ายแบบแผนแห่งนิติกรรม ดังที่ได้พิจารณามาแล้ว จะเห็นว่าวัตถุประสงค์
 ของกฎหมายในการบัญญัติให้มีแบบแผนแห่งนิติกรรม เป็นวัตถุประสงค์ที่กว้างกว่าวัตถุประสงค์ของ
 กฎหมายในการบัญญัติให้มีข้อกำหนดแห่งนิติกรรมที่คล้ายแบบแผนแห่งนิติกรรม กล่าวคือ
 วัตถุประสงค์ของกฎหมายในการบัญญัติให้มีข้อกำหนดแห่งนิติกรรมที่คล้ายแบบแผนแห่งนิติกรรม
 ประสงค์เพียง เพื่อให้นิติกรรมสัญญาที่ได้ทำขึ้นนั้นมีหลักฐาน เพื่อการฟ้องร้องเป็นสำคัญ
 เท่านั้น ดังจะเห็นได้จากสภาพบังคับของนิติกรรมสัญญาที่ไม่ปฏิบัติตามข้อกำหนดแห่ง
 นิติกรรมที่คล้ายแบบแผนแห่งนิติกรรมตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ซึ่งบัญญัติห้ามมิให้มี
 การฟ้องร้องบังคับคดีให้ตามนิติกรรมสัญญาที่มีได้ปฏิบัติตามข้อกำหนดแห่งนิติกรรมที่คล้ายแบบ
 แห่งนิติกรรมนั้นได้ ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าวัตถุประสงค์ของกฎหมายในการบัญญัติให้มีข้อกำหนด
 แห่งนิติกรรมที่คล้ายแบบแผนแห่งนิติกรรมนี้ ก็เพื่อประโยชน์แก่การณผู้ทำนิติกรรมสัญญานั้น ๆ
 แต่ประการเดียวเท่านั้น อันเป็นส่วนหนึ่งของวัตถุประสงค์ของกฎหมาย ในการบัญญัติให้มี
 แบบแผนแห่งนิติกรรม กล่าวคือ นอกจากจะบัญญัติขึ้นมาเพื่อประโยชน์แก่การณผู้ทำนิติกรรมสัญญา
 แล้ว ยังเป็นการเพื่อประโยชน์แก่บุคคลภายนอกที่อาจ เข้าเกี่ยวข้องกับนิติกรรมสัญญานั้น ๆ
 และยังเป็น การเพื่อประโยชน์แก่รัฐ ดังได้กล่าวมาแล้วข้างต้นอีกด้วย

ข้อแตกต่างเกี่ยวกับชนิดของแบบแผนแห่งนิติกรรมและชนิดของข้อกำหนดแห่งนิติกรรมที่
 คล้ายแบบแผนแห่งนิติกรรม

ความที่ไต่จำแนกชนิดของแบบแผนแห่งนิติกรรม และชนิดของข้อกำหนดแห่งนิติกรรมที่
 คล้ายแบบแผนแห่งนิติกรรม ตามที่ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ได้บัญญัติไว้แล้ว กล่าวคือ

ชนิดของแบบแผนแห่งนิติกรรมตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์บัญญัติไว้ ซึ่งได้
 พิจารณาจำแนกไว้เป็น 3 ชนิดด้วยกันคือ

1. แบบแผนแห่งนิติกรรมที่ต้องทำเป็นหนังสือและจดทะเบียนต่อพนักงาน -
 เจ้าหน้าที่

2. แบบแผนนิตินกรรมที่ต้องจดทะเบียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่โดยไม่ต้อง
ทำเป็นหนังสือ

3. แบบแผนนิตินกรรมที่ต้องทำเป็นหนังสือ โดยไม่ต้องจดทะเบียนต่อ
พนักงานเจ้าหน้าที่ ซึ่งยังจำแนกออกเป็น

3.1 แบบแผนนิตินกรรมที่ทำเป็นหนังสือประเภทคู่มือทำหนังสือ -
กันเอง

3.2 แบบแผนนิตินกรรมที่ทำเป็นหนังสือประเภทพนักงานเจ้าหน้าที่
หรือนายความทำหนังสือให้

ส่วนชนิด ของข้อกำหนดแห่งนิตินกรรมที่คล้ายแบบแผนนิตินกรรมตามประมวลกฎหมาย
แพ่งและพาณิชย์ มีบัญญัติไว้ ซึ่งได้พิจารณาจำแนกไว้เป็น 4 ชนิดด้วยกันคือ

1. การวางประจำ
2. การชำระหนี้บางส่วน
3. มีหลักฐานเป็นหนังสืออย่างใดอย่างหนึ่งลงลายมือชื่อ ฝ่ายที่ต้องรับผิดชอบ
เป็นสำคัญ
4. ทำเป็นหนังสือและจดทะเบียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่

ข้อแตกต่างเกี่ยวกับวิธีการทำตามแบบแผนนิตินกรรมและวิธีการทำตามข้อกำหนด
แห่งนิตินกรรมที่คล้ายแบบแผนนิตินกรรม

นอกจากชนิดของแบบแผนนิตินกรรมและข้อกำหนดแห่งนิตินกรรมที่คล้ายแบบแผนนิตินกรรม
จะแตกต่างกันดังได้กล่าวมาแล้ว วิธีการทำตามแบบแผนนิตินกรรมและวิธีการทำตามข้อกำหนด
แห่งนิตินกรรมที่คล้ายแบบแผนนิตินกรรม ยังมีความแตกต่างกันในข้อที่จะได้พิจารณา ดังนี้

1. เกี่ยวกับการทำตามแบบแผนนิตินกรรมและการทำตามข้อกำหนดแห่ง
นิตินกรรมที่คล้ายแบบแผนนิตินกรรม จะต้องทำกันเมื่อไร จะเห็นได้ว่าการทำตามแบบแผน
นิตินกรรมนั้น จะต้องทำขึ้นขณะใดทำนิตินกรรมสัญญานั้นขึ้น มิฉะนั้นแล้วนิตินกรรมสัญญาที่ทำขึ้น

จะตกเป็นโมฆะเสียเปล่า ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 115 ซึ่งยังผลให้การใด ๆ ที่ได้ปฏิบัติตามนิติกรรมสัญญานั้น ไม่มีผลผูกพันผู้ที่ปฏิบัติตามนิติกรรมสัญญานั้น ๆ ไม่ว่าจะเป็นด้วยการชำระหนี้ ด้วยประการใด ๆ ก็ตาม ก็สามารถเรียกร้องเอากลับคืนมาเป็นของตนตั้งเฝ้าฐานลามิควรไค้ ส่วนในเรื่องการทำตามข้อกำหนดแห่งนิติกรรมที่คล้ายแบบแห่งนิติกรรมนั้น คงได้กล่าวมาแล้วว่า นิติกรรมสัญญาที่มีได้ทำตามข้อกำหนดแห่งนิติกรรมที่คล้ายแบบแห่งนิติกรรมนี้ นิติกรรมสัญญานั้น เกิดขึ้นมีผลก่อให้เกิดสิทธิและหน้าที่ตามนิติกรรมสัญญานั้นทุกประการ ถ้ามีการปฏิบัติตามนิติกรรมสัญญานั้นอย่างไร ก็เป็นอันสมบูรณ์ ไม่อาจเรียกร้องกลับคืนในฐานลามิควรไค้ได้ เพียงแต่ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บัญญัติห้ามมิให้ฟ้องร้องบังคับคดีตามนิติกรรมสัญญาที่มีได้ทำตามข้อกำหนดแห่งนิติกรรมที่คล้ายแบบแห่งนิติกรรมนั้นเท่านั้น กล่าวคือ นิติกรรมสัญญาที่มีได้ทำตามข้อกำหนดแห่งนิติกรรมที่คล้ายแบบแห่งนิติกรรมหากตกเป็นโมฆะแต่อย่างไร นิติกรรมสัญญายังคงมีผลอยู่เพียงแต่ถ้าจะฟ้องร้องบังคับคดีกันตามนิติกรรมสัญญานั้น จะต้องได้มีการทำตามข้อกำหนดแห่งนิติกรรมที่คล้ายแบบแห่งนิติกรรมนั้น เสียก่อนเท่านั้น ฉะนั้นการทำตามข้อกำหนดแห่งนิติกรรมที่คล้ายแบบแห่งนิติกรรมนี้ จึงไม่จำต้องกระทำขึ้นในขณะที่นิติกรรมสัญญานั้น ๆ ก็ได้ ขอแต่ว่าเมื่อคุณกรณีผู้ทำนิติกรรมสัญญา มีความจำเป็นจะต้องฟ้องร้องบังคับคดีกัน ได้มีการทำตามข้อกำหนดแห่งนิติกรรมดังกล่าวขึ้นมา ก็เป็นอันฟ้องร้องบังคับคดีกันตามนิติกรรมสัญญานั้น ๆ ได้

2. เกี่ยวกับการทำตามแบบแห่งนิติกรรมชนิดทำเป็นหนังสือและการทำตามข้อกำหนดแห่งนิติกรรมที่คล้ายแบบแห่งนิติกรรม ชนิดมีหลักฐานเป็นหนังสืออย่างหนึ่งอย่างใด ลงลายมือชื่อฝ่ายผู้รองรับเป็นสำคัญ กล่าวคือ เป็นเรื่องการทำหนังสือตาม มาตรา 9 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ เช่นเดียวกัน แต่มีข้อที่แตกต่างกันในสาระสำคัญคือ การทำหนังสือตามแบบแห่งนิติกรรมชนิดทำเป็นหนังสือนั้น หนังสือที่ว่านี้จะต้องมีข้อความแห่งนิติกรรมสัญญากำหนดสิทธิและหน้าที่ของผู้ทำนิติกรรมสัญญานั้น ๆ ให้ปรากฏ และที่สำคัญจะต้องมีการลงลายมือชื่อของผู้ทำนิติกรรมสัญญาแห่งนิติกรรมสัญญานั้นเอง ส่วนการทำหนังสือในเรื่องหลักฐานเป็นหนังสืออย่างหนึ่งอย่างใดลงลายมือชื่อฝ่ายผู้รองรับเป็นสำคัญ ตาม

ข้อกำหนดแห่งนิติกรรมที่คล้ายแบบแห่งนิติกรรมนี้ ไม่จำเป็นต้องมีข้อความแห่งนิติกรรมสัญญา กำหนดสิทธิและหน้าที่ของผู้ทำนิติกรรมสัญญา เพียงแต่มีสาระสำคัญว่า ได้มีนิติกรรมสัญญา อย่างหนึ่งอย่างใด เกิดขึ้น อันเป็นหลักฐานเมื่ออ่านคู่แล้วพอทราบว่าได้มีนิติกรรมสัญญา ใดๆกันขึ้น ก็เป็นอันใช้ได้แล้ว และผู้ที่ลงลายมือชื่อในหลักฐานเป็นหนังสือ เช่นว่านี้ คู่กรณีทุกฝ่ายที่ทำนิติกรรมสัญญาก็ไม่จำเป็นต้องลงลายมือชื่อครบทุกฝ่าย เหมือนกรณีแบบแห่ง - นิติกรรมชนิดทำเป็นหนังสือ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์บัญญัติให้เพียงแต่ลงลายมือชื่อ ฝ่ายที่ต้องรับผิดชอบตามนิติกรรมสัญญาเท่านั้น กล่าวคือ เพียงแต่ฝ่ายที่จะต้องถูกฟ้องร้องบังคับ ก็ให้ปฏิบัติตามนิติกรรมสัญญาที่ทำขึ้นนั้นเท่านั้น ก็ถือได้ว่าเป็นหลักฐาน เป็นหนังสืออย่างหนึ่ง ใดๆ ลงลายมือชื่อฝ่ายผู้ต้องรับผิดชอบเป็นสำคัญ ตามข้อกำหนดแห่งนิติกรรมที่คล้ายแบบแห่ง - นิติกรรมชนิดมีหลักฐานเป็นหนังสืออย่างหนึ่งอย่างใด ลงลายมือชื่อฝ่ายผู้ต้องรับผิดชอบแล้ว

ข้อแตกต่างเกี่ยวกับผลของการไม่ปฏิบัติตามแบบแห่งนิติกรรมและผลของการไม่ - ปฏิบัติตามข้อกำหนดแห่งนิติกรรมที่คล้ายแบบแห่งนิติกรรม

ดังที่ได้ เคยกล่าวถึงสภาพบังคับหรือผลของการไม่ปฏิบัติตามแบบแห่งนิติกรรมและ ผลของการไม่ปฏิบัติตามข้อกำหนดแห่งนิติกรรมที่คล้ายแบบแห่งนิติกรรมมาแล้ว ซึ่งจะเห็น ข้อแตกต่างระหว่างแบบแห่งนิติกรรมและข้อกำหนดแห่งนิติกรรม ที่คล้ายแบบแห่งนิติกรรมได้ ชัด กล่าวคือ สภาพบังคับหรือผลของการไม่ปฏิบัติตามแบบแห่งนิติกรรมนั้น จะยังผลให้ นิติกรรมสัญญาตกเป็นโมฆะเสียเปล่า ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 115 สิทธิและหน้าที่ต่าง ๆ ตามนิติกรรมสัญญานั้น ไม่เกิดขึ้น คู่กรณีฝ่ายใดปฏิบัติหน้าที่หรือรับ สิทธิใดๆจากนิติกรรมสัญญาที่ไม่ปฏิบัติตามแบบแห่งนิติกรรมมาอย่างไร ก็สามารถเรียกร้องคืนได้ หรือถูกเรียกคืนได้ฐานลาภมิควรได้ โดยถือว่าไม่มีนิติกรรมสัญญาอะไรที่จะต้อง ปฏิบัติตามสิทธิและหน้าที่ต่อกัน ส่วนสภาพบังคับหรือผลของการไม่ปฏิบัติตามข้อกำหนดแห่ง นิติกรรมที่คล้ายแบบแห่งนิติกรรม นิติกรรมสัญญาไม่ตกเป็นโมฆะอย่างกรณีไม่ปฏิบัติตามแบบ แห่งนิติกรรม ตามมาตรา 115 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ตรงกันข้ามนิติกรรม สัญญานั้น ได้เกิดขึ้น เกิดสิทธิและหน้าที่ตามนิติกรรมสัญญาทุกประการ ผู้ทำนิติกรรมสัญญา

ถ้าได้ปฏิบัติอะไรตามนิติกรรมสัญญาแล้ว ก็เป็นอันสมบูรณ์ชอบด้วยประมวลกฎหมายแพ่ง และพาณิชย์ กล่าวคือ ไม่อาจที่จะเรียกร้องกลับคืนอย่างกรณีนิติกรรมสัญญา ไม่ทำตามแบบแห่งนิติกรรมซึ่งตกเป็นโมฆะตั้งกล่าวมาแล้วได้ เพียงแต่ผู้ทำนิติกรรมสัญญาที่ไม่ปฏิบัติตามที่กำหนดแห่งนิติกรรมที่คล้ายแบบแห่งนิติกรรมไม่อาจฟ้องร้องให้มีการบังคับคดีตามนิติกรรมสัญญานั้นได้เท่านั้น

ข้อกำหนดแห่งนิติกรรมตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยการส่งมอบทรัพย์สิน

ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มีบทบัญญัติกำหนดให้นิติกรรมสัญญาบางประเภท ต้องปฏิบัติตามข้อกำหนดแห่งนิติกรรมว่าด้วยการส่งมอบทรัพย์สิน มิฉะนั้นนิติกรรมสัญญาจะไม่สมบูรณ์หรือไม่บริบูรณ์ ดังจะเห็นได้จากประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 523 ความว่า "การให้นั้นท่านว่ายยอมสมบูรณ์ต่อเมื่อส่งมอบทรัพย์สินที่ให้"

มาตรา 641 ความว่า "การให้ยืมใช้คงรูปนั้น ท่านว่ายอมบริบูรณ์ต่อเมื่อส่งมอบทรัพย์สินซึ่งให้ยืม"

มาตรา 650 ความว่า "อันว่ายืมใช้สิ้นเปลืองนั้น คือสัญญาซึ่งผู้ให้ยืมโอนกรรมสิทธิ์ ในทรัพย์สินชนิดใช้ไปสิ้นไปนั้น เป็นปริมาณมีกำหนดให้ไปแก่ผู้ยืมและผู้ยืมตกลงว่าจะคืนทรัพย์สินเป็นประเภทชนิดและปริมาณเช่นเดียวกัน ให้แทนทรัพย์สินซึ่งให้ยืมนั้น สัญญาที่ยอมบริบูรณ์ ต่อเมื่อส่งมอบทรัพย์สินที่ยืม"

มาตรา 657 ความว่า "อันว่าฝากทรัพย์สินนั้นคือ สัญญาซึ่งบุคคลคนหนึ่ง เรียกว่าผู้ฝาก ส่งมอบทรัพย์สินให้แก่บุคคลอีกคนหนึ่ง เรียกว่าผู้รับฝาก และผู้รับฝากตกลงว่าจะเก็บรักษาทรัพย์สินนั้นไว้ในอารักขาแห่งตน แล้วจะคืนให้"

มาตรา 747 ความว่า "อันว่าจำนำนั้นคือสัญญาซึ่งบุคคลคนหนึ่งเรียกว่าผู้จำนำ ส่งมอบสิ่งหรือทรัพย์สินหนึ่งให้แก่บุคคลอีกคนหนึ่ง เรียกว่า ผู้รับจำนำเพื่อเป็นประกันการชำระหนี้"

มาตรา 771 ความว่า "บทบัญญัติทั้งหลายในประมวลกฎหมายนี้, อันว่าด้วยการฝากทรัพย์สินนั้น ท่านให้นำมาใช้บังคับแก่การเก็บของในคลังสินค้าด้วยเพียงเท่าที่ไม่ขัดกับบทบัญญัติในลักษณะนี้" อันเป็นการให้นำมาตรา 657 มาใช้บังคับแก่การเก็บของใน

คลังสินค้า กล่าวคือ ผู้ฝากเก็บของในคลังสินค้า จะต้องส่งมอบทรัพย์สินให้แก่ทายคลัง -
สินค้าด้วย

ข้อกำหนดแห่งนิติกรรมตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วยการส่งมอบ
ทรัพย์สิน มีนักนิติศาสตร์บางท่าน มีความเห็นว่า การส่งมอบทรัพย์สินเป็นแบบแห่งนิติกรรม
โดยจำแนกเป็นแบบแห่งนิติกรรมชนิดหนึ่ง อ่างเหตุผลที่ถือว่าการส่งมอบทรัพย์สินเป็นแบบแห่ง
นิติกรรม โดยพิจารณาจากประวัติความเป็นมาของการส่งมอบทรัพย์สิน ซึ่งตามกฎหมายโรมัน
สัญญาที่ต้องทำตามข้อกำหนดแห่งนิติกรรมว่าด้วยการส่งมอบทรัพย์สินมีอยู่มากด้วยกัน การส่ง -
มอบทรัพย์สินต่อกันยอมเป็นแบบพิธีอันเป็นพยานหลักฐานอย่างหนึ่ง แต่ในสมัยปัจจุบันนี้ ซึ่ง
ต้องการความรวดเร็วในการดำเนินชีวิต แบบพิธีนี้ก็ค่อย ๆ หายไป ยังคงเหลือแต่ -
นิติกรรมหรือสัญญา 6 ประเภทดังกล่าวข้างต้น ซึ่งกฎหมายบังคับให้ทำตามแบบโดยมีการ
ส่งมอบทรัพย์สิน (5)

แต่ก็มีนักนิติศาสตร์บางท่าน มีความเห็นว่าข้อกำหนดแห่งนิติกรรมว่าด้วยการส่ง
มอบทรัพย์สิน มิใช่แบบแห่งนิติกรรม โดยยกตัวอย่างตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์
มาตรา 650 วรรคสอง ขึ้นมาพิจารณาว่าสัญญายืมใช้เงินเปลืองจะบริบูรณ์ต่อเมื่อมีการส่ง
มอบทรัพย์สินที่ยืมกันนั้น ความจริงไม่ใช่แบบควรจัดว่าอยู่ในชั้นแสดงเจตนา คือกฎหมายถือว่า
ถ้าผู้ให้ยืมยังไม่ส่งมอบ ยังถือไม่ได้ว่าเขาเจตนาบริบูรณ์จะให้ยืม อีกนัยหนึ่ง ทรายใบ
ที่เขายังไม่ได้ส่งมอบผู้ให้ยืม เปลี่ยนใจไม่ให้ยืมได้ จะต่างกับการแสดงเจตนาทำสัญญาอย่าง
อื่น ก็แต่ในข้อที่กฎหมายไม่ได้วางข้อกำหนดให้ส่งมอบทรัพย์สินเท่านั้นเอง (6)

(5) ฐิติ เศรษฐบุศกร, ดร., คำอธิบายกฎหมายนิติกรรมและหนี้ เล่ม 1
(พระนคร: โรงพิมพ์แสงทองการพิมพ์, 2512), หน้า 39-40.

(6) เส็นีย์ ปราโมช, ม.ร.ว., ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยนิติกรรม
และหนี้ เล่ม 1 พ.ศ. 2478 แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2505 (พระนคร: โรงพิมพ์อักษรสาส์น,
2509), หน้า 160.

ตามที่กล่าวมาแล้วเกี่ยวกับการกำหนดชนิดของแบบแห่งนิติกรรมตามประมวล -
 กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าข้อกำหนดแห่งนิติกรรมอย่างไร ถือเป็นแบบแห่งนิติกรรม ก็โดย
 พิจารณาจากบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 115 ความว่า "การ
 ใดมิได้ทำให้ถูกต้องตามแบบที่มีกฎหมายบังคับไว้ การนั้นท่านว่าเป็นโมฆะ" เป็นหลัก
 กล่าวคือ คุผลของนิติกรรมสัญญาที่มิได้ทำตามข้อกำหนดแห่งนิติกรรมอย่างไร ซึ่งทำให้
 นิติกรรมสัญญานั้นตกเป็นโมฆะ แล้วข้อกำหนดแห่งนิติกรรมนั้นยอมเป็นแบบแห่งนิติกรรม ใน
 ทางตรงกันข้าม ถ้าข้อกำหนดแห่งนิติกรรมใด ถ้าไม่ทำตามข้อกำหนดแห่งนิติกรรมนั้น
 นิติกรรมสัญญาไม่มีผลเป็นโมฆะตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 115 แล้ว
 ข้อกำหนดแห่งนิติกรรมเช่นว่านี้ ก็ยอมมิใช่แบบแห่งนิติกรรม เมื่อมาพิจารณาข้อกำหนดแห่ง
 นิติกรรมว่าด้วยการส่งมอบแล้ว จะเห็นว่าผลแห่งการไม่ทำตามข้อกำหนดแห่งนิติกรรม
 ว่าด้วยการส่งมอบทรัพย์สินนี้ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มิได้บัญญัติให้ผลแห่งนิติกรรม-
 สัญญานั้นเป็นโมฆะแต่อย่างไร คงบัญญัติให้นิติกรรมสัญญานั้นไม่สมบูรณ์ หรือไม่บริบูรณ์ มิได้
 ตกเป็นโมฆะตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 115 ซึ่งยังผลให้การต่าง ๆ ที่ได้
 ทำมาแล้ว ยังผลอยู่เช่นค่าเสนอคำสนองในการทำนิติกรรมสัญญา ยังมีผลอยู่แก่นิติกรรมสัญญา
 ยังไม่เป็ผลสมบูรณ์หรือบริบูรณ์เท่านั้น และเมื่อพิจารณาถึงสภาพของนิติกรรมสัญญาที่มีผลไม่
 สมบูรณ์หรือไม่บริบูรณ์แล้ว จะเห็นว่านิติกรรมสัญญาดังกล่าว ย่อมสามารถทำให้มีผลสมบูรณ์
 หรือบริบูรณ์ขึ้นได้ ต่อเมื่อได้มีการปฏิบัติตามข้อกำหนดแห่งนิติกรรมที่ประมวลกฎหมายแพ่งและ
 พหณิชย์บังคับไว้ เช่น ถ้ากรณีเป็นนิติกรรมสัญญาให้ก็ด้วยการส่งมอบทรัพย์สินที่ให้นั้นตาม -
 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 523 ถ้าเป็นนิติกรรมสัญญายืมใช้คงรูปก็ด้วยการ
 ส่งมอบทรัพย์สิน ซึ่งให้ยืมตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 641 เป็นต้น ส่วน
 กรณีนิติกรรมสัญญาที่ไม่ทำตามแบบแห่งนิติกรรมนั้น ผลของนิติกรรมสัญญาดังกล่าวยอมตกเป็น
 โมฆะเสียเปล่า ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 115 ซึ่งผลของนิติกรรมสัญญา
 ที่ตกเป็นโมฆะนี้ นิติกรรมสัญญาย่อมเสียเปล่าทั้งหมด การต่าง ๆ ที่ได้กระทำไป เช่น
 ค่าเสนอคำสนองในการทำนิติกรรมสัญญา ก็เสียเปล่าสิ้นผลไป ไม่สามารถที่จะแก้ไขให้
 นิติกรรมสัญญายังผลต่อไปได้ หรือเกิดผลขึ้นได้ นอกเสียจากจะได้มีการเริ่มต้นทำนิติกรรม
 สัญญานั้นกันขึ้นใหม่ โดยเริ่มตั้งแต่ทำคำเสนอคำสนองในการทำนิติกรรมสัญญากันใหม่อีก

ฉะนั้นข้อกำหนดแห่งนิติกรรมว่าด้วยการส่งมอบทรัพย์สิน จึงน่าที่จะมีใช้แบบแห่ง -
นิติกรรม คงเป็นเพียงข้อกำหนดแห่งนิติกรรมอย่างหนึ่ง ซึ่งยังผลให้นิติกรรมสัญญาที่ไม่ปฏิบัติตาม
ข้อกำหนดแห่งนิติกรรมนี้แล้ว นิติกรรมสัญญาจะไม่สมบูรณ์ หรือไม่บริบูรณ์เท่านั้น

วิธีการส่งมอบทรัพย์สิน ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 462
ได้บัญญัติวิธีการส่งมอบทรัพย์สินไว้ความว่า "การส่งมอบนั้นจะทำอย่างหนึ่งอย่างใดก็ได้
สุดแต่ความเป็นผลให้ทรัพย์สินนั้นไปอยู่ในเงื้อมมือของผู้ซื้อ" วิธีการส่งมอบทรัพย์สินนี้หาจำเป็น
จะตองเอามือจับทรัพย์สินแล้วยกมาส่งให้อีกฝ่ายหนึ่งจริง ๆ ไม่ เพราะทรัพย์สินบางอย่าง
เช่น รถยนต์หรือของหนักอื่น ๆ ย่อมทำเช่นนั้นไม่ได้ ดังนั้นการส่งมอบทรัพย์สินจึงอาจเป็นโดย
ปริยาย คือทำอาภักปฏิกิริยาแสดงให้เห็นว่าทรัพย์สินนั้นได้อยู่ในครอบครองของอีกฝ่ายหนึ่งก็พอแล้ว
หนึ่งในกรณีทำสัญญากู้ยืมเงินเป็นสัญญายืมใช้สิ่งเบ็ดเตล็ดชนิดหนึ่งนั้น หากกรณีเป็นลูกหนี้และ
เจ้าหนี้ยืมจะใช้เงินจำนวนหนึ่ง ลูกหนี้จึงทำสัญญากู้ยืมเงินเจ้าหนี้เป็นการใช้เงินดังกล่าว
ดังนี้ ถือได้ว่าการส่งมอบเงินโดยปริยายแล้ว (7)

คำพิพากษาของศาลฎีกาเกี่ยวกับวิธีการส่งมอบทรัพย์สิน

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 255/2499 โจทก์ให้จำเลยวิ่งเต้นขายที่ดิน ถ้าได้เงิน
มาจะให้จำเลยยืมหนึ่งแสนบาท จำเลยทำสัญญากู้ให้โจทก์ล่วงหน้า แต่การขายไม่สำเร็จ
จำเลยไม่ได้เงินสัญญายืมไม่บริบูรณ์ เพราะไม่มีการส่งมอบ ถ้าการขายสำเร็จ จำเลย
รับเงินไว้จากผู้ซื้อ จำเลยเอาเงินนั้นไว้หนึ่งแสนบาท ก็เป็นการส่งมอบไม่จำกัดเคร่งครัด
ว่า ผู้ให้ยืมต้องส่งมอบเอง

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 28/2505 ยืมเงินกัน โจทก์ให้เงินไปก่อน แต่ยังไม่ได้อ
ทำสัญญากู้ ภายหลังจึงทำหนังสือรับรองไว้ให้ ศาลฎีกาวินิจฉัยว่า จริงอยู่ในกรณีนี้
ในเวลาที่ยังไม่ได้มีการกู้ยืมกันนั้น คู่กรณีหาได้ทำหลักฐานแห่งการกู้ยืมเป็นหนังสือกันไว้ไม่
ยอมจะฟ้องร้องให้บังคับคดีหาได้ไม่ แต่ในเวลาต่อมา ถ้าได้มีหลักฐานแห่งการกู้ยืมเป็น
หนังสือลงลายมือชื่อผู้ต้องรับผิดชอบเป็นสำคัญเกิดขึ้นแล้ว ผู้ให้ยืมก็ยอมฟ้องร้องให้บังคับคดีนั้นได้

(7) ฎีก เศรษฐมุต, คร., เรื่องเดิม, หน้า 40.

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1318/2505 โจทก์ฟ้องเรียกคืนเงินและดอกเบี้ย
อ้างว่าจำเลยทำสัญญากู้เงินของโจทก์ไปแล้วไม่ชำระตามที่กำหนด จำเลยสู้คดีว่า บุตร
จำเลยลักพาบุตรสาวของโจทก์ไป เจ้าพนักงานเปรียบเทียบให้บุตรจำเลยเสียค่าสินสอด
2,000 บาท จำเลยให้เงินสดและสร้อยคอไปแล้ว คิดเป็นเงิน 900 บาท ที่เหลือ -
1,100 บาท จำเลยได้ทำสัญญากู้ฉบับที่โจทก์ฟ้องไว้ แต่โจทก์กลับไม่ยอมให้บุตรจำเลย
อยู่กับบุตรโจทก์ และไม่ยอมคืนสัญญา โจทก์จำเลยต่างไม่สืบพยาน ศาลฎีกาวินิจฉัย
ว่าจำเลยให้การรับว่าได้ทำสัญญากู้ฉบับที่ฟ้องจริง ข้อที่จำเลยว่าไม่ได้รับเงิน ความจริง
เป็นการทำสัญญากู้แทนค่าที่จำเลยยอมใช้เงินแก่โจทก์ เพราะบุตรจำเลยลักพาบุตรสาว
โจทก์ไปนั้น ข้อต่อสู้คดีนี้ยังเป็นมูลหนี้แทน ตัวเงินที่จำเลยทำหนังสือกู้ว่าได้รับไปจากโจทก์
ได้ ถือได้ว่าการกู้ยืมเงินตามสัญญาที่โจทก์ฟ้องบริบูรณ์แล้ว โจทก์ยอมมีสิทธิเรียกร้องให้
จำเลยชำระเงินแก่โจทก์ตามสัญญาได้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1374/2505 โจทก์ฟ้องว่าจำเลยกู้เงินของโจทก์ไปแล้ว
ไม่ชำระขอให้ใช้คืนเงินและดอกเบี้ย จำเลยให้การปฏิเสธว่า ไม่เคยกู้ยืมเงิน ศาล
ฎีกาวินิจฉัยว่า โจทก์มีเอกสารสัญญา ซึ่งจำเลยทั้งสองลงลายมือชื่อให้โจทก์ไว้ โดยคิด
บัญชีหนี้เดิมกันแล้ว จำเลยเขียนจำนวนเงินลงไปแทนการจ่ายเงินในเวลาทำสัญญา ถือได้
ว่ามี การส่งมอบเงินที่ได้ยืมกันเป็นการบริบูรณ์ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา-
650 แล้ว

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1671/2505 โจทก์จำเลยมีหนี้สินเกี่ยวค้ำกัน เมื่อคิด
บัญชีกันแล้ว จำเลยเป็นหนี้โจทก์ จำเลยจึงทำสัญญากู้ให้ไว้ แล้วไม่ชำระ โจทก์จึงฟ้อง
เรียกเงินตามสัญญา จำเลยสู้คดีว่า ใ้ลงชื่อในสัญญากู้ให้โจทก์จริง แต่จำเลยไม่ได้
รับเงิน 80,000 บาท ไปจากโจทก์ สัญญากู้เป็นนิติกรรมอำพราง การจ้างทำสมุดปฏิทิน
พ.ศ. 2501 โจทก์ออกสิ่งของให้จำเลยพิมพ์ จำเลยพิมพ์แล้ว โจทก์อ้างว่าพิมพ์ผิดวันขึ้น
แรม ให้จำเลยขายปฏิทินผ่อนใช้เงินค่ากระดาษของโจทก์ โจทก์ให้จำเลยทำสัญญากู้ไว้
ศาลฎีกาวินิจฉัยว่า จำเลยเบิกความเป็นพยาน ก็รับว่าได้ทำสัญญากู้หมายเลข จ.1 ที่โจทก์ฟ้อง

เพราะเมื่อคิดบัญชีเกี่ยวกับโจทก์แล้ว คงเป็นหนี้ที่จำเลยค้างชำระอยู่ 80,000 บาท โจทก์ให้จำเลยทำสัญญา จำเลยก็ทำให้ครั้งนี้เป็นกรณีที่คุณสัญญาตกลงเปลี่ยนข้อผูกพันจากการจ้างทำของมาผูกพันกันในลักษณะกู้เงินตามที่โจทก์สัญญาขึ้นไว้ การกู้เงินจึงเป็นนิติกรรมที่แสดงออกโดยแท้จริงที่ผูกพันกันตามที่แสดงนั้น หากนิติกรรมอำพรางอย่างใดไม่ สัญญาก่อนจึงผูกพันจำเลยโดยบริบูรณ์

ข้อกำหนดแห่งนิติกรรมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วยการให้ของหมั้น

มีนิติกรรมสัญญาอยู่ประเภทหนึ่งที่ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์บัญญัติให้มีการทำตามข้อกำหนดแห่งนิติกรรมว่าด้วยการให้ของหมั้น ซึ่งจะเห็นได้จากประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1437 ความว่า "ของหมั้นเป็นทรัพย์สินที่ฝ่ายชายให้ไว้แก่ฝ่ายหญิงเพื่อเป็นหลักฐานการหมั้น และเป็นประกันว่าจะสมรสกับหญิงนั้น

ของหมั้นให้ตกเป็นสิทธิแก่หญิง เมื่อได้ทำการสมรสแล้ว"

ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 5 พ.ศ. 2478 มาตรา 1436 ก็ได้บัญญัติในเรื่องข้อกำหนดแห่งนิติกรรม ว่าด้วยการให้ของหมั้นไว้เช่นกัน ความว่า "ของหมั้นคือทรัพย์สินที่ฝ่ายชายให้ไว้เป็นหลักฐาน และเป็นประกันว่าจะสมรสกับหญิงนั้น"

พิจารณาตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1437 และประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 5 พ.ศ. 2478 มาตรา 1436 ดังกล่าวแล้ว จะเห็นว่าข้อกำหนดแห่งนิติกรรมว่าด้วยการให้ของหมั้นนี้ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์บัญญัติให้ใช้บังคับแก่การทำนิติกรรมสัญญาหมั้น โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อใช้เป็นหลักฐานแห่งการหมั้นและเป็นประกันว่าฝ่ายชายจะทำการสมรสกับฝ่ายหญิงนั้น

ปัญหาว่าอะไรคือของหมั้นที่ชายให้แก่หญิงในการทำสัญญาหมั้น เรื่องการให้ของหมั้นแก่กันเพื่อเป็นหลักฐานและประกันว่าจะสมรสกัน เป็นธรรมเนียมประเพณีของไทยมาแต่โบราณ (กฎหมายลักษณะฉัวเมีย บทที่ 114) ของหมั้นในสมัยก่อนเรียกว่า ซินหมากหมั้น คือ ฝ่ายชายเอาขันใส่หมากพลูและทรัพย์สินตามจำนวนที่ตกลงกันไปหมั้น และก็เช่นเดียวกับ

กฎหมายปัจจุบันคือการสมรสไม่จำเป็นต้องมีการหมั้น (กฎหมายลักษณะนิวเมีย บทที่ 82, 84, 85, 86) ครั้นกาลเวลาเปลี่ยนแปลงไป ชันหมากหมั้นก็ค่อย ๆ เปลี่ยนมาเป็นให้ทรัพย์สินเป็นของหมั้น โดยไม่ต้องมีชันหมาก เช่น ชายเอาแหวนไปสวมให้ที่นิ้วของหญิงเป็นต้น แม้กระนั้นที่ยังนิยมใช้ชันหมากหมั้นก็ยังมี⁽⁸⁾ และตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ก็มีบัญญัติให้โชะไร เป็นของหมั้นไว้ด้วย คงบัญญัติแค่เพียงเป็นทรัพย์สินที่ฝ่ายชายให้ไว้แก่ฝ่ายหญิง เพื่อเป็นหลักฐานการหมั้น และเป็นประกันว่าจะสมรสกับหญิงนั้น ฉะนั้นของหมั้นจึงอาจเป็นทรัพย์สินสิ่งของอะไรก็ได้ สุดแต่คู่กรณีผู้ทำนิติกรรมสัญญาหมั้นจะตกลงกันกำหนดให้เป็นของหมั้น

แม้ว่าตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มีบัญญัติว่าของหมั้นต้องเป็นทรัพย์สินอะไรก็ตาม แต่ของหมั้นนั้นจะต้องเป็นทรัพย์สินที่ฝ่ายชายให้แก่ฝ่ายหญิง โดยทั้งสองฝ่ายชายและหญิงมีความมุ่งหมายที่จะให้เป็นของหมั้น เพื่อเป็นหลักฐานการหมั้น และประกันว่าชายจะสมรสกับหญิงนั้น ถ้าหากมีเรื่องวิถถการหญิงไปหมั้นชายบ้างก็ยอมไม่มีผลในกฎหมาย⁽⁹⁾ นอกจากนี้ตามคำวินิจฉัยของศาลฎีกา ซึ่งวินิจฉัยว่าของหมั้นจะต้องมีการมอบทรัพย์สินที่ตกลงเป็นของหมั้นด้วย เพียงแต่สัญญาว่าจะส่งมอบให้ในวันข้างหน้า ยังไม่ถือว่าเป็นของหมั้น

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1089/2492 คดีเรื่องนี้ได้ความว่า ฝ่ายชายมอบของหมั้นส่วนหนึ่งให้แก่ฝ่ายหญิง อีกส่วนหนึ่งสัญญาว่าจะนำมามอบให้ในวันหน้า คงเป็นของหมั้นเฉพาะทรัพย์สินที่มอบให้ไว้ ส่วนที่ยังไม่ได้มอบให้ไม่เป็นของหมั้น เมื่อชายตายของหมั้นที่มอบให้หญิงไว้แล้วตกเป็นของหญิง แต่จะฟ้องเรียกส่วนที่ยังไม่ได้มอบไม่ได้

(8) โสภ จารุจินดา, ศาสตราจารย์, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วยครอบครัว (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2516), หน้า 3.

(9) สอาด นาวิเจริญ, ศาสตราจารย์, คำบรรยายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 5 ว่าด้วยครอบครัว (พระนคร: โรงพิมพ์ทางหุ้นส่วนจำกัดสื่อการค้า, 2514), หน้า 28.

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1217/2496 ฝ่ายชายเอาหมากพลูใส่พานกับผ้าขาวห่อ กระดาษมาให้เป็นของขวัญนั้น ประเพณีท้องถิ่นเวลาไปเยี่ยมเยือน ชายเอาผ้าไปเคาะพอก บิคารมารคาหญิง ถือว่าเป็นของขวัญกันตามกฎหมาย

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1852/2506 จำเลยหมั้นน้องสาวโจทก์ เพื่อแต่งงาน กับบุตรจำเลย โดยทำหนังสือกู้ให้โจทก์ไว้ ถือไม่ควรมีการให้ของหมั้นแก่กันตามกฎหมาย และโจทก์ก็เรียกให้ชำระเงินตามสัญญาไม่ได้

ปัญหาว่าการหมั้นต้องมีการให้ของหมั้นเสมอไป หรือไม่ เนื่องจากในการแก้ไขประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 5 พ.ศ. 2478 ได้มีการแก้ไขบทบัญญัติเกี่ยวกับการให้ของหมั้นอยู่ควบในการพิจารณาคังกล่าว จึงควรแยกพิจารณาออกเป็น 2 ระยะเวลาคือ ในระยะที่ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 5 พ.ศ. 2478 ยังมิได้ถูกแก้ไข และในระยะที่ได้มีการแก้ไขประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 5 พ.ศ. 2478 โดยพระราชบัญญัติให้ใช้บทบัญญัติ บรรพ 5 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ที่ได้ตราชำระใหม่ พ.ศ. 2519

1. ในระยะที่ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 5 พ.ศ. 2478 ยังมิได้ถูกแก้ไข ซึ่งมีบทบัญญัติในเรื่องการให้ของหมั้นไว้ในมาตรา 1436, มาตรา 1438, มาตรา 1439, มาตรา 1440, มาตรา 1441, มาตรา 1442 และมาตรา 1443 เมื่อพิจารณาตามบทบัญญัติ คังกล่าวแล้ว ก็มีปัญหาว่าการหมั้นจะต้องมีการให้ของหมั้นกันเสมอไปหรือไม่ โดยเหตุที่กฎหมายมิได้มีบทบัญญัติเกี่ยวกับปัญหาคังกล่าวไว้อย่างชัดเจน จึงทำให้ผู้ให้ความเห็นในปัญหานี้ แตกต่างกันเป็น 2 ฝ่าย โดยฝ่ายหนึ่งมีความเห็นว่า การให้ของหมั้นเป็นแต่เพียงส่วนประกอบของสัญญา จะมีหรือไม่ก็ได้ แล้วแต่จะตกลงกัน เช่นเดียวกับเรื่องกั๊ยม จะมีประกันหรือไม่มีประกัน สัญญากั๊ยมก็สมบูรณ์ได้ ฉะนั้นเมื่อฝ่ายชายและฝ่ายหญิงทำความตกลงว่าจะสมรส เพียงเท่านั้น สัญญาหมั้นก็เกิดขึ้น โดยไม่จำต้องมีของหมั้นแต่อย่างใด อีกฝ่ายหนึ่งไม่เห็นด้วยกับความเห็นของฝ่ายแรก โดยเห็นว่าการให้ของหมั้นเป็นสาระสำคัญของสัญญาหมั้น เป็นทั้งหลักฐานและประกันว่าจะสมรส แตกต่างจากการประกันด้วยบุคคล

หรือทรัพย์สินตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 3 จึงต้องมีการให้ของหมั้นแก่กันด้วย สัญญาหมั้นจึงจะสมบูรณ์⁽¹⁰⁾ ตามความเห็นของฝ่ายหลังนี้ มีคำพิพากษาศาลฎีกาที่ - 676/2487 วินิจฉัยสนับสนุนไว้ว่า ข้อเท็จจริงได้ความว่า จำเลยที่ 1 ได้ให้จำเลยที่ 2 ไปทำการตกลงกับโจทก์ให้บุตรชาย จำเลยที่ 1 สมรสกับบุตรสาวโจทก์ ครั้นตกลงกันแล้ว ต่อมาฝ่ายจำเลยไม่ยอมทำการสมรสกับบุตรสาวโจทก์ โจทก์จึงฟ้องเรียกค่าทดแทนในการ ผิดสัญญา ศาลฎีกาวินิจฉัยว่าประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 5 (พ.ศ. 2478) ไม่ได้ อธิบายไว้ว่า การหมั้นต้องทำอย่างไร ของหมั้นคืออะไร ถ้ามีการผิดสัญญาหมั้น จะปฏิบัติ - อย่างไร จึงเป็นอันเข้าใจได้ว่า คำว่า "หมั้น" มีความหมายอย่าง que เข้าใจกันธรรมดา และ โดยเหตุที่เป็นที่เข้าใจกันอยู่แล้วนี้เอง กฎหมายจึงมิได้อธิบายไว้ตามกฎหมายลักษณะฉ้อฉล แม้จะไม่มีคำว่า "ของหมั้น" ก็มีคำว่า "ขันหมากหมั้น" แสดงให้เห็นว่า การหมั้นต้องมีสิ่ง ของนำไปให้ฝ่ายหญิงเป็นประเพณีมาแต่โบราณ ฉะนั้นคำว่า "การหมั้น" ในประมวลกฎหมาย แพ่งและพาณิชย์ บรรพ 5 (พ.ศ. 2478) จึงต้องเข้าใจว่าหมายถึงการที่ฝ่ายชายนำของหมั้น ไปให้แก่ฝ่ายหญิง เพื่อให้เป็นหลักฐานว่าชายจะสมรสด้วย และฝ่ายหญิงได้รับของหมั้นนั้นไว้ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 5 (พ.ศ. 2478) พுகถึงการหมั้นและมีบทบัญญัติใน มาตรา 1438 ว่า เมื่อมีการหมั้นแล้ว ถ้าฝ่ายใดผิดสัญญาหมั้นฝ่ายนั้น ต้องรับผิดในค่าทดแทน เมื่อพิจารณาความข้อนี้ประกอบกับธรรมเนียมประเพณี ซึ่งเป็นที่มาแห่งกฎหมาย ส่วนนี้และ สัญญาหมั้นเป็นสัญญาพิเศษ ผิดกับสัญญาธรรมดาแล้วก็ต้องเข้าใจว่า ถ้าเป็นแต่ตกลงกันว่าจะ สมรสเฉย ๆ โดยไม่มีการหมั้น หากมีการผิดสัญญาจะเรียกค่าทดแทนกันหาได้ไม่

เมื่อพิจารณาตามเหตุผลของความเห็นฝ่ายหลังนี้ ประกอบกับเหตุผลของคำพิพากษา ของศาลฎีกาซึ่งวินิจฉัยเกี่ยวกับประเด็นว่า การหมั้นต้องมีการให้ของหมั้นหรือไม่โดยตรงแล้ว ว่าการหมั้นต้องมีการให้ของหมั้น จึงน่าที่จะถือเป็นข้อยุติได้ว่า ในระยะที่ประมวลกฎหมายแพ่ง และพาณิชย์ บรรพ 5 พ.ศ. 2478 ยังใช้บังคับอยู่นั้น การหมั้นจึงต้องมีการให้ของหมั้นกัน มิฉะนั้นแล้ว การหมั้นไม่เกิดขึ้น

(10) โชค จารุจินดา, เรื่องเกม, หน้า 4.

2. ในระยะที่ได้มีการแก้ไขประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 5 พ.ศ. 2478 โดยพระราชบัญญัติให้ใช้บทบัญญัติ บรรพ 5 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ที่ได้ตราชำระใหม่ พ.ศ. 2519 ซึ่งมีบทบัญญัติในเรื่องการให้ของหมั้นไว้ในมาตรา 1437, มาตรา 1439, มาตรา 1440, มาตรา 1441, มาตรา 1442 และมาตรา 1443 โดยเฉพาะตามมาตรา 1437 ความว่า "ของหมั้นเป็นทรัพย์สินที่ฝ่ายชายให้ไว้แก่ฝ่ายหญิง เพื่อเป็นหลักฐานการหมั้นและประกันว่าจะสมรสกับหญิงนั้น" อันเป็นการบัญญัติไว้ชัดแจ้งว่าของหมั้นเป็นหลักฐานการหมั้นและเป็นประกันว่าจะสมรส จึงแสดงให้เห็นว่าของหมั้นเป็นสาระสำคัญของสัญญาหมั้น กล่าวคือ เป็นหลักฐานการหมั้นด้วยและเป็นประกันว่าจะสมรสด้วย ไม่ใช่เป็นเพียงประกันด้วยทรัพย์สินเท่านั้น ทว่าบทบัญญัติจึงยิ่งชัดขึ้นว่า การหมั้นต้องมีของหมั้นเสมอ จะไม่มีไม่ได้ ที่มาตรา 1439 และ 1441 บัญญัติว่า "ในกรณีที่มีของหมั้น" หมายถึงการบัญญัติเน้นหลักใน บรรพ 5 เดิม มิใช่กรณีที่มีบัญญัติเพื่อแสดงให้เห็นว่าตามบรรพ 5 ใหม่ การหมั้นไม่จำเป็นต้องมีของหมั้น⁽¹¹⁾

อนึ่ง ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1437 ความว่า "ของหมั้นเป็นทรัพย์สินที่ฝ่ายชายให้ไว้แก่ฝ่ายหญิง เพื่อเป็นหลักฐานการหมั้นและประกันว่าจะสมรสกับหญิงนั้น" ที่ว่าเป็นหลักฐานการหมั้นนี้ น่าจะเป็นเรื่องที่กฎหมายประสงค์ให้การให้ของหมั้นเป็นหลักฐานอย่างหนึ่งของสัญญาหมั้น เช่น พยานหลักฐานในการพิสูจน์เกี่ยวกับนิติกรรมสัญญาหมั้น ตามกฎหมายลักษณะพยานพร้อมกันนี้ก็ยังเป็นหลักประกันว่า ชายจะสมรสกับหญิงอีกด้วย นอกจากการให้ของหมั้นจะเป็นสาระสำคัญแห่งการหมั้น ถ้าไม่มีการให้ของหมั้นแล้ว การหมั้นจะไม่เกิดขึ้นดังกล่าวมาแล้ว จึงทำให้การให้ของหมั้นแตกต่างไปจากหลักฐานการฟ้องร้องให้บังคับคดีตามข้อกำหนดแห่งนิติกรรมที่คล้ายแบบแห่งนิติกรรมที่ได้พิจารณามาแล้ว

นอกจากนี้ข้อกำหนดแห่งนิติกรรมว่าด้วยการให้ของหมั้นนี้ ก็มีแบบแห่งนิติกรรมด้วย เพราะประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มิได้บัญญัติให้ผลของนิติกรรมสัญญาหมั้นที่มีได้มีการให้ของหมั้นตกเป็นโมฆะเสียเปล่า ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 115

(11) โชค จารุจินดา, ศาสตราจารย์, "คำบรรยายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วยครอบครัวฉบับแก้ไขเพิ่มเติม พุทธศักราช 2519", วารสารกฎหมายคณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (ฉบับพิเศษ "กฎหมายครอบครัว" 2520): 10.

การจดทะเบียนรถยนต์ของพนักงานเจ้าหน้าที่

ตามพระราชบัญญัติรถยนต์ พุทธศักราช 2473 ได้มีบทบัญญัติเกี่ยวกับการจดทะเบียนรถยนต์ของพนักงานเจ้าหน้าที่ ซึ่งคล้ายแบบแห่งนิติกรรม ชนิดจดทะเบียนรถยนต์ของพนักงานเจ้าหน้าที่ โดยไม่ต้องทำเป็นหนังสือ ดังจะเห็นได้จาก มาตรา 5 ความว่า "รถยนต์ทั้งหลายต้องมีเครื่องหมายอุปกรณ์และส่วนควบถูกต้องตามกฎหมายเสนาบดีและได้จดทะเบียน ณ สำนักงานทะเบียนเสนาบดี ตามมาตรา 23, 25 กับได้เสียค่าธรรมเนียมตามกฎหมายเสนาบดีแล้ว จึงให้ใช้ได้"

แม้เมื่อได้จดทะเบียนเสนาบดีและค่าธรรมเนียมแล้ว ถ้าปรากฏว่าเครื่องอุปกรณ์หรือส่วนควบบกพร่องไปจากที่กำหนดไว้ในกฎหมายเสนาบดี ท่านห้ามมิให้ใช้รถนั้น จนกว่าจะได้แก้ไขให้คืนดี

เมื่อได้เสียภาษีตามมาตรา 23 หรือ 25 แล้ว ถ้าได้ตัดแปลงตัวรถยนต์หรือเปลี่ยนเครื่องยนต์ให้ผิดไปจากลักษณะที่ได้จดทะเบียนไว้ เจ้าของต้องแจ้งให้นายทะเบียนทราบภายในกำหนด 50 วัน และถ้าการตัดแปลงหรือเปลี่ยนนั้นทำให้น้ำหนักรถเพิ่มขึ้นกว่าเดิม จะต้องเสียภาษีเพิ่มขึ้นตามที่กำหนดไว้ในมาตรา 23 หรือ 25 แล้วแต่กรณี สำหรับกำหนดเวลาที่ยังเหลืออยู่ในปีนั้น"

มาตรา 6 ความว่า "ให้นายทะเบียนเรียกเงินภาษีกับค่าธรรมเนียมตามพระราชบัญญัตินี้และกฎหมายเสนาบดีแล้ว รับจดทะเบียนรถยนต์และออกหนังสือสำคัญให้ เว้นแต่ปรากฏว่ารถยนต์นั้นน่ากลัวเป็นเหตุให้เกิดอันตรายในเวลาไซ้"

มาตรา 13 ความว่า "การโอนรถยนต์ซึ่งได้จดทะเบียนหรือเคยจดทะเบียนตามความใน มาตรา 5 แห่งพระราชบัญญัตินี้ ผู้โอนและผู้รับโอนต้องแจ้งความแก่นายทะเบียนท้องที่ภายในกำหนด 15 วัน นับแต่วันโอน"

การโอนเพื่อนำออกไปนอกราชอาณาจักร หรือการนำออกไปนอกราชอาณาจักรไม่ว่าด้วยประการใด ๆ ต้องได้รับอนุญาตจากนายทะเบียนท้องที่ เว้นแต่การนำออกนั้นเป็นการรับจ้างบรรทุกคนโดยสารหรือสิ่งของแล้วนำกลับเข้ามาตามปกติกิจ

ให้รัฐมนตรีมีอำนาจกำหนดเงื่อนไขในใบอนุญาตได้ และกรณีจะเป็นอย่างไร ก็ตาม รัฐมนตรีมีอำนาจที่จะยกเว้นเงื่อนไขภายในเงื่อนไขใด ๆ ก็ได้

คำแจ้งความหรือคำร้องขออนุญาตดังกล่าวมาในสองวรรคต้น ให้ใช้แบบ -
พิมพ์ของนายทะเบียน"

มาตรา 32 ความว่า "ผู้ใดฝ่าฝืนมาตรา 5 มาตรา 7 มาตรา 8 มาตรา 9
มาตรา 10 มาตรา 13 วรรคหนึ่ง มาตรา 14 มาตรา 15 มาตรา 17 มาตรา 20
หรือมาตรา 21 วรรคหนึ่ง หรือวรรคสาม ต้องระวางโทษปรับไม่เกินหนึ่งพันบาท"

พนักงานเจ้าหน้าที่ผู้มีหน้าที่รับจดทะเบียนรถยนต์ ได้แก่ นายทะเบียน ตามมาตรา 4
แห่งพระราชบัญญัติรถยนต์ พุทธศักราช 2473 โดยให้นิยามของคำว่า "นายทะเบียน หมาย-
ความว่า เจ้าพนักงานซึ่งเสนาบดีตั้งให้เป็นนายทะเบียนตามพระราชบัญญัตินี้" และตาม
ประกาศกระทรวงมหาดไทย เรื่องตั้งพนักงานเจ้าหน้าที่และนายทะเบียนยานพาหนะทางบก
ลงวันที่ 25 ธันวาคม 2503 ความว่า "อาศัยความตามมาตรา 3 แห่งพระราชบัญญัติแก้ไข
เพิ่มเติมพระราชบัญญัติรถลาก รถจ้าง รถยนต์ ขนาดเกวียน และล้อเลื่อน พ.ศ. 2469
กฎข้อบังคับจดทะเบียนคนขับรถราง รถยนต์โกสสินทรศก 130 และมาตรา 4 แห่งพระราช -
บัญญัติรถยนต์ พุทธศักราช 2473 กับ มาตรา 5 แห่งพระราชบัญญัติรถยนต์ พุทธศักราช 2473
กับ มาตรา 5 แห่งพระราชบัญญัติล้อเลื่อน พ.ศ. 2478 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติ
ล้อเลื่อน (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2496 จึงตั้งพนักงานเจ้าหน้าที่และนายทะเบียนไว้ดังต่อไปนี้

1. ผู้บัญชาการตำรวจสอบสวนกลาง เป็นพนักงานเจ้าหน้าที่และนายทะเบียน
หัวราชอาณาจักร
2. หัวหน้ากองทะเบียนกองบัญชาการตำรวจสอบสวนกลาง เป็นพนักงาน -
เจ้าหน้าที่ และนายทะเบียนผู้ช่วยหัวราชอาณาจักร
3. ผู้กำกับการ 3 กองทะเบียนกองบัญชาการตำรวจสอบสวนกลาง เป็น
พนักงานเจ้าหน้าที่และนายทะเบียนยานพาหนะ ประจำจังหวัดพระนคร และจังหวัดธนบุรี
(ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับรถยนต์)
4. หัวหน้าแผนกทะเบียนรถยนต์ กองกำกับการ 3 กองทะเบียน
กองบัญชาการตำรวจสอบสวนกลาง เป็นพนักงานเจ้าหน้าที่ และนายทะเบียน ผู้ช่วยประจำ
จังหวัดพระนครและจังหวัดธนบุรี (ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการทะเบียนรถยนต์)

5. หัวหน้าแผนกซบซึรถยนต์ กองกำกับการ 3 กองทะเบียน กองบัญชาการตำรวจสอบสวนกลางเป็นพนักงานเจ้าหน้าที่ และนายทะเบียนผู้ช่วยประจำจังหวัดพระนคร และจังหวัดธนบุรี (ในส่วนของที่เกี่ยวกับการซบซึรถยนต์)
6. ผู้กำกับการ 1 กองทะเบียน กองบัญชาการตำรวจสอบสวนกลางเป็นพนักงานเจ้าหน้าที่และนายทะเบียนประจำจังหวัดพระนครและจังหวัดธนบุรี (ในส่วนของที่เกี่ยวกับล้อเลื่อน)
7. หัวหน้าแผนกล้อเลื่อน กองกำกับการ 1 กองทะเบียน กองบัญชาการตำรวจสอบสวนกลาง เป็นพนักงานเจ้าหน้าที่และนายทะเบียนผู้ช่วยประจำจังหวัดพระนคร และจังหวัดธนบุรี (ในส่วนของที่เกี่ยวกับล้อเลื่อน)
8. ผู้บังคับการตำรวจภูธรเขต เป็นพนักงานเจ้าหน้าที่และนายทะเบียนยานพาหนะประจำเขต พื้นที่ตำรวจภูธรเขตนั้น ๆ
9. ผู้กำกับการตำรวจภูธรจังหวัดเป็นพนักงานเจ้าหน้าที่และนายทะเบียนยานพาหนะประจำจังหวัดนั้น ๆ
10. ผู้บังคับกองตำรวจภูธรอำเภอเบตง เป็นพนักงานเจ้าหน้าที่และนายทะเบียนยานพาหนะประจำอำเภอเบตง

ในกรณีที่ผู้ดำรงตำแหน่งดังกล่าวข้างต้นไม่อยู่ในฐานะที่จะปฏิบัติหน้าที่ได้ ให้ผู้รักษาการแทนเป็นพนักงานเจ้าหน้าที่ หรือนายทะเบียนนั้น ๆ แล้วแต่กรณี"

วัตถุประสงค์ของกฎหมายที่มีบัญญัติเกี่ยวกับการจดทะเบียนรถยนต์คือพนักงานเจ้าหน้าที่ตามพระราชบัญญัติรถยนต์ พุทธศักราช 2473 เนื่องจากการจดทะเบียนรถยนต์คือพนักงานเจ้าหน้าที่โดยไม่คงทำเป็นหนังสือ จึงทำให้มีผู้เข้าใจว่าการจดทะเบียนรถยนต์คือพนักงานเจ้าหน้าที่นี้ เป็นแบบแห่งนิติกรรมชนิดเดียวกับแบบแห่งนิติกรรมชนิดจดทะเบียนคือพนักงานเจ้าหน้าที่โดยไม่คงทำเป็นหนังสือ นอกจากนี้ยังมีการเข้าใจไปว่าทะเบียนรถยนต์เป็นหลักฐานอย่างหนึ่งที่แสดงว่า ผู้มีชื่อในทะเบียนนั้นเป็นเจ้าของรถ เช่นเดียวกับประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1373 ความว่า "ถ้าทรัพย์สินเป็นอสังหาริมทรัพย์ที่ได้จัดไว้

ในทะเบียนที่ดิน ท่านให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่า บุคคลผู้มีชื่อในทะเบียนเป็นผู้มีสิทธิครอบครอง" ดังเช่น คำพิพากษาศาลฎีกา ที่ 716-717/2493 พิพากษาวาทะเบียนรถยนต์ไม่ใช่เอกสาร อันเป็นที่ตั้งแห่งกรรมสิทธิ์ เป็นแต่เพียงหลักฐานอย่างหนึ่งที่แสดงว่าผู้มีชื่อเป็นเจ้าของ

เมื่อพิจารณาความในมาตรา 5 และมาตรา 6 แห่งพระราชบัญญัติรถยนต์ พุทธศักราช 2473 ดังกล่าวแล้ว จะเห็นว่าวัตถุประสงค์ของกฎหมายในการบัญญัติเกี่ยวกับการจดทะเบียนไว้ที่สำคัญก็คือ

1. เพื่อประโยชน์ของรัฐ กล่าวคือ ทำให้รัฐมีความสะดวกในการควบคุมเกี่ยวกับการเรียกเก็บภาษี และค่าธรรมเนียมในการจดทะเบียนรถยนต์เป็นการเพิ่มรายได้ให้แก่รัฐ นอกจากนี้เมื่อพิจารณาเกี่ยวกับสภาพของรถยนต์ จะเห็นว่า เป็นทรัพย์สินที่อาจเป็นเหตุให้เกิดอันตรายแก่บุคคลหรือทรัพย์สินเนื่องมาจากการใช้ได้ง่าย รัฐจึงควรที่จะได้เข้าควบคุมดูแลได้อย่างใกล้ชิด โดยวิธีกำหนดให้มีการจดทะเบียนรถยนต์ขึ้นมาใช้บังคับ

2. เพื่อประโยชน์แก่ผู้ใช้รถยนต์และบุคคลภายนอกในทางอ้อม จากการที่จะไม่ต้องได้รับอันตรายจากรถยนต์ในเวลาใช้ เนื่องจากความในมาตรา 6 แห่งพระราชบัญญัติรถยนต์ดังกล่าวบัญญัติให้อ่านาจนนายทะเบียนรับจดทะเบียนรถยนต์ และออกหนังสือสำคัญให้ไว้แต่ปรากฏว่า รถยนต์นั้นน่ากลัวเป็นเหตุให้เกิดอันตรายในเวลาใช้ นอกจากนี้ ยังเป็นการสะดวกต่อการตรวจสอบถึงตัวบุคคลผู้ก่อให้เกิดอันตราย เนื่องจากการใช้รถยนต์ได้โดยง่ายจากการตรวจทะเบียนรถยนต์นั่นเอง

พิจารณาวัตถุประสงค์ของกฎหมายที่กำหนดให้มีการจดทะเบียนรถยนต์ดังกล่าวแล้ว จะเห็นว่า การจดทะเบียนรถยนต์ต่อพนักงานเจ้าหน้าที่นี้ มิได้มีวัตถุประสงค์ที่จะใช้เป็นพยานหลักฐานแห่งการแสดงกรรมสิทธิ์ หรือต้องควยวัตถุประสงค์ของกฎหมายที่ได้กำหนดแบบแห่งนิติกรรม หรือข้อกำหนดแห่งนิติกรรมที่คล้ายแบบแห่งนิติกรรมดังได้กล่าวมาแล้ว ประกอบกับสภาพบังคับหรือผลของการไม่ทำการจดทะเบียนรถยนต์ต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ตามพระราชบัญญัติรถยนต์ พุทธศักราช 2473 นี้ มีการบัญญัติลงโทษทางอาญาแก่ผู้ฝ่าฝืนไว้ด้วย ดังปรากฏตามมาตรา 32 ดังกล่าวข้างต้น จึงทำให้เห็นได้ว่า สภาพบังคับหรือผลของการไม่จด

ทะเบียนรถยนต์นี้ มีใช้สภาพบังคับของนิติกรรมสัญญาในทางแพ่งอย่างกรณีการไม่ทำตามแบบแห่งนิติกรรมหรือการไม่ทำตามข้อกำหนดแห่งนิติกรรมที่คล้ายแบบแห่งนิติกรรมดังกล่าวมาแล้ว

ฉะนั้นการจดทะเบียนรถยนต์ต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ จึงไม่ถือว่าเป็นแบบแห่งนิติกรรมหรือข้อกำหนดแห่งนิติกรรมที่คล้ายแบบแห่งนิติกรรม คง เป็นเพียงมาตรการอย่างหนึ่งตามที่กฎหมายได้กำหนดไว้เท่านั้นเอง

คำพิพากษาของศาลฎีกาเกี่ยวกับการจดทะเบียนรถยนต์ต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 779/2482 การซื้อขายรถยนต์นั้น เมื่อผู้ขายกับผู้ซื้อได้ทำสัญญากัน กรรมสิทธิ์ในรถยนต์ย่อมโอนไปยังผู้ซื้อตั้งแต่ขณะนั้นตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 458 ไม่มีกฎหมายกำหนดว่าจะต้องกระทำพิธีอย่างประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 456 ส่วนพระราชบัญญัติรถยนต์ พุทธศักราช 2473 มาตรา 13 นั้น ก็เป็นแต่บทบัญญัติเพื่อสะดวกแก่การควบคุมของเจ้าพนักงานเท่านั้น

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 304-305/2494 การซื้อขายรถยนต์นั้น เมื่อการซื้อขายสำเร็จแล้วกรรมสิทธิ์ในรถยนต์ย่อมโอนไปยังผู้ซื้อทันที เลขหมายและทะเบียนรถยนต์นั้น มีใช้เป็นหลักฐานแห่งกรรมสิทธิ์ตามกฎหมายแพ่งแต่อย่างใด เป็นเรื่องเกี่ยวกับการควบคุมรถยนต์ยานพาหนะเท่านั้น

มอบรถยนต์ให้เขาไปขายให้ เขาจึงได้จัดการขายไปโดยมอบรถยนต์แก่ผู้ซื้อและได้ชำระราคาบางส่วนแล้ว ในกรณีเช่นนี้การซื้อขายก็ดี การตั้งตัวแทนก็ดี กฎหมายมิได้บังคับว่า ต้องทำหลักฐานเป็นหนังสือ

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1687/2506 การทำสัญญาซื้อขายรถยนต์กันเองนั้น กรรมสิทธิ์ในรถยนต์ย่อมโอนไปยังผู้ซื้อทันที แล้วหาว่าต้องจดทะเบียนการโอนเสียก่อนไม่ เพราะกฎหมายเกี่ยวกับขึ้นทะเบียนรถยนต์เป็นเรื่องเกี่ยวกับพนักงานเจ้าหน้าที่จะควบคุมรถยนต์และภาษีรถยนต์ ไม่ใช่เป็นแบบของนิติกรรมอย่างใด

การจดทะเบียนอาวุธปืนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่

ตามพระราชบัญญัติอาวุธปืน เครื่องกระสุนปืน วัตถุระเบิด ดอกไม้เพลิง และสิ่งเทียมอาวุธปืน พ.ศ. 2490 ได้มีบทบัญญัติเกี่ยวกับการจดทะเบียนอาวุธปืนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ ไว้ตามมาตรา 7 ความว่า "ห้ามมิให้ผู้นิติบุคคล ชื้อ มี ใช้ สิ่งหรือนำเข้า ซึ่งอาวุธปืนหรือเครื่องกระสุนปืน เว้นแต่จะได้รับใบอนุญาตจากนายทะเบียนท้องที่"

มาตรา 9 ความว่า "ใบอนุญาตให้มีและใช้อาวุธปืนและเครื่องกระสุนปืน ให้ออกให้แก่บุคคลสำหรับใช้ในการป้องกันตัวหรือทรัพย์สิน หรือในการกีฬา หรือยิงสัตว์

ใบอนุญาตนั้นให้ออกสำหรับอาวุธปืนแต่ละกระบอก"

มาตรา 13 ความว่า "ห้ามมิให้ออกใบอนุญาตตามความในหมวดนี้แก่

(1) บุคคลซึ่งต้องโทษจำคุกสำหรับความผิดตามกฎหมายลักษณะอาชญากรรมถึงตาย

(ก) มาตรา 97 ถึงมาตรา 111 มาตรา 120 มาตรา 177 ถึง มาตรา 183 มาตรา 249 มาตรา 250 หรือมาตรา 293 ถึงมาตรา 303

(ข) มาตรา 254 ถึงมาตรา 257 และพ้นโทษยังไม่เกิน 5 ปี นับแต่วันพ้นโทษถึงวันยื่นคำขอใบอนุญาต เว้นแต่ในกรณีความผิดที่กระทำโดยความจำเป็นหรือเพื่อป้องกันหรือโดยถูกยั่วโทษ

(2) บุคคลซึ่งต้องโทษจำคุกสำหรับความผิดอันเป็นการฝ่าฝืนต่อพระราชบัญญัติอาวุธปืน เครื่องกระสุนปืน วัตถุระเบิด และดอกไม้เพลิง พุทธศักราช 2477 มาตรา 11 มาตรา 22 มาตรา 29 หรือมาตรา 33 หรือพระราชบัญญัตินี้ มาตรา 7 มาตรา 24 มาตรา 33 หรือมาตรา 38

(3) บุคคลซึ่งต้องโทษจำคุกตั้งแต่สองครั้งขึ้นไปในระหว่างห้าปี นับแต่วันขึ้นไปจากวันยื่นคำขอ สำหรับความผิดอย่างอื่น นอกจากที่บัญญัติไว้ใน (1) และ (2) เว้นแต่ความผิดที่ใดกระทำโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษ

(4) บุคคลซึ่งยังไม่บรรลุนิติภาวะ

(5) บุคคลซึ่งไม่สามารถจะใช้อาวุธปืนได้ โดยกายพิการ หรือทุพพลภาพ เว้นแต่จะมีไว้เพื่อเก็บตามมาตรา 11

(6) บุคคลซึ่งเป็นคนไร้ความสามารถ หรือคนเสมือนไร้ความสามารถ หรือปรากฏว่าเป็นคนวิกลจริต หรือจิตฟั่นเฟือนไม่สมประกอบ

(7) บุคคลซึ่งไม่มีอาชีพและรายได้

(8) บุคคลซึ่งไม่มีที่อยู่เป็นหลักแหล่ง

(9) บุคคลซึ่งมีความประพฤติชั่วอย่างร้ายแรง อันอาจกระทบกระเทือนถึงความสงบเรียบร้อยของประชาชน"

มาตรา 21 ความว่า "ถ้าอาวุธปืนที่ได้รับใบอนุญาตแล้วถูกทำลาย หรือสูญหายโดยเหตุใดๆ ก็คือ ให้ผู้รับใบอนุญาตแจ้งเหตุและส่งมอบใบอนุญาตต่อนายทะเบียนท้องที่ ซึ่งคนอยู่หรือที่เกิดเหตุภายในสิบห้าวัน นับแต่วันทราบเหตุ"

พิจารณาจากบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัติอาวุธปืน เครื่องกระสุนปืน วัตถุระเบิด ดอกไม้เพลิง และสิ่งเทียมอาวุธปืน พ.ศ. 2490 ดังกล่าวแล้ว พอจะเห็นวัตถุประสงค์ของกฎหมายในการบัญญัติให้มีการจดทะเบียนอาวุธปืนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ขึ้นมา กล่าวคือ เนื่องจากอาวุธปืนโดยสภาพแล้วเป็นทรัพย์สินที่ใช้เป็นเครื่องมือในการประทุประหารกันโดยเฉพาะเพื่อประโยชน์ในการควบคุมดูแล และการตรวจสอบหาตัวผู้กระทำผิดได้โดยสะดวกของรัฐ หรือพนักงานเจ้าหน้าที่ กฎหมายจึงต้องบัญญัติความ เกี่ยวกับการจดทะเบียนอาวุธปืนนี้ขึ้นมา เช่นเดียวกับวัตถุประสงค์ของกฎหมายที่บัญญัติให้มีการจดทะเบียนรถยนต์ซึ่งได้กล่าวมาแล้ว ซึ่งจะเห็นว่ากฎหมายมีวัตถุประสงค์แตกต่างไปจากวัตถุประสงค์ของกฎหมายในการบัญญัติแบบแห่งนิติกรรมขึ้นมา

เมื่อพิจารณาถึงสภาพบังคับหรือผลของกฎหมายในกรณีที่มีการฝ่าฝืนไม่ปฏิบัติตาม - กฎหมายเกี่ยวกับการจดทะเบียนอาวุธปืน ดังกล่าว ตามพระราชบัญญัติอาวุธปืน เครื่องกระสุนปืน วัตถุระเบิด ดอกไม้เพลิงและสิ่งเทียมอาวุธปืน พ.ศ. 2490 มาตรา 72 ก็ได้บัญญัติบทลงโทษไว้ความว่า "ผู้ใดฝ่าฝืน มาตรา 7 ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่หกเดือนถึงห้าปี และปรับตั้งแต่หนึ่งพันบาทถึงหนึ่งหมื่นบาท

ถ้าการฝ่าฝืนตามวรรคหนึ่ง เป็นเพียงกรณีเกี่ยวกับส่วนหนึ่งส่วนใดของอาวุธปืน ตามที่กำหนดไว้ในกฎกระทรวงหรือเป็นกรณีมีเครื่องกระสุนปืน ผู้ฝ่าฝืนต้องระวางโทษจำคุก

ไม่เกินห้าปีหรือปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ" จะเห็นว่าไม่ใช่สภาพบังคับทางแพ่งหรือสภาพบังคับหรือผลของการไม่ปฏิบัติตามแบบแห่งนิติกรรมแต่ประการใด

ฉะนั้นการจดทะเบียนอาวุชเป็นคอปพนักงานเจ้าหน้าที่นี้ จึงมิใช่แบบแห่งนิติกรรมคั้งที่มีผู้เคยเข้าใจผิดคิดว่า การจดทะเบียนอาวุชเป็นคอปพนักงานเจ้าหน้าที่นี้ เป็นแบบแห่งนิติกรรมชนิดจดทะเบียนคอปพนักงานเจ้าหน้าที่ โดยไม่ต้องทำเป็นหนังสือหรือแบบแห่งนิติกรรมชนิดทำเป็นหนังสือและจดทะเบียนคอปพนักงานเจ้าหน้าที่ หรือข้อกำหนดแห่งนิติกรรมที่คล้ายแบบแห่งนิติกรรม เช่นเดียวกับการเข้าใจผิดเกี่ยวกับการจดทะเบียนรถยนต์คอปพนักงานเจ้าหน้าที่คั้งได้กล่าวมาแล้ว

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย